

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

**KIRSAL ALANDA KAMU HİZMETİ (EĞİTİM VE SAĞLIK)
YER SEÇİMİ ÖLÇÜTLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sinem KAMILOĞLU

AĞUSTOS 2009

TRABZON

**/KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

**KIRSAL ALANDA KAMU HİZMETİ (EĞİTİM VE SAĞLIK)
YER SEÇİMİ ÖLÇÜTLERİ**

Mimar Sinem KAMILOĞLU

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
“Yüksek Lisans (Şehir ve Bölge Planlama)”
Unvanı Verilmesi Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 12.06.2009
Tezin Savunma Tarihi : 10.08.2009**

**Tez Danışmanı : Prof. Dr. Saliha E. AYDEMİR
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Cenap SANCAR
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Hamiyet ÖZEN**

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Salih TERZİOĞLU

Trabzon 2009

ÖNSÖZ

“Kırsal Alanda Kamu Hizmeti (Eğitim ve Sağlık) Yer Seçimi Ölçütleri” adlı bu çalışma KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı’nda hazırlanmıştır.

Çalışmanın hazırlanmasında;

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgisini ve tecrübesini esirgemeyen, tez çalışmam süresince beni yönlendiren değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Saliha E. AYDEMİR’e,

Çalışmalarım için bilgi edinme sürecimde bana yardımcı olan sevgili Hüseyin İMAMOĞLU’na,

Yardımlarından dolayı canım arkadaşım Fulya ÜSTÜN’e ve bana destek olan tüm arkadaşlarıma,

Yoğun ve yorucu çalışmalarım boyunca beni hiç yalnız bırakmayan nişanlım Seçkin SEZGİN’e,

Çalışma dönemimde desteğini esirgemeyen ve beni evlatlarından farklı görmeyen değerli annem ve babam Refika-Veli SEZGİN’e,

Her zaman yanımda hissettiğim ablam Gökçen BUDAK ve hayatımdaki en değer verdiğim biricik annem Ayla KAMILOĞLU’na,

Son olarak da,

Tek bir sözü ile bu çalışmayı tamamlamamda etkili olan; bilgisi, görgüsü ve hoşgörüsü ile yanımda olan babam Ahmet KAMILOĞLU’na sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Sinem KAMILOĞLU
Trabzon 2009

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖZET.....	VI
SUMMARY.....	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VIII
TABLolar DİZİNİ.....	IX
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Çalışmanın Amacı.....	2
1.3. Kavram ve Tanımlar.....	2
1.4. Kırsal Alan Sorunları.....	7
1.4.1. Fiziksel Sorunlar.....	7
1.4.1.1. Elverişsiz ve Dağınık Yerleşme.....	7
1.4.1.2. Yapı Sorunları.....	8
1.4.1.3. Kırsal Alanda Temel Alt ve Üst Yapı Hizmetleri Sorunları.....	8
1.4.1.4. Eğitim ve Sağlık Hizmetleri.....	10
1.4.1.5. Arazilerin Parçalı ve Küçük Oluşu.....	11
1.4.2. Fiziksel Olmayan Sorunlar.....	12
1.4.2.1. Yasal ve Yönetimsel çerçevede Karmaşa.....	12
1.4.2.2. Göç Sorunu.....	12
1.5. Kırsal Gelişmeyi Yönlendiren Kurumsal ve Yasal Yapı.....	14
1.5.1. Kurumsal Yapı.....	14
1.5.1.1. Merkezi Yönetim Kuruluşları.....	14
1.5.1.1.1. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT).....	14
1.5.1.1.2. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı.....	15
1.5.1.1.3. Çevre ve Orman Bakanlığı.....	15
1.5.1.1.4. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ).....	16
1.5.1.1.5. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (KHGM).....	17

1.5.1.1.6.	Kırsal Alana Hizmet Verme ve Karar Almada Etkili Olan Diğer Bakanlık ve Kuruluşlar	18
1.5.1.2.	Yerel Yönetim Kuruluşları.....	18
1.5.1.3.	Merkezi ve Yerel Yönetim Dışı Kuruluşlar	18
1.5.1.4.	Uluslararası Kuruluşlar	21
1.5.2.	Yasal Yapı	22
1.5.2.1.	Yürürlükteki Yasal Düzenlemeler	22
1.5.2.1.1.	Köy Kanunu	22
1.5.2.1.2.	İmar Kanunu	23
1.5.2.1.3.	İl Özel İdaresi Kanunu	23
1.5.2.2.	Diğer Yardımcı Kanunlar.....	29
1.6.	Kırsal Kalkınma Politikaları	29
1.6.1.	1923–1960 Yılları Arasındaki Kırsal Alana Yönelik Çalışmalar (Planlı Dönem Öncesi)	30
1.6.2.	1960 Sonrası Kırsal Alana Yönelik Çalışmalar (Planlı Dönem Sonrası)	33
1.6.2.1.	Kalkınma Planları	33
1.6.2.1.1.	I.Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) “Toplum Kalkınması”	33
1.6.2.1.2.	II.Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972).....	34
1.6.2.1.3.	III.Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1978) “Merkez Köyler”	35
1.6.2.1.4.	IV.Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983) “Köykent”	37
1.6.2.1.5.	V.Beş Yıllık Kalkınma Planı (1984-1989) “Merkez Köy”	38
1.6.2.1.6.	VI.Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)	39
1.6.2.1.7.	VII.Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000).....	40
1.6.2.1.8.	VIII.Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)	40
1.6.2.1.9.	VIII.Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)	41
1.6.2.2.	Mehtap Raporu	42
1.7.	Merkez Köy Seçim ilkeleri, Ölçütleri ve Uygulamaları	42
1.7.1.	Merkez Köy Seçim İlkeleri ve Ölçütleri	42
1.7.2.	Merkez Köy Uygulamaları ve Uygulamaların Değerlendirilmesi	49
1.8.	Genel Değerlendirme	52
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR	54
2.1.	Çalışma Alanının Seçimi	54
2.2.	Çalışma Alanının Tanıtımı.....	55
2.3.	Araştırmanın Yöntemi.....	63

2.3.1.	Çalışmada Kullanılacak Veriler ve Derlenmesi	65
2.3.1.1.	Erişilebilirlik	66
2.3.1.2.	Yerleşim Özellikleri	71
2.3.1.3.	Nüfus	75
2.3.1.4.	Konum	77
2.3.1.5.	Yükselti	79
2.3.1.6.	Ekonomi	81
2.3.1.7.	En Yakın Üst Kademe Merkeze Uzaklık	84
2.3.1.8.	Alt Yapı Hizmetleri	84
2.3.1.9.	Doğal Afet	87
2.3.1.10.	Etki Alanındaki Köy Sayısı ve Nüfusu	88
2.3.2.	Veri Sağlığı	92
2.3.3.	Veri Analiz Teknikleri	92
3.	BULGULAR VE İRDELEME	94
4.	SONUÇ VE ÖNERİLER	101
5.	KAYNAKLAR	106
6.	EKLER	111
ÖZGEÇMİŞ		

ÖZET

Kırsal alanlarda karşılaşılan sorunların başında, yerleşmelerin plansız, dağınık, küçük, sayıca fazla olması gelmektedir. Bu nedenle hem kırsal alanlardaki kamu hizmeti ihtiyacına yeterince cevap verilememekte, hem de hizmet sağlama maliyeti yüksek olmaktadır. Üzerinde yeterince yer seçimi ve kapasite çalışmaları yapılmadan hayata geçirilen kamu hizmet birimleri (sağlık ve eğitim) yapıldıktan bir süre sonra ya yetersiz hale gelmekte, ya hiç kullanılmadıkları için eskimeye ve yıkılmaya terk edilmekte ya da talebi karşılamadığı için kat ilavesi istenmektedir. Çalışma, kırsal alanda kamu hizmetleri yer seçimini etkileyen yerleşme özelliklerinin sorgulanmasını, çalışma alanı özelinde hizmetlerin buldukları yerleşmede gelişmelerini/gelişmemelerini etkileyen etmenlerin değerlendirmesini ve fiziksel ölçütlerin yer seçiminde etkinliğinin tartışılmasını içermektedir.

Birinci bölümde çalışmanın amacı belirtilerek bu doğrultuda genel kavramlar verilmekte, kırsal politikaların ve ilgili yasal-kurumsal yapının genel bir taraması verilmektedir.

İkinci bölüm olan “yapılan çalışmalar” bölümü, çalışma alanının ve araştırma yönteminin tanıtılmasını, hipotezlerin ortaya konmasını ve araştırmanın veri tabanının oluşturulması hakkındaki detaylı açıklamaları ve bilgileri kapsamaktadır.

Üçüncü bölüm, bulgulardan oluşmaktadır. Bu bölümde ikinci bölümde hazırlanan veri tabanı kullanılarak yerelin eğitim ve sağlık hizmetlerine ilişkin taleplerini (bağımsız değişken) açıklayan yerel özellikler (bağımsız değişkenler) çoklu regresyon tekniği ile analiz edilmiştir.

Sonuçlar bölümü olan dördüncü bölümde ise elde edilen bulgular hipotezler bağlamında değerlendirilmiş, yorumlanmıştır.

Beşinci bölümde ise çalışmada zaman kısıtı nedeniyle ele alınamayan, bulgularının yorumlanmasına yardımcı konular üzerinde durulmuş, araştırmacının tez çalışmaları sürecinde karşılaştığı güçlükler de dikkate alınarak, yapılan tez konusunda çalışacak diğer çalışmalarda araştırmacılara yön verilecek önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: kırsal alan, kırsal alan sorunları, kırsal alanda kamu hizmeti, kırsal alanda yer seçimi.

SUMMARY

Public Service (Education and Health) in Rural Area and Criteria of Choosing Place

One of the mainly problems that people face in rural areas is unplanned, sparse, over numerical habitation. So there is not enough response for the necessity of public service in rural areas and also cost of providing service is excessive. Units of public service (education and health) which are accomplished without making enough exercises of capacity and choosing place, a little time after they built is coming insufficient, either they are abandoned for ageing and demolition because of they don't use or they need floor addition because they can't supply demand. Project includes questioning habitation characteristics which effects public service in choosing place in rural areas, evaluation of factors effecting their developments / aborted in the habitation in specific work place services is found and argument of affection of physical criteria in choosing place.

In first part the purpose of project and accordingly general concepts are given, a general survey of rural policies and legal- theoretical structure is given .

Second Part "Works done" includes introductions of work place and the method of research, exhibition of hypothesis and detailed instruction and information about forming data base of research.

Third part includes findings. In this part with using data base which is formed, rural characteristics (independent variables) that explain demands of local about education and health (independent variable) is analysed with multiply regression technic .

And in the fourth part which is results part findings are evaluated and interpreted and explicated in the context of hypothesis.

In the fifth part the subjects which are helper to explicate findings and ignored because of untimelines are emphasised. Some advices are given place in this part by taking consideration the difficulties the researcher has in the process to instruct the other researchers who work in the same subject.

Key Words: rural area, matters of rural area, public service in rural area, choosing places in rural area

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1. Köy yollarının envantere dayalı hizmet uygulamalarının grafiksel görünümü.....	9
Şekil 2. Şırnak ili Başağaç Köyü merkez köy çalışmaları.....	51
Şekil 3. Trabzon ili ilçeleri ve köyleri	54
Şekil 4. Analiz yönteminin grafiksel anlatımı	63
Şekil 5. Çok dağınık yerleşim	71
Şekil 6. Dağınık yerleşim	72
Şekil 7. Gruplar halinde yerleşim	72
Şekil 8. Dizi halinde yerleşim	73
Şekil 9. Köylerin konumlanma seçenekleri	78
Şekil 10. Yükseltiye göre yerleşimler	79
Şekil 11. Trabzon potansiyel heyelan haritası	89

TABLolar DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1. Genel olarak kabul gören kentsel ve kırsal özellikler	4
Tablo 2. Türkiye köy yolları envanteri	9
Tablo 3. Köy içme sularının üniteye (köy+bağlısı) göre durumu	10
Tablo 4. Köy içme sularının ünite bazında nüfusa göre durumu.....	10
Tablo 5. Türkiye’de okul, öğretmen, öğrenci sayılarının öğretim kurumlarına göre dağılımı	11
Tablo 6. Genel nüfus sayımlarında köy ve şehir nüfusları	13
Tablo 7. Merkezi ve yerel yönetim dışı kuruluşlar	19
Tablo 8. Kırsal alanla ilgili sorumlulukları olan başlıca kurumlar/kuruluşlar ve görevleri	19
Tablo 9. Yürürlükteki yasal mevzuat	27
Tablo 10. Plan dönemlerinde köye götürülen alt yapı hizmetleri	36
Tablo 11. Merkez köy seçiminde kullanılan ölçütler	44
Tablo 12. Yasal yönetsel çerçeve	45
Tablo 13. Trabzon ili ilçeleri ve bu ilçelere bağlı belde-köy sayısı.....	55
Tablo 14. Trabzon ili ve bölge nüfus sayımı sonuçlarının yerleşmelere göre dağılımı.....	56
Tablo 15. Bölgeye göre köy içme suları envanteri	57
Tablo 16. Bölgeye göre köy yolları envanteri	58
Tablo 17. Trabzon köy içme suları envanteri	59
Tablo 18. Trabzon köy yolları envanteri	60
Tablo 19. Sağlık ocaklarının, evlerinin yerleşim yerine ve bölge illerine göre dağılımı	61
Tablo 20. İlköğretim okullarının yerleşim yerine ve bölge illerine göre dağılımı	62
Tablo 21. Eğitim ve sağlık hizmet tesisleri hakkındaki talepler	65
Tablo 22. Çalışma kapsamındaki yerleşmelerde erişilebilirlik bileşenleri	67
Tablo 23. Erişilebilirlik düzeyini belirleyen bileşenlerin ölçüm değerleri	69
Tablo 24. Çalışma kapsamındaki yerleşmelerde erişilebilirlik bileşenleri	70
Tablo 25. Yerleşim özelliği hesaplama kodları	73
Tablo 26. Yerleşim özellikleri	74
Tablo 27. Yıllara göre nüfuslar ve nüfus artış hızı	76
Tablo 28. Köylerin konuma göre sınıflandırılması	78

Tablo 29. Çalışma kapsamındaki köy ve beldelerin yükseltileri	80
Tablo 30. Ekonomik özelliğın kodlanması	81
Tablo 31. Trabzon iline ait ekonomi tablosu	83
Tablo 32. En yakın üst kademe merkeze uzaklık tablosu	85
Tablo 33. Mevcut alt yapı hizmetleri tablosu	86
Tablo 34. Risk türü özelliğı kodlanış biçimi	87
Tablo 35. Trabzon iline ait risk tablosu	90
Tablo 36. Etki alanındaki köy sayısı tablosu	91
Tablo 37. Aktif okul hizmeti (ilköğretim) bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu	94
Tablo 38. Aktif sağlık hizmeti (sağlık ocağı+sağlık evi) bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu	95
Tablo 39. Okul yapım talebi bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu	96
Tablo 40. Okul yıkım talebi bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu	96
Tablo 41. Okul kat ilavesi talebi bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu	97
Tablo 42. Sağlık hizmeti yapım talebi bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu	98
Tablo 43. Sağlık hizmeti yıkım talebi bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu	99
Tablo 44. Sağlık hizmeti kat ilavesi talebi bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu	100
Tablo 45. Genel regresyon tablosu	103

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Kırsal alanlara bakıldığında, yerleşimlerin dağınık bir yapıda olduğu görülmektedir. Kırsal alanların yeterince gelişmemesi, hizmetlerin söz konusu bölgelere ulaştırılma kısıtları arasında yerleşimlerin dağınık olmasının payı büyüktür. Bugün kırsal alanlar tarımsal faaliyetlerin ağırlıklı olarak devam ettiği, sosyal, eğitim ve sağlık imkanlarının kısıtlı olduğu, bireylerin birbirleri üzerindeki kontrollerinin fazla olduğu ve bireysel çıkarların daha baskın olduğu alanlar olarak tanımlanmaktadır (Ayanoglu, 2008).

Kırsal kalkınma ise; içinde yaşayan insanların bir bütün olarak tarımsal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda kalkınmalarına, bu alanlarda yaşayan insanların yaşam şartlarının en uygun hale getirilmesine dayanmaktadır (Çınar,1999). Bu çevrede insanların eğitim ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanması çok önemlidir.

Kırsal yerleşmelere kamu hizmetleri götürülürken yapılacak olan çalışmaların planlı bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Kırsal alanların düzenlenmesinde ana ilke, kırsal yerleşmelerin gereksinimleri ile çevre arasındaki dengeyi sağlamak, bu dengeyi sağlarken de insanlara sosyal ve fiziksel yönlerden daha elverişli bir yaşam ortamı sağlamaya çalışmak olmalıdır.

Kırsal alanlara kamu hizmeti götürülürken kırsal alanların özellikleri dikkate alınmalıdır. Ayrıca kırsal alanların çok büyük sorunu olan göç olgusu da göz ardı edilmemelidir. Göç bir yandan kırsal alandaki kaynakların etkin kullanımını ve gelişmesini etkileyen önemli bir etkenken, öte yandan kırsal alanın ihtiyacına yönelik kamu hizmetlerinin yetersizliğinden tetiklenen/etkilenen bir olgudur.

Kırsal alanda kamu hizmet binalarının yerleşme ve kullanma durumları çeşitli sorunlar yaratmaktadır. Sürdürülebilirlik ilkesi kentler dışında kalan kırsal alanları koruyacağı gibi, kırsal alanlarla kentsel alanların fonksiyonel bütünleşmesini, kentsel ve kırsal alanların birbirini yok edici rekabetini ve kaynak israfını önlemede yardımcı olur.

1.2. Çalışmanın Amacı

Kırsal alanlarda karşılaşılan sorunların başında, yerleşmelerin plansız, dağınık, küçük, sayıca fazla olması gelmektedir. Böylelikle kırsal alanlardaki hem kamu hizmeti ihtiyacına yeterince cevap verilememekte, hem de yüksek hizmet maliyetine sebep olmaktadır. Bu nedenle, kırsal alanlarda kamu hizmetine yönelik yapılacak olan kamu binaları çeşitli araştırma ve incelemelerden sonra yapılmalıdır. Bu hizmetlere ne kadar gereksinim duyulduğu tespit edilmelidir. Özellikle 1960'lar sonrasında kırsal alanda yaşam kalitesinin yükseltilmesine, temel hizmetlerin karşılanmasına yönelik izlenen politikaların ve yapılan uygulamaların nesnel ölçütlere dayandırılması çabaları olmuştur. Ne var ki, bir tesisin yapıldıktan kısa bir süre sonra ya ihtiyaca yanıt veremez hale gelerek kapasite artırımının istendiği, ya talep yetersizliğinden kullanılmadıkları için eskimeye ve yıkılmaya terk edildikleri, ya da hatalı yer seçimi (doğal afet riski, vb.) nedeniyle hasara uğrayarak işlevlerini yerine getiremez hale geldikleri de sıkça rastlanan bir olgudur. Bu olgular da dikkate alındığında, hizmet tesislerinin konumlanması ve dağılımı önem kazanmaktadır.

Bu bağlamda, kırsal alanda var olan kamu hizmet binalarının aktif-pasif olma durumlarına dayanarak, bir hizmet tesisinin yer alacağı yerleşmelerin ne tür özellikler taşıması gerektiğinin sorgulanması, olası nesnel ölçütlerin sınanması çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

1.3. Kavram ve Tanımlar

Çalışmada yer alan ve açıklanmasında yarar görülen kavramlar; kırsal alan, kırsal kalkınma ve kırsal nüfustur.

• Kırsal Alan

Yalın bir anlatımla, kentsel alanlar dışında kalan alanlar olarak nitelendirilebilecek "kırsal alan" kavramı, tanımlayıcı somut ve nesnel öğeleri barındıran bir mekandır. Kırsal alanda;

- Yaşam ve ekonomik etkinlikler, büyük ölçüde doğal üretim kaynaklarının doğrudan kullanım ve değerlendirilmesine bağlıdır.
- Ekonomi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır.
- Ekonomik-toplumsal-kültürel gelişme süreci, nispeten yavaş ilerlemektedir.
- Teknolojik gelişmenin yaşamı ve üretimi etkileme süreci yavaştır.

- Gelenek ve töreler, yaşam biçimini ve kurallarını etkiler.
- İnsan ilişkilerinde yüzyüzelik yaygındır.
- Yaşam biçimi ve tüketim kalıbı gelenekseldir.
- Nüfus yoğunluğu düşüktür.
- Gizli işsizlik ve gelir azlığı vardır.
- Geniş aile yapısı hakimdir (DPT,2000; BİB-TAU, 2008).

Kırsal alan tanımına nüfus ölçütünden bakacak olursak, 20 bin ve daha fazla nüfusa sahip kentsel yerleşmeler dışında kalan alanlar kırsal alanlar olarak tanımlanabilir (DPT, 2006a). Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE; yeni adı Türkiye İstatistik Kurumu-TÜİK) yayınlarında il ve ilçe merkezleri dışında kalan yerleşimleri kırsal alan yerleşimleri olarak kabul eder. Bu tanımlara göre köyler, beldeler (köy belediyeleri) ve bucaklar (nahiyeler) kırsal alan tanımlarına giren yerleşme birimleridir. Beldeler, 1580 sayılı Belediyeler Kanunu'nda nüfusu 2000'i geçen köylerde kurulan belediye teşkilatları olarak tanımlanmıştır (03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı yeni Belediye Kanunu'nda belediye teşkilatı kurulması için gerekli nüfus 5000'e yükseltilmiştir). 442 sayılı Köy Kanunu'nda ise nüfusu 2000'den aşağı yerler köy olarak tanımlanmıştır. Köyler, coğrafyacılar göre dağınık ve nüfusu az yerleşmeler olarak, sosyologlara göre kendi içinde kapalı, ekonomik bakımdan kendi kendine yetmeye çalışan, izole, okuryazarı az, homojen kırsal yerleşmelerdir (BİB-TAU, 2008).

Kırsal alanı tanımlamakta kentin fiziksel ve fonksiyonel yayılımı dışında, kır alanları kentlerden ayıran bazı temel sosyal ve ekonomik göstergelerin kullanılması da çok yaygındır. Genel olarak kentsel ve kırsal özelliklerin ekonomik, istihdam, eğitim, sağlık, servislere ve bilgiye erişim, nüfus, politika, etnik köken ve göç düzeyi gibi konuları da birbirinden farklılık gösterdikleri kabul edilmektedir (Öğdül vd., 2007). Hugo'nun (1987) hazırladığı genel olarak kabul gören kırsal ve kentsel özellikler Tablo 1'de yer almaktadır.

• Kırsal Nüfus

Kırsal nüfus geleneksel anlamı ile kırsal kesimde yerleşmiş (mevsimsel ve gerektiğinde kentsel alanlarda da çalışabilen), kendilerine özgü sosyal, ekonomik, kültürel özellikleri ve eğilimleri olan, gündelik gereksinimlerini birbirine bağlı bir ilişkiler sistemi ile gidermeye çalışan ve büyük ölçüde kendi kendine yetmeye çalışan insan topluluğudur (Anonim, 2004).

Tablo 1. Genel olarak kabul gören kentsel ve kırsal özellikler (Öğdül vd.,2007).

BOYUT	KENTSEL	KIRSAL
1. Ekonomi	İkincil ve üçüncül sektörler hâkim	Birincil sektör hâkim
2. İş Yapısı	İmalat, inşaat, idare ve servis aktiviteleri	Tarım ve tarıma dayalı aktiviteler
3. Eğitim Seviyesi	Ulus ortalamadan yüksek	Ulus ortalamadan düşük
4. Sağlık Hizmeti	Yeterli	Yetersiz
5. Bilgiye Erişim	Yüksek	Düşük
6. Servislere Erişim	Yüksek	Düşük
7. Nüfus	Düşük doğum ve ölüm hızı	Yüksek doğum ve ölüm hızı
8. Politika	Liberal ve radikal öğelerin daha fazla temsili	Muhafazakâr, değişime direnen öğelerin hakimiyeti
9. Etnik Köken	Çeşitli	Homojen
10. Göç Düzeyi	Yüksek ve genel olarak net göç alma durumu	Yüksek ve genel olarak göç verme durumu

- Kırsal Kalkınma

İlk kez Birleşmiş Milletler (BM) Örgütüncü tanımlanan “toplum kalkınması” tanımı, “kırsal kalkınma” olarak da kabul edilmektedir. Bu tanımda, toplumun niteliği kırsal olup olmadığı belirtilmeksizin konuya genel açıdan yaklaşmıştır. Bu tanıma göre kırsal kalkınma; “küçük toplulukların içinde buldukları ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaların devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların ulusun tümüyle kaynaştırılması ve ulusal kalkınma çabalarına tam olarak katkıda bulunmalarının sağlanması sürecidir” (Anonim, 2004).

Kırsal kalkınma; kırsal alanların daha bayındır duruma getirilmesi, kamu işlevlerinin tümleştirilmesi ve köylerde yaşayan insanların gelirlerinin artırılması için her düzeyde alınan önlemler ve kapsamlı tasarımlarla kırsal alanlarda sağlanan değişimdir (Keleş, 1998). Yine kırsal kalkınma, sürdürülebilir doğal kaynak kullanımını esas alarak, bir taraftan kırsal kesimin gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi yoluyla gelişmişlik farklarının azaltılması amacına yönelik, diğer taraftan çevresel ve kültürel değerlerin korunmasını ve geliştirilmesini gözeterek, yerelde farklılaşan sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri, ihtiyaçları, potansiyelleri ve dinamikleri dikkate alarak, çok sektörlü yaklaşımla planlanan faaliyetler bütünü olarak kabul edilmektedir (DPT, 2006a).

Yapılan tüm kırsal kalkınma tanımları çerçevesinde kırsal kalkınma için birbirini bütünleyen aşağıdaki tanımların yapılması mümkündür.

Kırsal kalkınma özet olarak;

- Ekonomik, toplumsal ve kültürel boyutları bulunan bir süreçtir.
- Evrensel ölçütler, eşitlik ve denge (adalet) ilkeleri ile geliştirilmiş kırsal yaşam düzeyidir.
- Kırsal toplumun ülke gelişmişliği ve refahından, yerinde kalkınarak pay almasıdır.
- Kırsal emeğin üretken olduğu ve haklarını aldığı istihdam biçimidir.
- Kaynaklara daha iyi ulaşım, refah ve gelirin dengeli paylaşılarak geliştirilen yaşam düzeyidir.
- Kırsal alanda yoksulluğun ve kötü beslenmenin yok edilmesidir.
- Kırsal toplum yaşamının modernizasyonudur.
- Kent/kır ayrışımının azaltılmasıdır.
- Kırsal sayılan ortamların ekonomik kalkınmasıdır (DPT, 2000a).
- Kırsal Kalkınmanın Önemi

Kırsal kesimin gelişmesi; kırsal toplulukların içinde bulunduğu toplumsal ve ekonomik koşullardan bağımsız olarak ele alınmaz. Kırsal gelişmenin asıl amacı; kırsal yerlerde yaşayan bireylerin oluşturduğu yerel toplulukların yapısal özelliklerini dikkate alarak onların karşı karşıya kaldıkları sorunları çözmek, ihtiyaç duydukları temel ve çağdaş istekleri karşılamak yoluyla köylünün refah ve gelir düzeyini yükselterek, emeğinin hakkını vererek kırsal alanda beklenen ekonomik gelişmeyi ve toplumsal değişimi gerçekleştirmektir (Geray, 1999). Böylece kırsal nüfusun özellikle yoksulluk göçü engellenebilecektir.

Dünya Bankası'nın 2007 yılı raporuna göre 2007 yılında kentte yaşayanların oranı %49.4, kırsalda yaşayanların oranı %50.6 iken, bu oranların 2025 yılında kentte %57.2 ve kırsalda %42.8 olacağı belirtilmiştir (URL-1, 2009). Kırsal alanların bu şekilde boşalmaya devam etmesiyle kentte fakirlik yaşanacaktır. Kent kırsaldan gelen yoğunluğun barınma, sağlık, eğitim, sosyal vb. ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanacaktır. Bu yüzden kırsal kalkınma tüm ülkeler için önemlidir.

- Kırsal Kalkınma İlkeleri

Kırsal kalkınma, hem bir eğitim hem de örgütlenme işidir. Kırsal kalkınmaya ilişkin yapılacak olan planlarda toplumun gereksinimleri göz önünde tutulmalı, zorla kabul ettirilmemelidir. Toplum isteklerini elde etmedikçe kırsal alan çalışmalarına katılmamaktadır. Ayrıca tarımsal çalışmalar, beslenme, eğitim öğretim, planlama ve sağlık

politikaları, konut yapımı, sosyal güvenlik çalışmaları; kırsal alan ve ülke planlarıyla bir bütünlük oluşturmalıdır (DPT, 2000a).

Kırsal kalkınma programlarının hazırlanmasında ve bu programlar kapsamında yer alacak projelerin tasarımında uyulması gerekli önemli ilkeler vardır. Bu ilkelerin ana çizgileri şunlardır:

1. Herkese Ulaşılabilirlik: Yapılacak olan kırsal kalkınma çalışmalarının getireceği fayda, kırsal bölgede bu çalışmalara gereksinimi olan, istekli bütün kişilere ulaşabilmelidir. Bazı kişilere bu uygulamalara katılma ve bunlardan faydalanma hakkı verilirken, aynı konumda bulunan diğer kişileri bu haktan yoksun bırakmak adil bir çözüm değildir (Tolunay, 2006).
2. Mekansal Duyarlılık: Uygulanacak kalkınma tedbirlerinde kırsal alanların çeşitliliğini ve bölgelere göre farklılaşan şartları göz önünde bulunduran bir yaklaşım benimsenerek, yöresel ihtiyaçlara cevap verilmesinin sağlanması ve yöresel potansiyelleri harekete geçirecek potansiyellerin belirlenmesidir (DPT, 2006a).
3. Sürdürülebilirlik: Kırsal kalkınma çalışmalarının getireceği çözümler kısa vadeli, geçici çözümler değil, uzun dönemli, geniş bir gelecek perspektifini içeren çözümler olmalıdır. Kısa dönemli çözümler bazı sorunlara cevap verebilir, sonuçların hemen alınmasını sağlayabilir ancak uzun dönemli çözümler kalıcı ve sürekli başarıların elde edilmesini sağlar (Tolunay, 2006).
4. Aşamalı Yaklaşım: Kırsal kalkınma çalışmalarında insanlara götürülmek istenilen yenilikler aşama aşama sunularak insanlarda şaşkınlık ve tereddüt yaratmamalıdır. Adım adım ve devamlı gelişen yavaş ilerleme, her şeyi bir anda gerçekleştiren ilerlemelerden daha kalıcıdır (Tolunay, 2006).
5. İşbirliği ve Katılım: Kalkınma insanlar için değil, insanlarla birlikte yapıldığı zaman asıl anlamını kazanır. Kırsal kalkınma üzerinde çalışılırken bu yöre insanların görüş ve taleplerini alarak uygulamaların her aşamasına katılımları gerçekleştirilmelidir (Tolunay, 2006). Ekonomik ve sosyal gelişmeye yönelik olarak sivil toplum, üretici örgütlenmeleri, yerel işbirliklerinin geliştirilmesi suretiyle aktif katılımçılığın oluşturulması esas alınmalıdır. Bunun yanı sıra ulusal ve yerel düzeyde kamu kesimi, özel kesim, üniversiteler ve sivil toplum örgütleri arasında da işbirliği ve eşgüdüm geliştirilerek bu uygulamalara katılmaları sağlanmalıdır. Kamu hizmetlerinin, ilgili kamu kurumlarınca etkin bir

ilişki içerisinde sunulması, mümkün olan koşullarda hizmet sunumunun ilgili paydaşlarla işbirliği içerisinde gerçekleşmesi gerekmektedir (DPT, 2006a).

6. Etkililik: Kırsal kalkınma çalışmaları, kırsal yöre kaynaklarının etkili ve verimli kullanımı üzerinde yoğunlaşmalıdır. Kaynakların yeterli kullanımdan çok etkili kullanımı önemlidir. Etkili kullanılmadığı sürece yapılan hizmetlerde ya bazı hatalar vardır ya da ihtiyaca yönelik çalışmalar yapılmamış demektir (Tolunay, 2006).
7. Bağımlılık Yaratmamak: Kırsal kalkınma çalışmaları yöre halkını destekleyecek biçimde planlanmalıdır. Çalışmalar geçim güvenliği açısından insanları bu çalışmalara bağımlı hale sokmamalıdır. İnsanlar bu çalışmalardan sonra kendi ayakları üzerinde durarak yaşamlarını sürdürmeye devam edebilmelidirler (Tolunay, 2006).

1.4. Kırsal Alan Sorunları

Kırsal kalkınma çalışmalarında, kırsal toplumların problemleri belirlenmekte ve tanımlanmakta, bu problemlere göre uygun çözüm önerileri geliştirilmektedir. Bu nedenle, kırsal kalkınma programlarının çözmeye yöneldiği sorunlar sadece tarımsal uğraşları ya da ekonomik konulara değinen sorunlar değildir (Tolunay, 2006). Bu sorunları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1.4.1. Fiziksel Sorunlar

Bu sorunlar kırsal bölgelerin fiziksel çevresi ile ilgili sorunlardır. Bunlar;

1.4.1.1. Elverişsiz ve Dağınık Yerleşme

Kırsal alanlarda karşılaşılan en önemli sorunlardan birisi kırsal yerleşmelerin sayıca çok ve dağınık olmasıdır. 2006 yılı verilerine göre; Türkiye’de 32.416 köy ve bu köylere bağlı 43.586 köy alt yerleşimi (bağlısı) olmak üzere toplam 76.002 kırsal yerleşim birimi bulunmaktadır (URL-2, 2009). Bu çokluk erişilebilirlik başta olmak üzere organizasyonu ve yaptırım gücünü zorlamaktadır.

Köyler kuruluş zamanlarının güvenlik, sağlık ve geçim gibi şartlarına uygun olarak, dağ eteklerine, meralara, ormanlık alanlara, vadilere ve bunun gibi yerlere kurulmuşlardır. Ancak bu, köylere yeterince ve düzenli hizmet getirme durumunu zorlaştırmaktadır. Köylerin ve köy mahallelerinin bazı bölgelerde birbirinden uzak olması, sayıca çok ve dağınık olmaları bu hizmetlerin maliyetini de arttırmaktadır. Her bir köye ayrı ayrı kamu hizmeti getirmek, her bir köyün kendi başına yerel kamu hizmetlerini gerekli ve yeterli bir biçimde yürütmesini sağlamak çok zordur (BİB-TAU, 2008).

1.4.1.2. Yapı Sorunları

Kırsal alanda görülen yapı sorunları, zemin durumu, sağlık ve fen şartları, inşaat tekniği ve kullanılan malzeme kalitesi, mimari olarak sıralanabilir (BİB-TAU, 2008).

Bazı kırsal bölgelerde yapılar, sağlam zemin gözetilmeden, taşıma kapasitesi düşük, taşkın, çığ veya heyelan tehlikesi olan, hiçbir fen ve sağlık şartlarına uygun olmayan yerlere inşa edilebilmektedir. Ayrıca, yapılarda, yörenin doğal koşullarına uygun geleneksel mimari teknikler, kullanılan malzeme ve yaşam biçimine uygun mimari/yapılaşma terk edilmiş durumdadır. Örneğin Karadeniz Bölgesi'nde iklim yapısına uygun, geleneksel malzeme olan ahşap yerini betonarmeye bırakmış, tarımsal faaliyetleri de bünyesinde barındıran yapı tipi yerine apartmanlaşma yaygınlaşmıştır. Bunun yanında, dış mekanlar oluşturulurken yalnızca günlük ihtiyaçları karşılayabilecek, düşük maliyette çözümlenmeler yapılmaktadır Dolayısıyla yapılan uygulamalar zaman içerisinde ihtiyaçlara cevap vermemekte, yıkılmaya maruz kalmaktadırlar.

1.4.1.3. Kırsal Alanda Temel Alt ve Üst Yapı Hizmetleri Sorunları

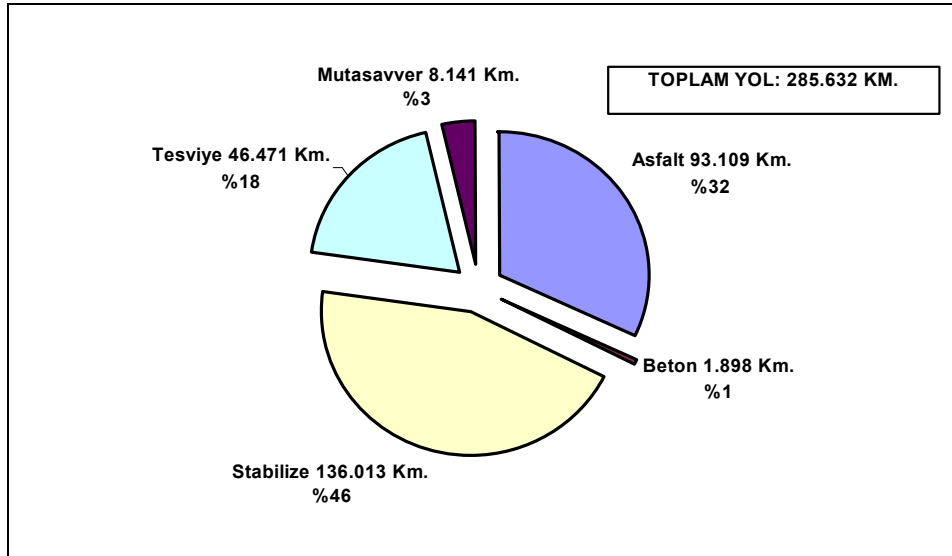
Gerek köylerde yaşayan insanların sosyal ihtiyaçlarının karşılanması, gerekse tarımsal ürünlerin zamanında pazarlanması bakımından köy yolları büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde 2006 yılı verilerine göre; köy ve bağlısı dahil olmak üzere 76.002 yerleşim biriminde 285.632 km'lik köy yolu bulunmaktadır (URL-2, 2009). Toplam köy yolları içinde düşük nitelikli (tesviye+ham) yol oranı %21'dir (Tablo 2; Şekil 1). Yolu olmayan köy kalmamış olmakla birlikte %2'sinin yolu çok düşük niteliktedir. Bağlısı da

dikkate alındığında bu oran %18'e çıkmaktadır. Kırsal yerleşmelerde yaşayan nüfusun %5'i nitelikli ulaşımdan yoksundur (Tablo 2).

Tablo 2. Türkiye köy yolları envanteri

İŞİN ADI		KÖY		BAĞLISI		TOPLAM ÜNİTE (Köy+Bağlısı)					
		Adet	%	Adet	%	Adet	%	Nüfus	%	Km.	%
KÖY YOLLARI	Asfalt	17.867	24	7.089	9	24.956	33	10.515.471	64	93.109	32
	Beton	475	1	782	1	1.257	2	175.997	1	1.898	1
	Stabilize	12.874	17	23.149	30	36.023	47	4.972.160	30	136.013	46
	Tesviye	1.169	1	9.065	12	10.234	13	645.144	4	46.471	18
	Ham (mutasavver)	31	1	3.501	4	3.532	5	148.882	1	8.141	3
	GENELTOPLAM	32.416	44	43.586	56	76.002	100	16.457.654	100	285.632	100

* Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün hazırlamış olduğu 2006 yılı envanter dosyasından yararlanılarak hazırlanmıştır (URL-2, 2009).

Şekil 1. Köy yollarının envantere dayalı hizmet uygulamalarının grafiksel görünümü (URL-2, 2009).

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, hizmet alanına giren kırsal yerleşmelerin %81'ine, nüfusun % 87'sine, yeterli ve sağlıklı içme suyu götürmüştür. Ünitelerin % 13'üne yetersiz de olsa sağlıklı içme suyunu sağlanabilmişken, %7'si (nüfusun %9'u) bundan da mahrumdur (Tablo 3, 4).

Tablo 3. Köy içme sularının üniteye (köy+bağlısı) göre durumu, 2006 (URL-2, 2009).

İŞİN CİNSİ		KÖY		BAĞLISI		TOPLAM ÜNİTE	
		Adet	%	Adet	%	Adet	%
SULU	Şebekeli	25.965	35	20.544	28	46.509	63
	Çeşmeli	3.627	5	9.845	13	13.472	18
YETERSİZ	Şebekeli	1.725	2	2.617	4	4.342	6
	Çeşmeli	1.540	2	3.517	5	5.057	7
SAĞLIKLI İÇMESUYU OLMAYAN		462	1	4.566	6	5.028	7
GENEL TOPLAM		33.319	45	41.089	55	74.408	100

Tablo 4. Köy içme sularının ünite bazında nüfusa göre durumu, 2006 (URL-2, 2009).

İŞİN CİNSİ		KÖY		BAĞLISI		TOPLAM ÜNİTE	
		Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus	%
SULU	Şebekeli	8.602.006	65	1.605.953	12	10.207.959	77
	Çeşmeli	777.662	6	549.815	4	1.327.477	10
YETERSİZ	Şebekeli	549.946	4	187.739	1	737.685	6
	Çeşmeli	369.623	3	246.287	2	615.910	5
SAĞLIKLI İÇMESUYU OLMAYAN		91.296	1	232.309	2	323.605	9
GENEL TOPLAM		10.390.533	79	2.822.103	21	13.212.636	100

1.4.1.4. Eğitim ve Sağlık Hizmetleri

Kırsal alanlarda karşılaşılan önemli sorunlardan biri de eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliğidir. Öğretmen azlığı, okulların fiziki durumu ve çocukların okula ulaşma durumu eğitimin en çok karşılaştığı sorunlardandır (BİB-TAU, 2008). Milli Eğitim Bakanlığı'nın yaptığı çalışmalara göre, tüm ilköğretim okullarının %72'si köylerde bulunurken, ortaöğretim kurumlarının ancak %7'si köylerde yer almaktadır (Tablo 5). Bu nedenle öğrenciler ya eğitim sürecinden erken ayrılmaktadırlar ya da ortaöğretimlerini daha çok il veya ilçe merkezlerinde sürdürmektedirler. Diğer yandan, nüfusu azalan kırsal yerleşmelerde temel eğitim hizmetinin bile yerinde/yakınında sağlanması ekonomik olarak olanaksızlaşmaktadır. Bu nedenle, hizmete erişim güçlüğü yaşanan köylerde bulunan sınırlı sayıdaki öğrencinin temel eğitim hizmetlerinin daha etkin sunumu ve sürekli kılınması amacıyla 1990larda pilot uygulama olarak başlayan 2000li yıllarda ülke düzeyinde yayılan taşınabilir eğitim hizmeti verilmektedir 2008-2009 yılında ülke genelinde

taşımali eğime katılan yerleşim birimi sayısı 34 581, öğrenci sayısı ise 685 978 olmuştur (DPT, 2006a; URL-3, 2009).

Kırsal alanda ilköğretim kademesindeki okul oranının yüksekliği temel eğitim hizmetine erişme sorununun olmadığı biçimde yorumlanabileceken, öğretmen oranının düşüklüğü hizmet niteliğinin düşüklüğüne işaret etmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Türkiye’de okul, öğretmen, öğrenci sayılarının öğretim kurumlarına göre dağılımı

		OKUL ÖNCESİ EĞİTİM	İLKÖĞRETİM	ORTA ÖĞRETİM
OKUL SAYISI	TOPLAM	10.554	34.993	8.605
	Şehir (%)	70	28	93
	Köy (%)	30	72	7
ÖĞRETMEN SAYISI	TOPLAM	14.520	375.511	138.785
	Şehir (%)	87	68	95
	Köy (%)	13	32	5
ÖĞRENCİ SAYISI	TOPLAM	256.392	10.310.844	2.312.271
	Şehir (%)	85	73	96
	Köy (%)	15	27	4

* Milli Eğitim Bakanlığı’nın hazırlamış olduğu 2001-2002 dönemi istatistiklerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (URL-4, 2009).

Kırsal alana götürülen sağlık hizmetleri açısından karşılaşılan sorunlar, sağlık personelinin niceliği, bazen niteliği, bina ve tıbbi donanım yetersizliğidir (BİB-TAU, 2008). Ülkedeki köylerin 11.000’inde sağlık evi, 2000 kadarında sağlık ocağı kurulmuştur. Köylerin çoğunda (24.000) hiç bir sağlık kuruluşu ve elemanı bulunmamaktadır (URL-5, 2009). Dolayısıyla sağlık hizmetinden yararlanabilen nüfus oranı düşüktür: Kırsal yerleşimdeki kadınların sadece %58’i doğum öncesinde hizmet alabilmektedirler. Doğumların %35’i evde yapılmaktadır. Sağlık hizmetlerine doğrudan erişim imkanı bulan köy oranının düşük olması ana çocuk sağlığı, koruyucu sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılmasını zorunlu kılmaktadır (DPT, 2006a).

1.4.1.5. Arazilerin Parçalı ve Küçük Oluşu

Kırsal alanda toprak sahipliğinin dengesiz dağılması, veraset sistemi, vb. nedenler toprağın verimli bir biçimde kullanılmasına imkan vermeyecek şekilde parçalanmasına

sebepler olmuştur. Bu parçalanma, özellikle kırsal yerleşimlerin aşırı derecede tarıma bağlı olmasının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Tarım ve yerleşme amacıyla kullanılan arazilerden geriye küçük ve parçalı araziler kaldığından, bu alanlarda yapılacak olan eğitim ve sağlık yapıları için yer sıkıntısı çekilmekte olup, uygun alan varlığı kısıtlıdır (BİB-TAU, 2008).

1.4.2. Fiziksel Olmayan Sorunlar

Bu sorunlar kırsal toplumların içinde yaşadıkları bölgenin ekonomik, sosyal koşullarından kaynaklı olabileceği gibi, ülke yönetiminde de kaynaklanabilir. Bu sorunlar;

1.4.2.1. Yasal ve Yönetimsel Çerçeve Karması

Ülkemizde son dönemde kırsal alana yönelik çoğu görev İl Özel İdare'ye devredilmiştir. Bunun dışında kırsal alana yönelik mevzuatta ve mevzuatı uygulamada kurumlar arasında görev karmaşası vardır. Bir kurumun yetki ve görev sahasında olan bir konu diğer kurumun yetki sahasına da girebilmektedir. Bundan dolayı kurumlar çoğu zaman kendi aralarında bağlantı kuramamakta ve bu yüzden birbirleri ile çelişen yasa ve hükümler ortaya çıkmaktadır. Bu durum kırsal alanlarda yapılacak olan her türlü düzenlemede sorun oluşturmaktadır (BİB-TAU, 2008). Bu konuda daha geniş ve ayrıntılı bilgi "1.5. Kurumsal ve Yasal Yapı" başlığı altında verilmektedir.

1.4.2.2. Göç Sorunu

Başta ekonomik nedenler olmak üzere birçok sebep kırsal alanda yaşayan insanları kente göçe zorlamaktadır. 1950'lerde sağlanan Marshall yardımı sonucunda, tarımda makineleşme sürecinin bir sonucu olarak, kent ve kır yapısında değişimler ortaya çıkmıştır. Kent, kırdan gelecek olan nüfusa hazırlıklı olmayıp düzensiz olarak büyümeye başlamış, kır ise kentteki insanların ihtiyaçlarını karşılamak için doğal mirasın kullanılmasıyla birlikte iyice fakirleşmiştir. Tarımda verimin düşük olması ve dengesiz toprak sahipliği sonucu halk başka geçim kaynakları bulmaya yönelmiş, çeşitli iş imkanları sunan kent ise kırsal alanda yaşayanlar için cazip hale gelmiştir (Dağ, 2007).

Kırsal alanda karşılaşılan eğitim ve sağlık sorunları da halkı kente göçe zorlamaktadır. Yukarıda da değinildiği gibi eğitime erişim ve eğitimin kalitesi temel sorun alanlarından biridir. Erişim sorunu kapsamında, okullaşma oranları ve bölgeler arası farklılıklar, kalite sorunu kapsamında ise fiziki altyapı yetersizlikleri, öğretmen niteliklerinin geliştirilmesi, eğitim materyallerinin müfredatla uyumu gibi hususlar öne çıkmaktadır (DPT, 2008). Kırsal alanlarda çoğunlukla ilköğretim düzeyinde eğitim sağlanabilirken, kentlerde yükseköğretim seviyesine kadar ulaşmak mümkündür. Sağlık olanakları açısından ise, gerek personel gerekse donanım özellikleri olarak son teknolojik olanaklara sahip hastane ve sağlık merkezlerinin olduğu kentler kırdan çok daha zengindir (Ayanoğlu, 2008).

1950’li yıllarda nüfusun %75’i köylerde yaşamaktayken, bu oran 1980’de %56’ya, 2000 yılında ise %35’e gerilemiştir (DPT, 2006a). Göç eden kitlenin çoğunlukla genç, yetenekli ve girişimci insanlardan oluşması, kırsal alanlarda nitelikli insan kaynağının büyük ölçüde kaybedilmesine yol açmıştır. Bunun sonucu olarak da kırdaki nüfus azalmış ve yaşlanmaya başlamıştır. Sayım yıllarına göre köy ve şehir nüfusunun dağılımı Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Genel nüfus sayımlarında köy ve şehir nüfusları (DİE, 2003).

SAYIM YILLARI	KÖY NÜFUSU		ŞEHİR NÜFUSU		TOPLAM
	Kişi sayısı (Milyon)	%	Kişi sayısı (Milyon)	%	
1927	10.3	75.8	3.3	24.2	13.6
1935	12.4	76.5	3.8	23.5	16.2
1940	13.5	75.6	4.3	24.4	17.8
1945	14.1	75.1	4.7	24.9	18.8
1950	15.7	75.0	5.2	25.0	20.9
1955	17.1	71.2	6.9	28.8	24.0
1960	18.9	68.1	8.9	31.9	27.8
1965	20.6	65.6	10.8	34.4	31.4
1970	21.9	61.6	13.7	38.4	35.6
1975	23.5	58.2	16.9	41.8	40.4
1980	25.1	56.1	19.6	43.9	44.7
1985	23.8	47.0	26.9	53.0	50.7
1990	23.2	41.0	33.3	59.0	56.5
2000	23.8	35.1	44.0	64.9	67.8
2007*	20.8	29.5	49.7	70.5	70.6

* 2007 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre eklemeye yapılmıştır.

1.5. Kırsal Gelişmeyi Yönlendiren Kurumsal ve Yasal Yapı

Kırsal alanların ya da kırsal yerleşmelerin, var olan coğrafi, ekonomik, sosyal, kültürel sorunlarına, yönetim biçiminin ortaya çıkardığı sorunlar da eklenince, kırsal alan, ülkemiz için çözülmesi zor bir problem haline gelmiştir. Bu sorunların çözülmesi için çeşitli örgütlenme modelleri oluşturulmuş ve bu örgütlenmelerle kırsal alanların yönetsel, sosyal ve ekonomik olarak geliştirilmesi için çaba harcanmıştır (DPT, 2000a).

Türkiye’de bu güne kadar uygulanmış olan politikalar amaçları, uygulayan kurumlar, uygulamalar vb. açılardan birçok farklılık göstermektedir. Bu kısımda Türkiye’de kırsal kalkınmaya yönelik uygulanan ve halen yürürlükte olan yasal ve kurumsal yapı tanıtılacak, değerlendirilecektir.

1.5.1. Kurumsal Yapı

Kurumsal yapı; merkezi yönetim kuruluşları, yerel yönetim kuruluşları, diğer bulunan kuruluşlar ve Birleşmiş Milletler (FAO, UNDP), ILO, Dünya Bankası, Elçilikler gibi uluslararası kuruluşlar olmak üzere dört grupta ele alınabilir. Bu kurumlardan başlıcalarına kısaca değinilecektir.

1.5.1.1. Merkezi Yönetim Kuruluşları

1.5.1.1.1. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)

Hükümetçe belirlenen amaçlar doğrultusunda kalkınma planları ile yıllık programları hazırlamak üzere 1962 yılında Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Bu ana hedef doğrultusunda DPT; ülkenin doğal, beşeri ve iktisadi her türlü kaynak ve imkanlarını tespit ederek, takip edilecek iktisadi, sosyal ve kültürel politika ve hedeflerin belirlenmesinde hükümete müşavirlik yapmakla görevlendirilmiştir (DPT, 1994).

DPT, il ve ilçe bazında araştırma ve planlama çalışmaları yapmak, yapısal uyum politikalarının uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek sorunların giderilmesi amacıyla projeler geliştirmek, çalışmaları koordine etmek, yerel istihdamın ve girişimciliğin geliştirilmesi çerçevesinde çözümler üretmek vs... gibi görevleri yanında doğrudan kırsal

kesimle de ilgilenir; politikalar geliştirir, kalkınmada öncelikli yöreleri ve ihtiyaçlarını tespit ederek gerekli çalışmaları yapar, kalkınma projeleri ile ilgili koordinasyonu sağlar vb. (DPT, 1994) (Tablo 8).

1.5.1.1.2. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı

1924 yılında kurulmuş olan Tarım Bakanlığı, 1969 yılında kurulan Orman Bakanlığı ve 1963 yılında kurulan Köy İşleri Bakanlığı, 1983 yılında Tarım ve Orman Bakanlığı adı altında birleştirilmiştir. 1991 yılında Orman Bakanlığı'nın ayrılmasıyla bakanlık "Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı" olmuştur (DPT, 2000a).

Bakanlığın kuruluş amacı; (441 sayılı kanun Hükümünde Kararname'ye göre) kalkınma plan ve programları doğrultusunda köyleri kalkındırmak, tarım ve hayvancılığın geliştirilmesini sağlamak, görev alanına giren altyapı tesisleri ile tarımsal, sosyal ve ekonomik kamu hizmetlerini yürütmektir (Resmi Gazete, 2005a) (Tablo 8).

Bakanlık bünyesinde beş ana hizmet birimi bulunmaktadır. Bunlar ağırlıklı olarak üretim ve örgütlenmeye ilişkin birimlerdir. Her birimin ayrı görev ve sorumlulukları vardır. Ana hizmet birimleri; Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü, Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı'dır (Resmi Gazete, 2005a).

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, kurulduğu yıl olan 1984 den feshedildiği yıl olan 2005'e kadar Bakanlığa bağlı kırsal gelişmeden sorumlu kuruluşların başında gelmiştir. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına bağlı olmayan ancak Bakanlıkla ilgili KİT'ler de vardır (DPT, 2000a).

1.5.1.1.3. Çevre ve Orman Bakanlığı

Amaç; bütün vatandaşların ortak varlığı olan orman ve çevrenin korunması, iyileştirilmesi; ülkenin doğal bitki ve hayvan varlığı ile doğal zenginliklerinin korunması, geliştirilmesi; orman alanlarının genişletilmesi, orman ürünlerine olan ihtiyacın karşılanması, orman ürünleri sanayinin geliştirilmesi esaslarını düzenleyen Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'la belirlenen çerçevede,

sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda, çevreye olumsuz etki yapabilecek her türlü plan, program ve projenin, fayda ve maliyetleriyle çevresel olguların ortak bir amaç içinde değerlendirilmesini gerçekleştirecek çalışmaların yapılmasını sağlamak ve bunları denetlemek ve izlemektir (Resmi Gazete, 2003).

Kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun ve verimli şekilde kullanılması ve korunması, ormanların içinde ve bitişiğinde yaşayan köylülerin kalkındırılması ve bunun için gerekli tedbirlerin alınması da Çevre ve Orman Bakanlığı'nın görevleri arasında yer almaktadır (Resmi Gazete, 2003) (Tablo 8).

Bakanlığın ana hizmet birimlerinden özellikle Orman-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü ve Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü kırsal kalkınma ile ilgili birimlerdir (Resmi Gazete, 2003).

1.5.1.1.4. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ)

6200 sayılı Kanun'la 1953 yılında kurulmuş olan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, katma bütçeli ve tüzel kişiliği olan bir örgüt olup, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na bağlıdır (URL-6, 2009).

Bu örgütün temel amacı; su kaynaklarını genişletmek, sosyal ve ekonomik kalkınma politikasına ve kamu yararına uygun olarak ülkenin yerüstü ve yeraltı sularının zararlarını önlemek, korunmalarını ve bunlardan çeşitli yönlerde yararlanmayı sağlamaktır (DPT, 2000a).

DSİ'nin başlıca görevleri; köylerin içme suyu ve kanalizasyon projelerini incelemek, onaylamak, denetlemek, taşkın ve sellere karşı koruyucu tesisler meydana getirmek, akarsuları ıslah etmek, sulama tesisleri kurmak, bataklıkları kurutmak, sorunlu arazilerin drenajını yapmak, belirtilen çeşitli görevlere ilişkin projeler hazırlamak olarak sıralanabilir (DPT, 2000a).

1.5.1.1.5. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (KHGM)

17.6.1982 tarih ve 2680 sayılı kanunun verdiği yetkiye dayanarak 8.6.1984 tarih ve 235 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile Yol-Su-Elektrik, Toprak Su ile Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürlükleri ile Orman Genel Müdürlüğünün Orman Yolları ünitesi birleştirilerek, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuş ve 18.6.1984 gün ve 18435 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (URL-2, 2009).

Kırsal kesime götürülen hizmetlerdeki tekrarları önlemek, kısa sürede daha çok ve daha ekonomik hizmet üretmek amacıyla kurulan kuruluş, 2002 yılında Başbakanlığa bağlı bir birim iken 2005 yılında 5286 Sayılı Kanun ile kaldırılarak görev ve yetkileri İstanbul ve Kocaeli illerinde Büyükşehir belediyelerine, diğer illerde ise il özel idarelerine devredilmiştir. Kaldırılan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü taşra teşkilâtının bölge müdürlüklerince yürütülen hizmetler, bölge müdürlüğü kapsamına giren illerin il özel idarelerince her yıl müştereken yapılacak iş programı çerçevesinde yürütülür. Bu iş programı çerçevesinde ilgili il özel idareleri gerekli araç, gereç, personel ve her türlü desteği sağlar (Resmi Gazete, 2005).

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü; köy yollarının yapım, bakım ve onarımı, köprü yapımı, köy içme suları, kanalizasyon, yeraltı ve yerüstü su kaynakları ile sulama göletleri gibi kırsal alana yönelik birçok hizmeti vermeye çalışmaktadır (URL-2, 2009).

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü;

- Devlet ve il yolları ağı dışında kalan köyler ve bağlı yerleşim birimlerinin köy yolu ağını tespit etmek, bu yollarla köy içi yollarını ve bu yollar üzerindeki sanat yapılarını yapmak, mevcutlarını geliştirmek,
- Kalkınma plan ve programlarında yer alan ilke ve politikalara uygun bir şekilde, toprak ve su kaynaklarının verimli kullanılması, korunması ve geliştirilmesini sağlamak,
- Köy ve bağlı yerleşim birimlerinin yol, su ve kanalizasyon tesisleri ile askeri garnizonların içme ve kullanma suyu tesislerini yapmak,
- Tarım alanlarının gayesine uygun kullanımını sağlamak, devlet sulama şebekelerinde arazi tesviyesi, tarla başı kanalları, tarla grup yolları ve tarla içi drenaj tesislerini yapmakla görevli kılınmıştır (URL-2, 2009) (Tablo 8).

1.5.1.1.6. Kırsal Alana Hizmet Verme ve Karar Almada Etkili Olan Diğer Bakanlık ve Kuruluşlar

Kırsal alana götürülen hizmetlerde karar alınmasında ülkemizde bazı bakanlık ve kuruluşlar etkin rol oynamaktadır. Bunlardan kırsal kalkınma ile ilgili olan kuruluşlar;

- İç İşleri Bakanlığı,
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı,
- Maliye Bakanlığı,
- Ulaştırma Bakanlığı,
- Sağlık Bakanlığı,
- Milli Eğitim Bakanlığı,
- GAP Bölge Kalkınma İdaresi,
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı,
- Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (DPT, 2000a) dır.

1.5.1.2. Yerel Yönetim Kuruluşları

Yerelde kırsal yerleşmelere hizmet veren merkezi yönetim ve yerel yönetim kurumları; başta il özel idareleri (bayındırlık, eğitim, tarım, ormancılık, sağlık ve sosyal yardım, ulaştırma ile ilgili görevler), valilikler ve kaymakamlıklar olmak üzere köy muhtarlıkları ve mücavir alanlarında yer alan kırsal yerleşmelerden sorumlu belediyeler olarak sıralanabilir (DPT, 2006a).

1.5.1.3. Merkezi ve Yerel Yönetim Dışı Kuruluşlar

Merkezi ve yerel yönetim dışı kuruluşların kırsal alanlarla ilgili görevleri Tablo 7' de özet olarak gösterilmiştir.

Tablo 7. Merkezi ve yerel yönetim dışı kuruluşlar (DPT, 2006a).

BİRLİKLER	<ul style="list-style-type: none"> • Sulama birlikleri, • Süt Üreticileri Birliği
KOOPERATİFLER	<ul style="list-style-type: none"> • Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, • Orman Köyleri Kalkınma Kooperatifi, Sulama Kooperatifi, • Köy Kalkınma Kooperatifi
VAKIFLAR	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakfı, • Türkiye Kalkınma Vakfı, TEMA Vakfı
DERNEKLER	<ul style="list-style-type: none"> • Kırsal Çevre ve Ormanlık Sorunları Araştırma Derneği, • Sürdürülebilir Kentsel ve Kırsal Kalkınma Derneği, • Sosyoloji Derneği, • Sürdürülebilir Tarım Derneği, • Türkiye Ormancılar Derneği, • Türkiye Ziraatçılar Derneği, • Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği

Merkezi ve yerel kurum ve kuruluşların kırsal alanlarla ilgili görevleri Tablo 8’ de özet olarak gösterilmiştir.

Tablo 8. Kırsal alanla ilgili sorumlulukları olan başlıca kurumlar/kuruluşlar ve görevleri

	ADI	GÖREVLERİ
MERKEZİ YÖNETİM KURULUŞLARI	Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)	• Kırsal kesimin sorunlarına yönelik politikalar geliştirmek,
		• Kalkınmada öncelikli yöreleri ve ihtiyaçlarını tespit ederek gerekli çalışmaları yapmak,
		• Bölgesel kalkınma projeleri ile ilgili koordinasyonu sağlamak.
	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Kalkınma plan ve programları doğrultusunda köyleri kalkındırmak, • Kırsal alanlarda tarım ve hayvancılığın geliştirilmesini sağlayacak altyapı tesisleri ile tarımsal, sosyal ve ekonomik kamu hizmetlerini yürütmek, • Kırsal alanda altyapı çalışmalarına yönelik projeler üretmek (örn: “Kırsal Kesimin Kanalizasyon Meselesinin Çözümüne Yönelik Doğal Arıtma Projesi”; “Köy Yolları, Köy İçme Suları, Kırsal Alan Planlaması ve Tarım Sektörüne İlişkin Beş Yıllık Master Planı”)(Ayanoğlu, 2008). • Köyden kente göçü önlemek amacıyla merkez ve taşra teşkilatı aracılığıyla ekonomik ve sosyal nitelikli projeler üretmek ve yetersizlik içinde bulunan köyleri desteklemek (örn: Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi)(Ayanoğlu, 2008).

Tablo 8'in devamı

	Çevre ve Orman Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Kırsal alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun ve verimli şekilde kullanılması ve korunmasını sağlamak, • Ormanların içinde ve bitişiğinde yaşayan köylülerin ekonomik,sosyal ve kültürel yönden kalkındırılmasını sağlayarak, orman köylülerinin ormanlar üzerindeki olumsuz etkisini azaltmak,
	Çevre ve Orman Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Bakanlık bünyesinde bulunan “Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü” aracılığı ile orman köylüsünün sosyo-ekonomik kalkınmasına yardımcı olmak, sektörel eğitimlerine katkıda bulunmak, • Kırsal kalkınma doğrultusunda plan ve projeler hazırlamak (URL-7, 2009).
MERKEZİ YÖNETİM KURULUŞLARI	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ)	<ul style="list-style-type: none"> • Su kaynaklarını genişletmek, • Toprak erozyonunun ve taşkın zararlarının önlenmesi, *taşkın kontrolü ve sulama şebekelerinin planlanması, projelendirilmesi, inşa edilmesi ve işletilmesi • Köylerin içme suyu ve kanalizasyon projelerini incelemek, onaylamak ve denetlemek.
	Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (KHGM)	<ul style="list-style-type: none"> • Köy yollarının yapım, bakım ve onarımı, • Köprü yapımı, köy içme suları, kanalizasyon, yer altı ve yerüstü su kaynakları ile sulama göletleri gibi kırsal alana yönelik birçok hizmeti vermeye çalışmak.
	İç İşleri Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Mülki idare bölümlerinin kurulması kaldırılması ve düzenlenmesi ile ilgili çalışmaları yapmak, • Mahalli idarelerin yönlendirilmesi (Resmi Gazete, 1985a).
	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • *milli kalkınma plan ve programlarında yer alan ilke ve hedefler doğrultusunda sanayi ile iç ticaret hizmetlerinin kırdada ve kentte dengeli ve süratli şekilde gelişmesini sağlamak amacıyla faaliyetlerin düzenlenmesi ve uygulanması (Resmi Gazete, 1985b).
ETKİLİ DİĞER KURULUŞLAR	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Kamu yapıları ve tesislerinin inşaat ve esaslı onarım işlerini yapmak veya yaptırmak, • Deprem, yangın, su baskını, yer kayması, kaya düşmesi, çığ ve benzeri afetlerden evvel ve sonra meskun alanlarda alınacak tedbirlerle yapılacak yardımları tespit etmek ve bunların uygulanmasını sağlamak, • İl Özel İdarelerine ait yapı ve tesisleri yapmak veya yaptırmak (Resmi Gazete, 1983a).
	Maliye Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Harcama politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması ile Devlet bütçesinin hazırlanması, uygulanması, uygulamanın takibi ve yönlendirilmesine ilişkin hizmetleri yürütmek, • Gelir politikasını geliştirmek (Resmi Gazete, 1983b).
	Ulaştırma Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Ulaştırma ve haberleşme iş ve hizmetlerinin,karayolu yapımı ve teçhizatı ile ilgili hususlar hariç ve Karayolları Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümleri saklı kalmak üzere teknik, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlara,kamu yararına ve milli güvenlik amaçlarına uygun olarak kurulmasını,geliştirilmesini ve bu hizmetlerin birbirini tamamlayıcı şekilde yürütülmesini sağlayacak esasları tespit etmek,uygulanmasını takip etmek ve denetlemek (Resmi Gazete, 1987).

Tablo 8'in devamı

ETKİLİ DİĞER KURULUŞLAR	Sağlık Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Ülkenin sağlık şartlarını düzeltmek, • Ana ve çocuk sağlığının korunması ve aile planlaması hizmetlerini yapmak, • Halka sağlık hizmetlerini ulaştırmak (Resmi Gazete, 1983c).
	Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)	<ul style="list-style-type: none"> • Bakanlığa bağlı her kademedeki öğretim kurumlarının öğretmen ve öğrencilerine ait bütün eğitim ve öğretim hizmetlerini planlamak, programlamak, yürütmek, takip ve denetim altında bulundurmak, • Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve her çeşit örgün ve yaygın eğitim kurumlarını açmak ve yükseköğretim dışında kalan öğretim kurumlarının diğer bakanlık kurum ve kuruluşlarınca açılmasına izin vermek (Resmi Gazete, 1992).
	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Köy ve kırsal alanda yaşayan insanların geçim kaynaklarını geliştirilmek, • Üretim ve verimliliği geliştirici bilgi ve ileri teknoloji yaratılmasına yönelik üreten köylüler oluşturulmak, • Atıl duran veya verimli, kullanılmayan köy topraklarının ve kaynaklarının devletin yönlendirmesi ve kamu imkânları çerçevesinde desteklenerek isler hale getirmek, • Köylülerin sosyal yaşamlarını iyileştirilmek ve köy mimarisini geliştirmek, yöresel mimariyi koruyup yenilemek, • Köy halkının yerinde iskânı, sağlıklı yaşanabilir konutlara kavuşturulmasına yönelik projeler oluşturularak şehre göçün önlenmesini sağlamak (URL-8, 2009).
YEREL YÖNETİM KURULUŞLARI	Belediyeler	<ul style="list-style-type: none"> • İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi alt yapı; coğrafi ve bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; trafik; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapmak veya yaptırmak, • Okul öncesi eğitim kurumları açmak; devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapmak veya yaptırmak, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılamak; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açmak ve işletmek (Resmi Gazete, 2005b).
	İl Özel İdareleri	<ul style="list-style-type: none"> • Bayındırlık İle İlgili Görevleri: İl içindeki ilçe ve bucakları birbirine bağlayan yollar ile bunlara bağlı geçitleri yapmak ve sürekli onarımını sağlamak; kasabalara içme suyu getirmesi, elektrik ve havagazı ile aydınlatma yapılması ve elektrik dağıtımını için imtiyaz vermek. • Eğitim İle İlgili Görevleri: İlköğretimin sağlanması için genel, gerekirse gezici ilkokullar, öğretmen okulları, işçiler ve yoksullar için gece okulları, orta dereceli okul binaları yapmak, bunların giderlerini karşılamak ve yasalar uyarınca bu okulları yönetmek ve denetlemek.
		<ul style="list-style-type: none"> • Tarım İle İlgili Görevleri: Çiftlik okulları, damızlık hayvan depoları kurmak tarımsal ürün cinslerini iyileştirmek, tarımsal merkez durumunda olan yerlerde herkesin yararlanabileceği hasat harman ve kalbur makineleri ile her türlü başka tarım araçlarını bulundurmak, bunları çiftçilere kiralamak, tarımı geliştirecek her türlü imkanları sağlamak, • Ulaştırma İle İlgili Görevleri:Şehir ve kasabalarda yararı belediyelere ait ve devletçe saptanacak kurallara uygun olmak ve süresi 40 yılı aşmamak koşulu ile hayvan, buhar yada elektrikle işleyen tramvay çalıştırılması için imtiyaz vermek (DPT, 2000a)..

1.5.2. Yasal Yapı

Kırsal gelişmeyi ilgilendiren yasal mevzuat “yürürlükteki yasal düzenlemeler” ve “yardımcı diğer kanunlar” başlıkları altında ele alınacaktır. İlgili mevzuatın künyesi ve sorumlu kuruluşları Tablo 9’da özetlenmiştir.

1.5.2.1. Yürürlükteki Yasal Düzenlemeler

Ülkemizde kırsal alanlara yönelik yasal düzenlemeler temelde 442 sayılı Köy Kanunu ve İlgili Köy Yerleşme Alanları Uygulama Yönetmeliği, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili “Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği”ne dayanmaktadır (BİB-TAU, 2008).

1.5.2.1.1. Köy Kanunu (1924 tarih ve 442 sayı)

Yasal düzenlemeler Köy Kanunu ile başlar. Günümüze kadar çeşitli ilave ve değişikliğe uğramış olan Köy Kanunu’na, köy yerleşik ve gelişme alanlarında hazırlanacak köy yerleşim planları ile ilgili ayrıntılı hükümler içeren 20.05.1987 tarih ve 3367 sayılı kanun ile 7 ek madde ilave edilmiştir. 97 maddeden oluşan kanun, köylerin fiziksel düzenlemesinin yanında sosyal ve ekonomik gelişimini de düzenleyici hükümler içermektedir. Kanunun ilk maddesi köy tanımını yapmaktadır (BİB-TAU, 2008). Bu maddeye göre, nüfusu 2000 den aşağı olan yerleşmelere “köy”, nüfusu 2000 ile 20000 arasında olan yerleşmelere “kasaba”, nüfusu 20000 den çok olan yerleşmelere ise “şehir” denmektedir (Resmi Gazete, 1924).

Kırsal kesimin çağdaşlaşmasına yönelik oluşan Köy Kanunu iki açıdan önemlidir. Birincisi bu yasa ile kalkınmaya köyden başlamanın gereği vurgulanıyor, ikincisi ise köylere hukuki bir kişilik tanımıyor ve tarihimizde ilk defa Köy Kanunu ile köy toplulukları özerk yapıya kavuşturuluyordu. Köye tanınan özerklikle birlikte, seçilen yönetsel organlara ve köy halkına köy yaşamı için gerekli altyapı, sağlık, eğitim ve benzeri hizmetleri yapma ve daha iyi yaşam koşulları yaratma yükümlülüğü getirilmiştir. Böyle bir yaptırım, toplumu kalkınmaya, çağdaşlaşmaya ve daha iyi yaşam koşulları oluşturmaya yöneliktir (Anonim, 2004).

442 sayılı Köy Kanunda kırsal alanın fiziki mekan düzenlemesini içeren doğrudan hükümler 20.05.1987 tarih ve 3367 sayılı kanun ile ilave edilen ek 7 maddede tanımlanmıştır. Köy Yerleşme Alanı tespit komisyonunun teşkili, çalışma ve karar verme usulleri, köy tüzel kişiliği adına yapılacak tesciller, köy yerleşme planı düzenleme esas ve usulleri, taşınmaz malların amaca uygun kullanma esasları ve birçok esaslar hakkında genel hükümlere yer veren “Köy Yerleşme Alanları Uygulama Yönetmeliği” 31.12.1987 tarihinde yürürlüğe girmiştir (BİB-TAU, 2008).

1.5.2.1.2. İmar Kanunu (1985 tarih ve 3194 sayı)/Plansız Alanlar Yönetmeliği

1985 yılında yürürlüğe giren ve ülkemizdeki imar planlama faaliyetlerini düzenleyen 3194 sayılı İmar Kanunu daha çok kentsel alandaki düzenlemeleri içermekte olup, kırsal alanlara yönelik doğrudan çözümler getirememektedir fakat; bu kanuna dayanılarak çıkarılan ve kanunla aynı yürürlüğe giren “Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği” (eski adı ile Belediye ve Mücavir Alan Sınırları İçinde ve Dışında Planı Bulunmayan Alanlarda Uygulanacak İmar Yönetmeliği 02.09.1999 tarih ve 23804 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan yönetmelik) Köy Kanunu ve Köy Yerleşme Alanları Uygulama Yönetmeliği ile birlikte günümüzde kırsal alanlardaki düzenlemeleri içeren önemli mevzuatlardan biridir. Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan ve plansız alanlardaki yapılaşmaların fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun yerleşimi sağlamayı amaçlayan bu yönetmelik, uygulama alanlarını tanımlamakta, bu uygulama alanlarında gerçekleştirilecek yapılaşma hükümlerini parsel bazında belirlemektedir. Bunun yanı sıra, planı bulunmayan köy yerleşme ve gelişme alanlarının nasıl tespit edileceği, yapılaşma şartları, parsel büyüklükleri ve bunun gibi hususları içermektedir (BİB-TAU, 2008).

1.5.2.1.3. İl Özel İdaresi Kanunu (22.02.2005 tarih ve 5302 sayı)

5302 sayılı İl Özel Kanunu 22.05.2005 tarihinde kabul edilmiş olan bu kanun, 04.03.2005 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile 13.03.1913 tarihli “İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu Muvakkatı” kanunu da yürürlükten kaldırmıştır. İl Özel İdaresi Kanunu, AB uyum sürecinde verimli, etkin ve kaliteli hizmet sunabilen açıklık, saydamlık ve hesap verme yükümlülüğü olan bir il yerel yönetimi

oluşturulmasını hedeflemiş ve İl Özel İdarelerinin günün şartlarına göre yeniden yapılandırılması konusunda çok büyük değişiklikler getirmiştir (BİB-TAU, 2008).

İl Özel İdaresi günümüzde kırsal alanlarda etkili bir kuruluştur. İl Çevre Düzeni Planlarının yapımı/onaylanması, köy yerleşim planlarının yapımı/onaylanması ve bununla ilgili hususların düzenlenmesi, yapılacak olan alt ve üst yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi ve benzeri kırsala yönelik hizmetler İl Özel İdareleri tarafından gerçekleştirilmektedir (BİB-TAU, 2008).

1.5.2.2. Diğer Yardımcı Kanunlar

Yukarıda bahsettiğimiz temel yasa düzenlemelerinin atıfta bulunduğu kırsal alanlara yönelik çok sayıda mevzuat bulunmaktadır (BİB-TAU, 2008). Bu mevzuatları şöyle sıralayabiliriz:

- 25.01.2006 tarih ve 5449 sayılı “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun”; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarında öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere oluşturulacak kalkınma ajanslarının kuruluş görev ve yetkileri ile koordinasyonuna ilişkin esas ve usulleri düzenler (Resmi Gazete, 2006).
- 17.08.2002 tarih ve 24849 sayılı “İskan Kanunu Uygulama Yönetmeliği”; devlet eliyle yapılacak iskan ve köysel alanda iç iskanın düzenlenmesine ilişkin esas ve usulleri kapsar (Resmi Gazete, 2003).
- 31.08.1956 tarih ve 6831 sayılı “Orman Kanunu”, özellikle orman köyleriyle ilgili hükümler içerir (URL-7, 2009).
- 17.10.1983 tarih ve 2924 sayılı “Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanun” ve 31.07.1997 tarihli “Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik”, orman köylerinin yeniden yerleştirilmesi dahil ilgili diğer hususları düzenler (URL-7, 2009).

- 09.05.1985 tarih ve 3202 sayılı "Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun"un adı ve çoğu maddesi Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün kaldırılması sonucu 13/01/2005 tarih ve 25710 sayılı Kanun ile değiştirilmiş bu kanuna "Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun" denilmiştir (Resmi Gazete, 2005a).
- 09.08.1983 tarih ve 2872 sayılı "Çevre Kanunu", çevre düzeni planlarının yapımı ve onayı, çevre korunmasına ilişkin hususları ile 383 sayılı kanun hükmünde kararname ile kurulan Özel Çevre Koruma bölgelerindeki kentsel ve kırsal yerleşimlerin koruma ve yapılaşma esasları ile ilgili hususları düzenler (URL-9, 2009).
- 25.02.1998 tarih ve 4342 sayılı "Mera Kanunu" ve 31.07.1998 tarihli "Mera Yönetmeliği", kırsal alanların çevresindeki meralar da dahil tüm mera alanlarının korunması ve hangi şartlarda kullanılacağına ilişkin hususları düzenler (URL-2, 2009).
- 04.04.1990 tarih ve 3621 sayılı "Kıyı Kanunu" ve 03.08.1990 tarihli "Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik", kıyı alanlarındaki kentsel ve kırsal yerleşmelerin planlama ve yerleşme esaslarını belirler (Resmi Gazete, 1991).
- 22.11.1984 tarih ve 3083 sayılı "Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu Uygulama Yönetmeliği", Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenen uygulama alanlarında; tarımsal faaliyetlerin iyileştirilmesi, topraksız çiftçilere toprak dağıtılması gibi hususlar ile yine uygulama bölgelerindeki kırsal alanlarda yeni yerleşme yerleri kurmak, mevcutları birleştirerek köy yerleşme alanlarını tespit etmek ve yeni yapılacak mücavir alan ve imar planı tekliflerine göre talep edilecek arazilerin tarım dışı kullanılıp kullanılmayacağına dair görüş vermek ile ilgili hususları düzenler (URL-2, 2009).
- 03.07.2005 tarih ve 5403 sayılı "Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu" ile 15.12.2005 tarihli "Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Uygulama Yönetmeliği", ülkemizdeki tarım topraklarının doğal veya yapay yollarla kaybını ve niteliklerini yitirmesini engelleyerek korunmasını, geliştirilmesini ve çevre öncelikli sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak, planlı arazi kullanımını sağlayacak usul ve esasları belirler (Resmi Gazete, 1991).
- 03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı "Belediye Kanunu", kentsel ve kırsal yerleşmelerin hangi şartlarda belediye olacağı, idari sınır ayrımının nasıl

yapılacağı, belediyelerin görev ve yetkilerinin ne olacağı gibi hususları düzenler (Resmi Gazete, 1991).

- 10.07.2004 tarih ve 5216 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu”, büyükşehir belediyelerinin görev ve yetkilerini belirlemesinin yanında kırsal alanlarla Büyükşehir Belediyeleri arasındaki ilişkileri düzenler (Resmi Gazete, 1991).
- 04.11.1983 tarih ve 2942 sayılı “Kamulaştırma Kanunu”, kentsel ve kırsal alanda yapılacak kamulaştırma işlemlerinin esas ve şartlarını düzenler (Resmi Gazete, 1991).
- 09.05.1960 tarih ve 7478 sayılı “Köy İçme Suları Hakkında Kanun”, kırsal alanlardaki yerleşmelerin içme suyu ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgili hususları belirler ve bu bağlamda DSİ Genel Müdürlüğüne yetki verir (URL-2, 2009).
- 13.06.1945 tarih ve 4759 sayılı “İller Bankası Kanunu”, İller Bankası safi kazancının bir kısmını köy gelirlerini artıracak tesislerin yapımı için köylere dağıtımını da içeren İmar Planı faaliyetlerinde belediyelere ve diğer kuruluşlara teknik destek sağlamayı amaçlayan İller Bankası Genel Müdürlüğü'nün kuruluş, görev ve yetkilerini tanımlar (Resmi Gazete, 1991).
- 13.12.1983 tarih ve 180 sayılı “Bayındırlık ve İskan Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, kentsel ve kırsal alandaki imar faaliyetlerini kanunların verdiği yetki ve görev sınırları içerisinde düzenler, yerel yönetimlere (kırsal alanlar dahil) mali ve teknik destek sağlar, altyapı yatırımlarında bulunur (Resmi Gazete, 1991).
- 27.10.1989 tarih ve 188 sayılı “GAP İdaresinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında kalan kentsel ve kırsal alanlarda fiziksel, sosyal ve ekonomik düzenlemelerin yapılması ile ilgilidir (Resmi Gazete, 1991).
- 19.10.1989 tarih ve 383 sayılı “Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname”, Bakanlar Kurulu kararı ile Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilen yerlerde kentsel ve kırsal alanların fiziki mekan düzenlemesi ve doğal kaynakların korunmasıyla ilgili projeler üretilmesiyle ilgilidir (Resmi Gazete, 1991).

Yürürlükteki yasal mevzuat ve bu yasal mevzuatlarla ilgili kuruluşlar Tablo 9’da özet olarak gösterilmiştir.

Tablo 9.Yürürlükteki yasal mevzuat (BİB-TAU, 2008).

	ADI	RG.SAYI	RG.TARİHİ	İLGİLİ KURULUŞ
TEMEL MEVZUAT	KÖY KANUNU	442 Değ:3367	1924 Değ:1987	İl Özel İdareler- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı- İçişleri Bakanlığı- Muhtarlıklar
	İMAR KANUNU	3194	03.05.1985	Belediye, İl Özel İdareler- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı-Çevre ve Orman Bakanlığı-Kültür ve Turizm Bakanlığı- GAP İdaresi- Özelleştirme İdaresi
	İL ÖZEL İDARESİ KANUNU	5302	22.02.2005	İl Özel İdareler- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı- Valilikler
YARDIMCI MEVZUAT	İSKAN KANUNU (Bu kanun 19/09/2006 tarih ve 5543 sayılı TBMM kararı ile değiştirilmiştir.)	2510	14.06.1934	Bakanlar Kurulu-İçişleri Bakanlığı-Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (Afet İşleri Genel Müdürlüğü-İl Müdürlükleri)
	KALKINMA AJANSLARININ KURULUŞU,KOORDİNASYONU VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUN	5449	25.01.2006	DPT, Valilikler, Kalkınma Ajansları
	ORMAN KANUNU	6831	31.08.1956	Çevre ve Orman Bakanlığı
	ORMAN KÖYLÜLERİNİN KALKINMALARININ DESTEKLENMESİ HAKKINDA KANUN	2924	17.10.1983	Çevre ve Orman Bakanlığı-Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı-ORKÖY-İl Özel İdareleri
	KÖYE YÖNELİK HİZMETLER HAKKINDA KANUN	3202 Değ:5286	09.05.1985 Değ:13.01.2005	İl Özel İdareler-Büyükşehir Belediyeleri (İstanbul-İzmit)- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (Afet İşleri Gn.Md.-İl Md.)
	ÇEVRE KANUNU	2872 Değ:5491	09.08.1983 Değ:26.04.2006	Çevre ve Orman Bakanlığı
	MERA KANUNU	4342 Değ:5403	25.02.1998 Değ:03.07.2005	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı
	KIYI KANUNU	3621	04.04.1990	Kültür ve Turizm Bakanlığı- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı-Çevre ve Orman Bakanlığı-Hazine

Tablo 9'un devamı

YARDIMCI MEVZUAT	SULAMA ALANLARINDA ARAZİ DÜZENLEMESİNE DAİR TARIM REFORMU KANUNU	3083	22.11.1984	Toprak ve Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
	TOPRAK KORUMA VE ARAZİ KULLANIMI KANUNU	5403	03.07.2005	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı
	BELEDİYE KANUNU	5393	03.07.2005	Belediyeler-İçişleri Bakanlığı
	BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KANUNU	5216	10.07.2004	Büyükşehir Belediyeleri
	KAMULAŞTIRMA KANUNU	2942 Değ:4650	04.11.1983 Değ:24.04.2001	İlgili Kamu Kuruluşları
	KÖY İÇME SULARI HAKKINDA KANUN	7478	09.05.1960	DSİ
	İLLER BANKASI KANUNU	4759	13.06.1945	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (İller Bankası Gn.Md.)
	BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞININ TEŞKİLAT VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME	180 Değ:209	13.12.1983 08.06.1984	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
	UMUMİ HAYATA MÜESSİR AFETLER DOLAYISIYLA ALINACAK TEDBİRLERLE YAPILACAK YARDIMLARA DAİR KANUN	7269	15.05.1959	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
	GAP İDARESİNİN KURULUŞ VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME	388	27.10.1989	GAP İdaresi
ÖZEL ÇEVRE KORUMA KURUMU BAŞKANLIĞI KURULMASINA DAİR KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME	383 Değ:444	19.10.1989 Değ:09.08.1991	Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı	
KÖY YERLEŞME ALANI UYGULAMA YÖNETMELİĞİ	-	31.12.1987	Valilikler-İl Özel İdareleri-Bayındırlık ve İskan Bakanlığı-Muhtarlıklar	

Tablo 9'un devamı

YARDIMCI MEVZUAT	PLANSIZ ALANLAR YÖNETMELİĞİ	23804	02.09.1999	Valilikler-İl Özel İdareleri-Bayındırlık ve İskan Bakanlığı-Muhtarlıklar
	İSKAN KANUNU UYGULAMA YÖNETMELİĞİ	24849	17.08.2002	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (Afet İşleri Gn.Md.- İl Müdürlükleri)
	ORMAN KÖYLÜLERİNİN KALKINMALARININ DESTEKLENMESİ HAKKINDA YÖNETMELİK	-	31.07.1997	Çevre ve Orman Bakanlığı - Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı-ORKÖY-İl Özel İdareleri
	MERA YÖNETMELİĞİ	23419	31.07.1998	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı
	KIYI KANUNUN UYGULAMASINA DAİR YÖNETMELİK	20594	03.08.1990	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
	SULAMA ALANLARINDA ARAZİ DÜZENLEMESİNE DAİR TARIM REFORMU KANUNU UYGULAMA YÖNETMELİĞİ	18796	29.06.1985	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı
	TOPRAK KORUMA VE ARAZİ KULLANIMI KANUNU UYGULAMA YÖNETMELİĞİ	26024	15.12.2005	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı

1.6. Kırsal Kalkınma Politikaları

Kırsal alan politikaları, kırsal alandaki toplumların ekonomik, toplumsal ve kültürel olanaklarını geliştirmek, bu toplumları ulusal yaşam düzeyine kavuşturmak, onların ulusal gelişmeye bütünüyle katılmalarını sağlamak üzere, toplum ve devletin birleşik çabaları sonucu ortaya çıkan ilerlemeyi kapsayan politikalardır (Anonim, 2004).

Uygulanan politikalar, ülkemizin geçirdiği ekonomik süreçler ve planlama açısından iki dönem olarak incelenebilir. Bunlar; 1923-1960 yılları arasındaki çalışmalar (planlı dönem öncesi), 1960 sonrası çalışmalar (planlı dönem sonrası)dır.

1.6.1. 1923–1960 Yılları Arasındaki Kırsal Alana Yönelik Çalışmalar (Planlı Dönem Öncesi)

1923’de İzmir’de toplanan İktisat Kongresinde köylülerin de köy kalkınmasına yönelik talepleri alınmıştır. Kongrede köylünün sorunları, tarımsal gelişme konularıyla birlikte ele alınmış, büyük toprak sahipleri aşarın kaldırılmasını, tarımsal eğitimin sağlanmasını, Ziraat Bankası kredilerinin arttırılmasını, tarımın makineleştirilmesini savunmuşlardır. Kongrede köyün sağlık sorunlarının çözümü için sağlık alanında teşkilatlanma talep edilmiş, üretimde kooperatifleşmeye gidilmesi önerilmiştir (Geray, 1974). Ayrıca, yurt içinde saban, pulluk gibi basit makinelerin üretimi için ziraat fabrikası açılması, ziraat makineleri için lazım olan petrol ve benzinin gümrük vergisinden istisnası da çiftçilerin diğer talepleri arasındadır (Ökçün, 1997).

Türkiye dış ticaretine, gümrüklerine ve ödemelerine Lozan Antlaşması koşulları nedeniyle pek egemen olamamıştır. Bu yıllarda dünya ülkelerinin karşı karşıya bulunduğu ekonomik kriz Türkiye’yi de etkilemiş, sadece tarım ürünlerine dayalı olan Türk ticaret olanaklarını felç etmiş ve ekonominin çok şiddetli sarsıntı geçirmesine neden olmuştur. Bu durum karşısında Türkiye’nin tek yapabileceği ise, tarımda ve kırsal kesimde kalkınmanın sağlanarak kaynak yaratılması olmuştur. Bu nedenle Cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarında, dönemin hükümetleri bunun kırsal kalkınma ile olabileceğini düşünerek köylüye yönelik önemli adımlardan biri olan 18 Mart 1924’teki 442 sayılı Köy Kanunu’nu çıkarmıştır (Anonim, 2004). Bunun yanında köye ve köylüye yönelik ifadeler ilk kez Okyar Hükümeti programında (URL-10, 2009) yer almış ve aşar’ın kaldırılacağı, ziraatın teşvik edileceği belirtilmiştir. Hem Okyar hem de VI. İnönü Hükümeti programında (URL-11, 2009) köylüye yönelik ifadeler kullanılmıştır.

1925 yılında hükümet, büyük çiftçilerin İzmir Kongresinde dile getirdikleri en önemli isteklerini yerine getirerek bütçe gelirleri arasında en büyük vergi kaynağını oluşturan aşar’ı kaldırmıştır (Tezel, 2000). Aşar’ın kaldırılmasının yanı sıra, Ziraat Bankası sermayesi ve kredileri arttırılmış, kooperatifleşme yolunda önce “İtibar-ı Zirai Birlikleri” ve 1929 yılında “Zirai Kredi Kooperatifleri” kanunları çıkarılmıştır ve daha sonra 1935 yılında ise Tarım Kredi ve Tarım Satış Kooperatifleri kurulmuştur (Kayıkçı, 2005).

Köyleri kalkındırmak için 1937 yılında hazırlanan kanun tasarısı, dağınık köylerin birleştirilmesini öngörmekteydi. Köy sayısı azaltılacak, kurulacak “köy birlikleri”ne devlet gerekli hizmetleri götürecekti. Köy birliklerinin teknik iskeletini kurulacak binlerce kombina sağlayacak, köy birlikleri örgütlendirilecekti. Bu zirai kombinaların, köylerin

birleştirilmesi, toprak reformu ve Köy Enstitüleri ile birlikte tarımda köklü bir hareketin temelleri olduğu söylenebilir.

1937 yılında Atatürk, toprak reformunun temel hedeflerinin a) memlekette topraksız çiftçi bırakmamak, b) bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın hiçbir sebep ve suretle bölünmesine izin vermemek ve c) büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliğini, arazinin bulunduğu bölgelerin nüfus yoğunluğuna ve toprak verim derecesine göre sınırlandırmak olacağını açıklamıştır (Tezel, 2000). Bu direktifler I. Bayar Hükümeti Programına (URL-12, 2009) da alınmıştır. Bu programda, daha öncekilerden farklı olarak sağlık, tarım eğitimi, tarım kredi kooperatifleri ve toprak kanunu ele alınmış, topraksız çiftçi bırakmamak amacıyla işletilebilecek büyük çiftlik arazilerinin sınırlandırılacağı ve buna yönelik kanun çıkarılacağı ifade edilmiştir (Kayıkçı, 2005).

Liderlerin toprak reformunu benimsemesinden sonra, 1924 Anayasasının çiftlik ağalarına milyarlar ödemesini gerektirerek toprak reformunu engelleyen hükümleri değiştirilmiştir. Toprak reformuna yasal yolun açılması amacıyla 1924 Anayasası'nda 1937 yılında yapılan değişiklikle, 1924 Anayasası, piyasa değerine göre peşin ödeme koşulu aranmadan, "çiftçiyi toprak sahibi yapmak ve ormanları devlet tarafından idare etmek için" uygulanabilecek kamulaştırma eylemlerine açık bir hale getirilmiştir (Kayıkçı, 2005).

Ayrıca 1937 yılında Ziraat Bankasının daha geniş olanaklara kavuşturularak anonim şirket olmaktan çıkarılıp iktisadi devlet teşekkülü haline getirilmesi, 1938 yılında Toprak Ofisinin kurulması, sulama çalışmalarının geliştirilip Anadolu'nun on iki su bölgesine ayrılarak Devlet Su İşlerinin temellerinin atılması ve ormanların devletleştirilmesi, tarımdaki bu köklü hareketi tamamlamaktadır. Fakat, 1937'de planlanan bu hareket, 1945 yılına kadar sürmüştü de köylülere çağdaş uygarlık yolu açılmamıştır. 1937'ye kadar planlanan bu çalışmalardan köy birlikleri projesi kağıt üzerinde kalmış, hiçbir zaman gerçek kooperatifler birliği haline gelmemiştir. Üretim kooperatiflerine yönelinememiş, köy kalkınmasının ve tarımı modernleştirmenin temel dayanaklarından biri sayılan kombinalar, devletin büyük çiftçiler hesabına traktör işletmesinden ibaret kalmıştır (Kayıkçı, 2005).

Cumhuriyet döneminde köye ve köylüye yönelik olarak yapılan düzenlemelerden bir başkası da "köy enstitüleri"dir. 17 Nisan 1940 tarihinde TBMM'nin kabul ettiği 3803 Sayılı Kanun ile köy enstitülerinin açılması düzenlenmiştir. Bu kanunun 1. maddesine göre, "köy öğretmeni ve köy yararına diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere, ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde, Maarif Vekilliği'nce Köy Enstitüleri açılır"

(Kayıkçı, 2005). Köy enstitüleri öncülüğünde, gerçekçi bir tutumla köyden ve köy insanından yola çıkılmış, yeni bir aydın kuşağı yaratılmasına çalışılmıştır (Tütengil, 1999). Köy enstitüleri için tasarlanan plana göre 20 yıl içinde okulsuz köy kalmayacak ve Cumhuriyet rejiminin Türkiye'ye getirdiği yenilikler en uzaktaki yerleşim birimlerine kadar ulaştırılacaktı. Daha önceki köycülük akım ve projelerinden farklı olarak, Köy enstitüleri projesi, köyü kendi içinden çıkacak öncülerle kalkındırmayı amaçlıyordu. Bu, bir yanıyla bir eğitim projesi, öte yanıyla bir ekonomik projeydi (Çetin, 1999).

Köy enstitüsü köycülüğünün ortaya koyduğu iki sonuçtan söz edilebilir. Bunlardan biri, fikir ve sanat alanında köylü aydınlar kuşağının ortaya çıkması, diğeri de sadece eğitim yolu ile köyün kalkındırılmasının istenilen olumlu sonucu vermemiş olmasıdır. Bununla birlikte, Cumhuriyet döneminde, köye en sistemli yaklaşımın, eğitim alanında, özellikle Köy Enstitüleri hareketiyle olduğu söylenebilir. Enstitüler, köy çocukları için fırsat eşitliği sağlamış olmalarına, çevrenin ekonomik, kültürel hayatını etkileyen kalkınma merkezleri durumuna girmelerine rağmen bu hareket, kooperatifçilik vb. ekonomik tedbirlerle tamamlanmadığı için, tek yanlı bir kalkınma hareketi olarak kalmıştır (Kayıkçı, 2005).

Yararlarına karşın köy enstitülerinin ömrü çok uzun olmamış, köy insanının canlandırılmasına ve bilinçlendirilmesine, özgürlüğe kavuşturulmasına karşı çıkan güçlerin etkisiyle, 1947–1948 ders yılında, Köy Enstitüleri'nin beyin kadrosunu yetiştiren Yüksek Köy Enstitüleri kapatılmıştır. 1948'de öğretim programı değiştirilmiş, iş eğitimi ilkeleri kaldırılarak, Enstitüler, klasik okullar haline getirilmiştir. Gerek I. Menderes Hükümeti gerekse II. ve III. Menderes Hükümetleri köye ve köylüye yönelik politikalarında yol, su, elektrik, zirai teknik yardım (zirai mücadele, kimyevi gübre vb.), okul yapımı gibi teknik meselelere vurgu yapmış, daha önceki hükümetlerin özellikle İnönü'nün önem verdiği Köy Enstitülerine ise hiç değinmemiştir. Nitekim 1949'da Köy Enstitüleri, Demokrat Parti zamanında kaldırılmıştır (Kayıkçı, 2005).

Bu dönemde kırsal alana yönelik politikaların biçimlenmesinde etkili olan bir faktörün de 1950'lerde kalkınmada tarıma öncelik verilmesi sonucunda, Marshall Planı çerçevesinde sağlanan yardım ve kredilerle tarım kesiminde olağanüstü hızlı bir traktörleşme sürecinin gelişmesi ve bunun bir sonucu olarak da köylerden kentlere göç yaşanması olduğu söylenebilir (Kayıkçı, 2005).

1.6.2. 1960 Sonrası Kırsal Alana Yönelik Çalışmalar (Planlı Dönem Sonrası)

1960 sonrasında kırsal alana ve burada yaşayanlara yönelik politikaları ortaya koyabilmek açısından bu başlık altında kalkınma planları, MEHTAP Raporu ve hükümet programları ele alınacaktır. Kalkınma planlarının tek bir formatı olmadığından her planda değişik başlıklar altında da olsa tarım, ormancılık, turizm gibi ekonomik sektörler, iş gücü ve istihdam, eğitim, kültür, konut yerleşmeler, hizmetler gibi sosyal sektörler altında ele alınmıştır.

1.6.2.1. Kalkınma Planları

Türkiye’de bugüne kadar 9 kalkınma planı uygulamaya konmuştur. Bunlardan kırsal alanla ilgili politikalar;

1.6.2.1.1. I. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) “Toplum Kalkınması”

I. Beş Yıllık Kalkınma Planında köy kalkınması, toplum kalkınması başlığı altında eşanlamlı olarak kullanılmıştır. Planda toplum kalkınması, çeşitli hizmet ve çalışmaların yapılması, dernek, kooperatif gibi teşkilatların kurulması ve idare ile toplulukların işbirliğinin sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Bunun, kitleleri eğitecek, birlikte çalışmaya yöneltecek, toplum yapısında istenen değişikliklerin gerçekleşmesini sağlayacak önemli bir kalkınma metodu olduğu ifade edilmektedir (DPT, 1963).

Planda yer alan toplum kalkınması programının amacı, topluluklarda ihtiyaçları ve meseleleri tespit etmek, bunları çözmek için birleşik bir programa uygun olarak harekete geçmek, teşkilatlanmak ve bunun için yeni kaynak aramak alışkanlığını yerleştirmektir (DPT, 1963).

Çeşitli ülkelerde bu hedeflere ulaşma amacıyla teşkilâtlar kurulmuştur. Bu teşkilâtlar, meselelerin ve ihtiyaçların durumuna göre, işgücünü değerlendirme, üretim tekniklerini geliştirme, eğitim, hastalıklarla savaş ve kooperatifçilik gibi konuları ayrı ayrı ya da birlikte ele almaktadır (DPT, 1963).

Planın, toplum kalkınmasının hedefleri bölümüne bakılacak olursa, uygulanması düşünülen toplum kalkınması programlarının nedeninin “iktisadi kalkınmayı sağlamak”

olduğunu anlamaktayız. Toplum kalkınması programlarının işsizliğe çözüm getireceği planda ifade edilmektedir. Yaratılan iş hacminden daha çok nüfusun şehirlere gitmesine engel olmak amacıyla tarım bölgelerinde tarımla ilgili olmayan alanlarda iş yaratmak ve bu çalışmalara halkın katılmasını sağlamak için alınması gerekli en önemli tedbirin toplum kalkınması programlarının etkin bir şekilde uygulanması olduğu düşünülmüştür. Toplum kalkınması programlarının 1967-1977 döneminde bütün köyleri içine alacak şekilde uygulanacağı da planda ifade edilmektedir (DPT, 1963).

Sonuç olarak plan döneminde Köy İşleri Bakanlığı kurulmuş, toplum kalkınması deneme çalışmaları yaygınlaştırılmış olsa da gerçekte geri plana itildiği görülmektedir (Geray, 2000). İlçenin, kırsal yörelere hizmet götüreceği temel demokratik yerel yönetim birimi olarak örgütlendirilmesinin uygun görülme nedenleri ilçenin, etrafındaki köylerle bir bütün oluşturması; ilçenin, halkın geleneksel bir başvurma kapısı olması ve köylünün, köyün işlerinde en etkili kişi olarak kaymakamı görmesi; ilçenin zaten il sistemi içinde merkez yönetiminin de temel hizmet birimi olması, kırsal yörelere hizmet götüren birçok birimi barındırmasıdır (Kayıkçı, 2005).

1.6.2.1.2. II. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968–1972)

Plan, Türkiye’de bir yandan fert başına geliri hızla ve devamlı olarak artırmayı hedef alırken, öte yandan çeşitli gelir grupları ve bölgeler arasında dengeli gelişmeyi sağlamak, çok sayıda vatandaşa iş imkanları yaratmak, kalkınmanın nimet ve külfetlerinin fırsat eşitliğine, sosyal adalet ilkesine göre paylaşılarak iktisadi ve sosyal düzende olumlu bir gelişme elde etmek amaçlarına göre hazırlanmıştır (DPT, 1968).

Planda köy ve köylü sorunu başlığında, köylülerin kalkınmanın nimetlerinden yararlanmalarının, artan gelir ve refahtan, bugüne kadar devam eden dengesizlikleri de giderici yönde ve sosyal adalet ilkesine uygun olarak pay almalarının sağlanacağı belirtilmektedir. Köye yönelen yol, su, elektrik gibi kamu hizmetlerinin, alt-yapı yatırımlarının ve sosyal nitelikteki yatırımların yurt içinde dengeli dağıtılacağı ve çeşitli nedenlerle geri kalmış çevrelere de getirileceği, köylerin içinde bulunduğu mahrumiyet şartlarının derecesine ve ihtiyaçların aciliğine göre öncelik verileceği ifade edilmektedir. Gelir seviyesinin, istikrarlı bir fiyat politikası güdülerek, tarıma ucuz girdiler sağlanarak, etkili bir kredi politikası uygulanarak, küçük ve orta tarım işletmelerinin ihtiyaçlarını temin

ve mallarını satmak için kooperatifler şeklinde teşkilatlanmaları desteklenerek yükseltileceği söylenmektedir (DPT, 1968).

Köye götürülen hizmetlerin birbirlerini tamamlayabilmeleri amacıyla bu faaliyetlerin küçük topluluklara en yakın idare birimleri aracılığıyla programlanması sağlanacaktır. Hizmetler, halkın gönüllü katılmasını teşvik edecek yönde artırılabilecektir. Köy sorunlarını çözmeye yönelmiş tüm çalışmalar, köy topluluklarının özelliklerine ve gerçeklerine uygun olarak yürütülecektir. Toplum yapısını kalkınmaya en elverişli ortamı yaratacak yönde geliştirmek için çeşitli kamu kuruluşlarının çalışmalarında ortak ilkelere bağlı kalınacaktır. Köy kademesinde sağlanan eğitim ve sağlık hizmetlerinin üstünde devletçe sağlanan çeşitli kademelerdeki eğitim ve sağlık imkanlarından köy çocuklarının ve köylülerin fırsat eşitliği ana ilkesine göre yararlanmaları sağlanacaktır (DPT, 1968).

Kısaca, II. Beş Yıllık Kalkınma Planının amacı, örgütlenme biçimi, ilkeleri açık seçik belirtilmese de “Küçük Toplum Birimlerinde Teşebbüs Gücünün Geliştirilmesi”dir (Geray, 2000).

1.6.2.1.3. III. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973–1978) “Merkez Köyler”

III. Beş Yıllık Kalkınma Planında, dağınık kırsal yerleşme dokusundan şikayet edilmektedir. Ekonomik, sosyal ve fiziksel faktörlerle biçimlenen ve çok sayıda birimlerden meydana gelen dağınık kırsal yerleşme dokusu, gerek köy kalkınmasını, gerek millî kalkınma çabalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Yerleşme birimlerinin çokluğu ve dağınıklığı bu yörelere merkezden götürülen hizmetlerin ve müşterek mahalli ihtiyaçlardan olan yol, içme suyu, elektrik ve benzeri hizmetlerin yetersiz kalmasına yol açmaktadır. Belediyeler, il özel idareleri ve köy idareleri, kaynakların yetersizliği nedeniyle, kanunlarla belirlenmiş olan görevlerini gereği gibi yerine getirememektedirler. Ayrıca kırsal yerleşme dokusunun niteliği, Merkezi idare tarafından bu yörelere götürülen hizmetlerin (i) kapsam ve sınırını gereksiz şekilde genişletmekte, (ii) maliyeti artırmakta, (iii) hizmetten tüm kırsal nüfusun yararlanmasını sınırlamakta; sonuç olarak bu yörelere götürülen hizmetlerin etkinliği azalmaktadır (DPT, 1973a). Yine de planda, planlı kalkınma döneminde köy fiziki alt yapısının kurulmasında önemli gelişmelerin sağlandığı ifade edilmiştir (DPT, 1973a). Planlı Kalkınma döneminde yol, su ve elektrik hizmetleri götürülen köy sayıları Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Plan dönemlerinde köye götürülen alt yapı hizmetleri (DPT, 1973a).

Dönemler	Yapılan Yol (km)(a)	İçme Suyu (Köy sayısı)	Elektrik (Köy sayısı)
	1	2	3
Birinci Plan	21673	9760	656
İkinci Plan (b)	30395	16013	3016
TOPLAM	52008	25773	3671

(a) Yaz ve kış geçit veren kaplamalı yolları kapsamaktadır. Toplam içinden 700 km. lik bir yol bölümü il yoluna devredilmiştir.

(b) İkinci Plan toplamı 1972 yılı hariç dört yılın toplamı olarak.

Köy ve köylü sorunları başlığı altında, planlı dönemde, köy ihtiyaçlarının en az maliyetle ve tüme yaygın biçimde karşılanması; kırsal nüfusun milli pazar ve yaşantıyla bütünleşme sürecinin hızlandırılması ve yerleşim yapısının olumlu yönde etkilenmesinde başlıca araç olarak ortaya çıkan merkez köylerin tespiti araştırmasına, DPT tarafından ilgili Bakanlıkların da iş birliği ile 7000 dolayında merkez köyün oluşturulabileceği ifade edilmektedir. Mevcut toprak dağılımının, kırsal yörelerde nüfusu itici ögelerin başında geldiği ve bu toprak dağılımının tarımsal üretimin artırılmasında da önemli bir engel olduğu belirtilmektedir (DPT, 1973a).

Köylerin başlıca sorunlarından olan üretimin ve ürün niteliğinin iyileştirilmesi, tarımsal kredilemenin düzenlenmesi, yeterli bir pazarlama sisteminin kurulması, kooperatifleşme gibi hizmetler ve bunlara ilişkin yatırımların yol, içme suyu, elektrik gibi tamamlayıcı hizmetlerle bir bütün olarak yürütülememesi bir sorun olarak belirlenmektedir (DPT, 1973a).

Üçüncü planda, uzun dönemde köylünün yaşama düzeyinin yükseltilmesinin amaçlandığı söylenmekte ve bu amacın sanayileşme ile gerçekleştirileceği ifade edilmektedir.

Yine planda, başlıca niteliği dağınıklık ve sayısal çokluk olan kırsal yerleşim biçiminin bu yerleşmelere götürülen hizmetlerin kapsam ve sınırlarını genişletme maliyetini artırma gibi olumsuz etkilerini gidermek, sunulan hizmetlerden tüm köylü nüfusunun yararlanmasını sağlamak ve kırsal yerleşim düzenini geliştirmek için “Merkez Köyler” in oluşturulacağı söylenmektedir. Plana göre, köylere, farklı kriterlere dayalı olarak seçilen merkezler aracılığı ile hizmet ve program götüren sağlık evleri ve ocakları, ana - çocuk sağlığı merkezleri, temel eğitim ve yatılı bölge okulları, sabit meslekî köy

kursları tarımsal yayım binaları, aşım ve sunî tohumlama istasyonları, P. T. T. Şube ve Ajansları, karakollar, pazar yerleri ve benzeri hizmet birimleri bu merkez köylerde toplanacaktır. Ayrıca gezici nitelikte görev yapan kamu görevlilerinin merkez köylerde toplanması sağlanacaktır. Hizmetlerin köye götürülmesinde öncelik ekonomik amaçlı hizmetlere verilecek, diğer hizmetlerin önceliklerinin tespitinde ekonomik amaçları tamamlayıcılık göz önünde bulundurulacak, kooperatifleşme ve köyün sosyal ve ekonomik kalkınmasında halk katılımı geliştirilecektir (DPT, 1973a).

1.6.2.1.4. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979–1983) “Köykent”

IV. Plan dönemi, maddi yaşamın sağlam temellerde gelişmesinin yanı sıra, toplum ve kültür yaşamına yeni bir yön ve canlılık kazandırılmasını esas almıştır. Demokratik ve dengeli bir toplum yapısı, geniş bir alanda, önemli ölçekte düzenlemeleri gerektirmektedir. IV. Plan demokratik ve çoğulcu bir toplumun bu temel koşullarını gerçekleştirme amacıyla hazırlanmıştır (DPT, 1973a).

Planda, toplum kesimleri arasındaki gelir dağılımını iyileştirmek; tarımsal gelişmeyle köylünün kalkınmasını bir tutarak ve tarımdan sanayi toplumuna köylünün katkısıyla sağlıklı bir geçişi sağlamak; köylünün kalkınma olanaklarını, üretim gücünü ve gelirini artırmak; kırsal alanda gelişmeyi hızlandırmak ve yaşama düzeyini yükseltmek üzere; etkili bir toprak reformu, demokratik kooperatifleşme, köylüye dönük devlet düzenlemesi ve desteği, köykentler yoluyla yeni bir üretim düzeninin kurulması, araç olarak gösterilmiştir (DPT, 1973b).

Buna göre, tarımdaki toprak ve gelir adaletsizliğini gidererek toplumsal adaleti sağlayacak ve köylüyü topraksızlıktan kurtararak toprağa ve daha yüksek gelire kavuşturacak bir toprak reformu kanununun yasalaştırılacağı ifade edilmektedir. Büyük topraklılığın bir ekonomik, toplumsal ve siyasi baskı aracı olmasını engellemek amacıyla belli bir büyüklüğü aşan toprakların kamulaştırılacağı belirtilmiştir. Devletin, toprak reformu ile birlikte toprağın verimini arttırmak için gerekli altyapıyı, kamu hizmetlerini, teknolojik olanakların çoğaltılmasını sağlayacağı ve yüksek verimli, tarıma elverişli toprakların tarım dışı kullanımlar için niteliğinin değiştirilmesinin önleneyeceği de ifade edilmiştir. Böylelikle, kendi toprağına kavuşan köylülerin üretim ve pazarlama için araç gereci ucuza edinebilmeleri, ileri tarım teknolojilerinden ortaklaşa yararlanabilmeleri için

toprak reformu ile birlikte demokratik bir kooperatifçiliğin bir arada yürütüleceği ifade edilmiştir (DPT, 1973b).

Planda, kooperatifleşme, tarımda ve kırsal alanda gelişmenin temel araçlarından biri olarak kabul edilmiş ve yaygınlaştırılacağı ifade edilmiştir. Plan ile, tarım işletmelerinin, üretim ve tüketim gereklerini kooperatifler yoluyla elde etmelerini sağlayarak tüm ürünlerin aracısız bir şekilde iç ve dış satımlara ulaştırılması amaçlanmıştır. Köylülerin artan gelirlerini tarımsal ve sınai yatırımlarda değerlendirmesinin sağlanacağı, devlet tarafından kredi ve karşılıksız yardım ile destekleneceği, Ziraat Bankası'na ise bu öngörülen kredi politikasında yönlendirici bir rol verileceği belirtilmiştir (DPT, 1973b).

Plana göre, kırsal alanda; toprak reformu, tarımda kooperatifleşme, tarımda devlet desteği ile köylünün ekonomik ve toplumsal gelişmesi, gelişmenin bütünlüğü ilkelerine göre yönlendirilecek; altyapıların yoğunlaştığı, köylünün günlük gücünü birleştirebildiği, örgütlediği, tarımda sınaileştiği, tarımsal artığı üretken yatırımlara yönelttiği, geçimi için yeni iş alanları yarattığı, köylülerin benimseyeceği bir işbirliği, kamu hizmeti ve örgütlenme merkezi biçiminde kurulacak olan “Köykent”ler aynı zamanda bu gelişmenin ekonomik boyutunu oluşturacaktır. Köykentlerin, etkin gelişme ve hizmet merkezleri olacağı ifade edilen IV. Beş Yıllık Kalkınma Planında, toprak reformu, kooperatifleşme ve köykentlerin eşgüdüm içinde yürütülmesi öngörülmüştür. Ayrıca, gerekli altyapıların ve kamu hizmetlerinin köylülere buldukları yerlerde yeterli düzeyde ulaşmasının köykentler düzenlemesiyle hızlandırılacağı, kırsal alanda tarıma dayalı sanayi yatırımları ve ileri teknolojiye dayalı tarım için gerekli altyapının sağlanacağı belirtilmiştir (Kayıkçı, 2005).

1.6.2.1.5. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1984–1989) “Merkez Köy”

V. Beş Yıllık Kalkınma Planında hedef, köylere götürülmekte olan hizmetlerden başta, içme suyu, elektrik, haberleşme, sağlık ve eğitim olmak üzere köy ve şehir arasındaki altyapı ve hayat standartları arasındaki farklılıklarını giderici şekilde arttırılması olarak belirlenmiştir.

Bu maksatla;

— Her yıl 8.600 km. tesviyeli, 10.000 km. stabilize, 2.000 km. asfalt köy yolu yapımı ile 4.000 km. onarımının sağlanacağı,

- V. Plan döneminde, yılda 3.544 ünite yeni yapım ve 1.000 ünite yenileme olmak üzere, 17.720 üniteye içme suyu sağlanacağı, 5.000 ünitenin de yenilemesinin yapılacağı,
- köylerin tamamının V. plan döneminde elektriğe kavuşturulacağı,
- sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılmasını sağlamak üzere, V. Plan döneminde köylerde 720 sağlık ocağı ve 4.215 sağlık evi yapılacağı,
- kırsal kesimde haberleşme hizmetinin etkinliğini artırmak üzere, V. Plan döneminde 12.900 köye daha telefon irtibatı sağlanacağı,
- Türkiye'de okulsuz köy kalmadığı için, ilkokullarda kalitenin yükseltilmesi ve dağınık yerlerin birimlerine ilköğretim hizmeti veren yatılı bölge okullarının geliştirilmesine yönelineceği ifade edilmektedir (DPT, 1984).

Planda, köy ve şehir arasındaki altyapı ve hayat standartları farklılıklarını gidermeye yönelik olarak köye götürülen hizmetlerin artırılacağı söylenmiştir. Köylünün refah seviyesini yükseltmek, buldukları yerde kalkınmalarını sağlamak üzere kırsal kesime götürülen sosyal ve iktisadi hizmetler arasında entegrasyon sağlanacağı, kırsal alandaki köy ve diğer yerleşim alanlarına götürülecek temel altyapı ve iktisadi hizmetlerin yaygınlaştırılması ve hizmet verimliliğini temin için “Merkez Köyler”in araç olarak kullanılması sağlanacaktır deniliyor. Plana göre, köylünün kırsal kalkınmaya katılımı sağlanacak, hizmet bütünlüğünü gerçekleştirerek kırsal alanda yaşayanların gelirini arttırmak sosyal ve kültürel gelişmesine katkıda bulunarak kalkınmalarına hız kazandırmak üzere “Entegre Kırsal Kalkınma Projeleri” uygulanacaktır. Ayrıca, işletmelerin miras vb. yollarla küçülmesinin de önleneceği ifade edilmiştir (DPT, 1984).

1.6.2.1.6. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994)

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planına göre, kırsal kesime dinamizm kazandırmak amacı ile “kırsal alan planlama” yaklaşımı çerçevesinde hizmetlerin ve tarıma dayalı sanayi yatırımlarının merkez köy ve kasabalara yönlendirilmesi desteklenecektir. Kırsal alanda istihdamın artırılması, gelirin çeşitlendirilmesi için yeni üretim dallarında çeşitlenme teşvik edilecek, tarım dışı ekonomik faaliyet kolları desteklenecektir. Kırsal alanda yaşayan ailelerin eğitim ve kültür düzeylerinin yükseltilmesi için düzenlenen yaygın eğitim programı ve projeleri çeşitlendirilecek ve arttırılacaktır. Kırsal alana götürülen sağlık hizmetleri arttırılacaktır. Köye hizmet götüren kamu kuruluşları arasında koordinasyon geliştirilecek ve birbirleriyle uyumlu hizmet vermelerini sağlayacak entegre projeler

uygulamaya konacaktır. Toprağın rasyonel kullanımı için gerekli düzenlemeler tarımsal araştırma kurumları ile birlikte yapılacaktır (DPT, 1989).

Bunun yanında, kırsal alanda mahalli idare boşluğunu dolduracak ve otorite eksikliğini ortadan kaldıracak şekilde il özel idarelerinin yeniden teşkilatlandırılacağı; küçük köylerin güçlendirileceği, hizmet ve araştırmaların, kırsal alan planlama yönetimi çerçevesinde bütünleşik kırsal kalkınma projeleri olarak düşünüleceği ifade edilmektedir. Plana göre, yeniden belirlenecek köy yolları ağında öncelikle köy ve köy belediyesi merkezine ait yollarla bunları devlet ve il yollarına bağlayan yolların yapımı tamamlanacak, kırsal alanda mahalli hizmetlerin verimliliğini arttırmak için ilçe özel idarelerinin kurulması, küçük belediyeler ve köy idarelerinin güçlendirilmesi yönünde hazırlık çalışmaları sonuçlandırılacaktır (DPT, 1989).

1.6.2.1.7. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000)

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında köye ve köylüye yönelik düzenlemelere detaylı olarak yer verilmediği görülmektedir. Sadece kırsal alanlarla ilgili, Köy Hizmetleri ve Tarım Reformu Genel Müdürlüklerince gerçekleştirilmekte olan arazi toplulaştırma hizmetlerinin uyumlu ve etkin şekilde yürütülebilmesi için bu hizmetlerin öngörülen Toprak Yasası içinde yer alması sağlanarak, yönetmelikler çerçevesinde yürütülmesi temin edilecektir denilmektedir (DPT, 1995).

1.6.2.1.8. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005)

Kırsal kalkınma başlığı altındaki amaçlar, ilkeler ve politikalar kısmında, kırsal alanda istihdamın artırılması, insan gücü kaynaklarının geliştirilmesi, kırsal nüfusun gelirini arttırıcı ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, etkili örgütlenme ve her düzeyde katılımcılık önem taşımakta denilmektedir. Plana göre, kırsal altyapı hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve etkinliğinin arttırılmasında merkezi kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin eşgüdüm içerisinde çalışmaları sağlanacaktır (DPT, 2000b).

Yine planın kırsal altyapı başlığı altında bulunan amaçlar ilkeler ve politikalar kısmında, tarım alanlarının parçalanmasının, özellikle sulu tarım alanlarının tarım dışı kullanımının, işlemeli tarıma uygun olmayan alanlarda tarım yapılmasının önlenmesi ve arazi toplulaştırma

hizmetlerinin hızlandırılacağı belirtilmiştir. Tarımsal altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde ve yönetiminde faydalananların fikirsel, fiziksel ve mali katılımları sağlanarak yeni yatırımlara kaynak yaratılarak ve mevcut altyapının etkin kullanımı temin edilerek kamunun bu alandaki yükünün azaltılacağı ifadesine yer verilmektedir. Plana göre, yeterli ve sağlıklı içme suyu olmayan köyler içme suyuna kavuşturulacak, kırsal kanalizasyon şebekeleri çevre sağlığı açısından risk taşıyan yöreler ile turistik yörelerde yaygınlaştırılacaktır. Köy yollarının bakım, onarım ve kar mücadelesi çalışmalarının, bu hizmetlerden faydalanan köylerin katılımı ile veya kurdukları kooperatif, birlik ve diğer organizasyonlar tarafından yapılmasını sağlayacak düzenlemeler gerçekleştirilecektir (DPT, 2000b).

Daha önceki planlarda bahsedilen köye hizmet götürme yöntemlerinin VI. ve VII. plan döneminde unutulduğu fakat VIII. plan döneminde tekrar benzer bir yöntemin gündeme geldiği görülmektedir. Buna göre, yerleşimleri elverişsiz köyleri kendi hudutları içinde uygun bir yere taşımak ve parçalanmış köyleri birleştirmek amacıyla imar planlı altyapısı hazırlanmış “cazibe merkezleri” oluşturulacaktır. Kırsal kesimin ekonomik yönden güçlendirilmesi için ise, kooperatif organizasyonlar altında teşkilatlanması sağlanacak ve kooperatifler teknik ve mali yönden desteklenecektir (DPT, 2000b).

1.6.2.1.9. IX. Kalkınma Planı (2007–2013)

IX. Kalkınma Planında Kırsal Kesimde Kalkınmanın Sağlanması başlığı altında, kırsal kesimde ortaya çıkardığı uyum sorunlarını çözmek ve kırsal kalkınma proje ve faaliyetlerine çerçeve oluşturmak üzere 2006 yılında Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi hazırlanıp yürürlüğe konulduğundan bahsedilmiştir (DPT, 2006b).

Planda, kırsal kesimde merkezi yerleşim birimleri öncelikli olmak üzere, temel altyapı ihtiyaçlarının karşılanacağına; ekonomik ve sosyal gelişmeye yönelik proje ve destekler ile eğitim ve sağlık hizmetlerinin sunumunda bu merkezi birimlere öncelik verileceğine; kırsal yerleşim planlamasının esas ve ölçütlerinin, kırsal alanın özelliklerine ve kırsal toplumun ihtiyaçlarına göre belirleneceğine; plan yapımında gelişmekte olan merkezi yerleşim birimlerine, turizm bölgelerine, koruma alanlarına ve afet riski yüksek yörelere öncelik verileceğine de değinilmektedir (DPT, 2000b).

1.6.2.2. Mehtap Raporu (Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi)

Kırsal alan kalkınma politikalarında diğer resmi belge de MEHTAP Raporudur. MEHTAP Raporunda, mahalli toplulukların kalkınması başlığı altında toplum kalkınmasından bahsedilmektedir. Rapora göre, mahalli toplulukların kalkınması, sadece teşkilatlanmaktan ve maddi imkanlar yaratmaktan ibaret kalmayan fakat her şeyden önce eğitim yoluyla köklü bir zihniyet değişikliği sağlamak amacını güden bir metottur. Topluluklar kendi kaderlerini değiştirme yönünde gayretler sarf edecek, dernekler, kooperatifler, komiteler halinde örgütlenecek, bir amacın sağlanması için topluca harekete geçeceklerdir. İlçeler, MEHTAP Raporunda da halkı harekete geçirici kalkınma ve faaliyet merkezleri olarak öngörülmüştür. Rapora göre, ilçelerin, tasarlanan toplum kalkınmasının programlaştırılmasında ve uygulanmasında önemli mevkileri olacaktır (Anonim, 1966).

1.7. Merkez Köy, Seçim İlkeleri, Ölçütleri ve Uygulamaları

1924 tarihinde çıkarılan Köy Kanunu'ndan günümüze kadar kırsal alanlara götürülen hizmetlerin maliyetlerinin azaltılması, daha geniş topluluklara ulaşarak hizmetlerin etkinliklerinin artırılması, yerleşim yapısının iyileştirilmesi, ulusal yapı ile bütünleşmenin sağlanması gibi düzenlemelerle köylerin de kentsel alanlardaki yaşam düzeyine ulaştırılması amacıyla yaşanan problemlerin çözümü için "Merkez Köy" yaklaşımı geliştirilmiştir (Anonim, 2004).

1.7.1. Merkez Köy Seçimi İlkeleri ve Ölçütleri

Kırsal alanlardaki yerleşmelere merkezi idare tarafından götürülen hizmetlerin yetersiz, hizmetlerin yaygınlığı bakımından rasyonellikten uzak olması gibi olumsuz etkilerin giderilmesi amacıyla, köy kümelerinin oluşturduğu, nüfusu bir ölçüde yoğun yörelerde, merkezde bulunan bir yerleşim yerini, "Hizmet İstasyonu" olarak geliştirerek, yerel toplulukları bu yoldan etkilemek, kalkınmalarını sağlamak için "Merkez Köy" düşüncesi III. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile ortaya konulmuştur (DPT,2000a; Çınar, 1999).

Merkez Köy yaklaşımının yararı; hizmetlerin mal oluşunun azaltılması, güvenlik yönünden kontrolü sağlama kolaylığı, kamu hizmetlerinin yurt genelinde belli bir düzeyde

gerçekleştirilmesine olanak vermesidir. Merkez Köy düşüncesinin altında, hizmetleri yurttışa daha yakından sunmak; nüfusun, yerleşim yerleri ve coğrafi bölgeler arasında gelecekte daha dengeli dağılımını sağlamak için nüve olarak hizmet göreceğ yerleşim yerlerinin tohumlarını atmak yatmaktadır (DPT, 2000a).

Merkez köylerden vatandaşı sağlanması öngörülen yerleşik hizmetler arasında; sağlık evleri ve ocakları, ana-çocuk sağlığı istasyonları, temel eğitim ve yatılı bölge okulları, sabit mesleki köy kursları, tarımsal yayım yapıları, aşılama ve yapay tohumlama istasyonları, PTT şube ve ajansları, karakollar, pazaryerleri ve benzeri hizmet birimleri sayılmıştır (DPT, 2000a).

1. Beş Yıllık Kalkınma Planı hedefleri doğrultusunda başlatılan kırsal yerleşmelerdeki dağılımın düzenlenmesi çalışmaları, 3.Beş Yıllık Kalkınma Planında somut hedeflere ulaşmış ve dağılıma merkez köy yaklaşımının çözüm olacağı belirtilmiştir. 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı merkez köy yaklaşımına köykent modeli ile farklı bir boyut getirmiştir. 5. ve 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı kırsal kalkınma politikalarından biri olarak kırsal kesime dinamizm kazandırmak amacı ile “Kırsal Alan Planlama” yaklaşımı çerçevesinde hizmetlerin ve tarıma dayalı sanayi yatırımlarının merkez köy ve kasabalara yönlendirilmesinin desteklenmesini benimsemiştir (DPT, 2000a).

Merkez köylerin seçiminde kullanılan ölçütler;

Merkez köy seçim ölçütleri DPT’ce belirlenmiş (Tablo 11-A), merkez köy adaylarının seçimi yerele (illere) bırakılmıştır. İki kademeli bir seçim yapılmış, ilk aşamada aday merkez köyler ortaya konmuş, ikinci aşamada adaylar arasından bir seçim yapılmıştır. 1970’li yıllar sonunda ihmal edilen merkez köy politikası 1980’li yıllarda, kırsal alana yönelik hizmetlerin, icracı kuruluşlarca belirlenen öncelikli yerleşme merkezleri aracılığı ile çevre yerleşimlere zamanında ve eksiksiz olarak ulaştırılması ve götürülmesinde birliğin sağlanması amacıyla (Anonim, 2004) yeniden gündeme gelmiştir. Merkez köyleri yeniden belirleme ve değerlendirme çalışmaları yapılmış, bu köylerde bulunması gereken hizmetler iki kademeli olarak düşünülmüştür (Tablo 11-B) (Aydemir, 2009).

Tablo 11. Merkez köy seçiminde kullanılan ölçütler (Aydemir, 2009).

	A - 1972 (Geray, 1975)	B - 1983 (Tarım ve Köy İşleri Bak., 2004)
1. AŞAMA	Nüfus yoğunluğu Çevre köyler ile ulaşım olanakları Mevcut altyapı, hizmetler ¹ ve donatılar ² Çevre köylerle arasındaki toplumsal ve ekonomik uyumluluk ve birlik Doğal kaynaklar, turizm ve çevresel özellikler	Su Elektrik Eğitim Sağlık Ulaşım-haberleşme
2. AŞAMA	Köylerin gelişme potansiyeli Ekonomik ve sosyal uyumluluk Yeterli alan varlığı (ilk aşamadaki değişkenlerin ağırlıkları/ öncelikleri değişmiştir)	Güvenlik Orta düzeyli eğitim hizmetleri Yetişkinlere yaygın eğitim faaliyetleri Spor ve eğlence tesisleri Tarıma dayalı teknik yardım Kooperatifler, banka şubeleri Soğuk hava deposu Küçük sanayi, imalathaneler Ticarethaneler vb.
¹ Eğitim, sağlık, PTT, selektör evi, aşı istasyonu vb içerir.		
² Hamam, çamaşırhane, köy konağı, fırın, pazar yeri vb içerir.		

Türkiye’de 1920’li yıllardan sonra uygulanan kanunlar ve kalkınma planları Tablo 12’de özet olarak gösterilmiştir.

Tablo 12. Yasal yönetsel çerçeve

Dönem	Yasal Yönetsel Çerçeve	Politikalar			
		Ekonomik Politikalar	Sosyal Politikalar		Fiziksel Politikalar
			Eğitim	Sağlık	Teknik Altyapı ve Hizmetler
1923-1960 Yılları Arasındaki Kırsal Alana Yönelik Çalışmalar (Planlı Dönem Öncesi)	Köy Kanunu (18 Mart 1924)	<ul style="list-style-type: none"> • Köy topluluklarının ilk defa özerk bir yapıya kavuşturulması • Kalkınmaya köyden başlamanın önemi vurgulanıyor • Köy halkına köy yaşamı için gerekli altyapı, sağlık, eğitim ve benzeri hizmetleri yapma ve daha iyi yaşam koşulları yaratma yükümlülüğünün getirilmesi 			<ul style="list-style-type: none"> • Köyün halihazır ve gelişme durumunu dikkate alarak, konut ve genel ihtiyaçlarına göre köy yerleşme planını düzenler
	İktisat Kongresi (1923)	<ul style="list-style-type: none"> • Aşar vergisinin kaldırılması talebi • Tarımsal eğitimin sağlanması • Banka kredilerinin artırılması • Tarımın marinalaştırılması 		<ul style="list-style-type: none"> • Sağlık sorunları-nın çözümü için sağlık alanında teşkilatlanma yapılması 	
	Köy Kongresi (1938)	Köy sayısının azaltılması, dağınık köylerin birleştirilmesi ve kurulacak olan "köy birlikleri" ne hizmetlerin götürülmesi			
	Toprak ve Tapulamaya İlişkin Girişimler	a) memlekette topraksız çiftçi bırakmamak, b) bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın hiçbir sebep ve suretle bölünmesine izin vermemek c) büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliğini, arazinin bulunduğu bölgelerin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlandırmak			
	Köy Enstitüleri		<ul style="list-style-type: none"> • Eğitim alanındaki en sistemli yaklaşım • Köy çocukları için fırsat eşitliğinin sağlanması 		
1960 Sonrası Kırsal Alana Yönelik Çalışmalar (Planlı Dönem Sonrası)	I.Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)	<ul style="list-style-type: none"> • İşsizliğe çözümler getirmek • Yaratılan iş hacminden daha çok nüfusun şehirlere gitmesine engel olmak amacıyla tarım bölgelerinde tarımla ilgili olmayan alanlarda iş yaratmak ve bu çalışmalara halkın katılmasını sağlamak 	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitim seviyesini yükseltmek, Türk toplumunun ihtiyaç ve şartlarına uygun insanlar yetiştirmek ve eğitim imkânlarından kişilerin kabiliyetlerine göre faydalanmalarını sağlamak. • Eğitim alanında kabiliyetlere göre bir seçme yapmak ve kabiliyetli olanlara eğitim imkânı tanımak 	<ul style="list-style-type: none"> • Çevre sağlık şartlarının iyileştirilmesi, halkın sağlık konusunda eğitilmesi, beslenme şartlarının düzeltilmesi, aile plânlaması ve bulaşıcı hastalıkların ortadan kaldırılması 	

Tablo 12'nin devamı

1960 Sonrası Kırsal Alana Yönelik Çalışmalar (Planlı Dönem Sonrası)	II. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968–1972)	<ul style="list-style-type: none"> Fert başına geliri hızla ve devamlı olarak artırmayı hedef alırken, öte yandan çeşitli gelir grupları ve bölgeler arasında dengeli gelişmeyi sağlamak, çok sayıda vatandaşa iş imkanları yaratmak, kalkınmanın nimet ve külfetlerinin fırsat eşitliğine, sosyal adalet ilkesine göre paylaşarak iktisadi ve sosyal düzende olumlu bir gelişme elde etmek 	<ul style="list-style-type: none"> Köylerde artan eğitim talebini karşılayacak burs sistemiyle köylü çocuklarına eğitim imkanı sağlamak Eğitimden yararlananların sayısını arttırmak Vatandaşları bilgi, yetenek, kabiliyet ve alışkanlıklarla donatacak olan ilköğretim faaliyetlerinin nicelik ve niteliği, şehir ve köy farklarını azaltıcı ve öğrenime devam etmeyenler bakımından belirli kabiliyet ve kavrayışlarının geliştirici yönde düzenlenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> Köye yönelen yol, su, elektrik gibi kamu hizmetlerinin, alt-yapı yatırımlarının ve sosyal nitelikteki yatırımların yurt içinde dengeli dağıtmak ve çeşitli nedenlerle geri kalmış çevrelere de bu hizmetleri getirerek, köylerin içinde bulunduğu mahrumiyet şartlarının derecesine ve ihtiyaçların aciliğine göre öncelik vermek
	III. Beş yıllık Kalkınma Planı (1973–1978)	<ul style="list-style-type: none"> Köylünün yaşama düzeyinin yükseltilmesinin amaçlanması ve bu amacın sanayileşme ile gerçekleştirilmesi. 	“Merkez Köy” tanımlamasına göre çalışmaların yapılması (kısım 1.6’da detaylı olarak değinilecektir)	
	IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979–1983)	<ul style="list-style-type: none"> Toplum kesimleri arasındaki gelir dağılımını iyileştirmek; tarımsal gelişmeyle köylünün kalkınmasını bir tutarak ve tarımdan sanayi toplumuna köylünün katkısıyla sağlıklı bir geçişi sağlamak; köylünün kalkınma olanaklarını, üretim gücünü ve gelirini arttırmak; kırsal alanda gelişmeyi hızlandırmak ve yaşama düzeyini yükseltmek . 	“Köykent” tanımlamasına göre çalışmaların yapılması	

Tablo 12'nin devamı

1960 Sonrası Kırsal Alana Yönelik Çalışmalar (Planlı Dönem Somrası)	V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1984–1989)		<ul style="list-style-type: none"> İlkokullarda kalitenin yükseltilmesi ve dağılık yerlerin birimlerine ilköğretim hizmeti veren yatılı bölge okullarının geliştirilmesine yönelineceği 	<ul style="list-style-type: none"> Sağlık hizmetlerini yaygınlaştırmak amacıyla köylere sağlık ocağı ve sağlık evlerinin yapılması 	<ul style="list-style-type: none"> Köy ve şehir arasındaki altyapı ve hayat standartları farklılıklarını gidermeye yönelik olarak köye götürülen hizmetlerin artırılması Haberleşme etkinliğinin artırılması Köy yolu yapım ve onarımının sağlanması Köylere yeni içme suyu şebekelerinin yapılması ve var olanların onarılması Köylerin tamamının elektriğe kavuşturulması
	“Merkez Köy” tanımlamasına göre çalışmaların yapılması				
	VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994)	<ul style="list-style-type: none"> Yeni üretim dallarında çeşitlenme teşvik edilecek, tarım dışı ekonomik faaliyet kollarının desteklenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> Kırsal alanda yaşayan ailelerin eğitim ve kültür düzeylerinin yükseltilmesi için düzenlenen yaygın eğitim programı ve projelerinin çeşitlendirilmesi ve artırılması 	<ul style="list-style-type: none"> Kırsal alana götürülen sağlık hizmetlerinin artırılması 	<ul style="list-style-type: none"> Yeniden belirlenecek köy yolları ağında öncelikle köy ve köy belediyesi merkezine ait yollarla bunları devlet ve il yollarına bağlayan yolların yapımının tamamlanması, Kırsal alanda mahalli hizmetlerin verimliliğini arttırmak için ilçe özel idarelerinin kurulması.
“Merkez Köy” çalışmalarının desteklenmesi					
VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000)	Köye ve köylüye yönelik düzenlemelere çok fazla değinilmemiştir.				

Tablo 12'nin devamı

1960 Sonrası Kırsal Alana Yönelik Çalışmalar (Planlı Dönem Somrası)	VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)	<ul style="list-style-type: none"> • Kırsal nüfusun gelirini arttırıcı ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi • Kırsal kesimin ekonomik yönden güçlendirilmesi için kooperatif organizasyonlar altında teşkilatlanmasının sağlanması ve kooperatiflerin teknik ve mali yönden desteklenmesi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yerleşimleri elverişsiz köyleri kendi hudutları içinde uygun bir yere taşımak ve parçalanmış köyleri birleştirmek amacıyla imar planlı altyapısı hazırlanmış "cazibe merkezleri"nin oluşturulması 	<ul style="list-style-type: none"> • Kırsal altyapı hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve etkinliğinin arttırılmasında merkezi kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin eşgüdüm içerisinde çalışmalarının sağlanması • Yeterli ve sağlıklı içme suyu olmayan köyler içme suyuna kavuşturulması, • Kırsal kanalizasyon şebekelerinin çevre sağlığı açısından risk taşıyan yöreler ile turistik yörelerde yaygınlaştırılması • Köy yollarının bakım, onarım ve kar mücadelesi çalışmalarının genişletilmesi
	IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomik kalkınmaya yönelik çalışmaların devam ettirilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitim ve sağlık hizmetlerinin götürülmesinde kırsal alanlara öncelik verilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Temel alt yapı ihtiyaçlarının karşılanması

1.7.2. Merkez Köy Uygulamaları ve Uygulamaların Değerlendirilmesi

6.12.1983 tarih ve 83/7943 sayı ile yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile, kırsal alana yönelik hizmetlerin icracı kuruluşlarca, belli öncelikli yerleşme merkezleri aracılığı ile çevre yerleşimlere zamanında ve eksiksiz olarak ulaştırılmasında ve götürülmesinde birliğin sağlanması hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda karar, merkez köylerin kurulduğunu açıklamakta ve karar ekinde merkez köyleri iller itibarıyla liste halinde göstermektedir (DPT, 2000a).

Söz konusu kararla belirlenen merkez köylerin sayısı 4319, merkez köylere bağlı köy sayısı ise 36022'dir. Merkez Köyü en fazla olan iller sırasıyla Konya, Sivas, Ankara, Balıkesir, İzmir, Kars, Kastamonu ve Ordu illeridir. Kırşehir, Niğde, Burdur, Isparta, Muş, Tekirdağ, Tunceli, Kırklareli ve Nevşehir en az sayıda Merkez Köyü olan illerdir (DPT, 2000a). Daha sonra bu liste 25.04.1997 tarih ve 97/9236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile düzeltilmiştir. Yeni liste ile güncellenmiş merkez köy sayısı 4138 olarak belirlenmiştir (Doğanay, 2002).

1990 yılı itibarıyla nüfusu iki binin altında 79342 yerleşme birimi bulunmakta, bunlardan; 35023'i tüzel kişiliği olan köy muhtarlıklardır. 44319 yerleşim birimi bu muhtarlıklara bağlı mahalle, kom, mezra ve oba gibi köy altı yerleşim birimleridir. Merkez köylere götürülen hizmetler iki kategoride ele alınmıştır. 1983–1990 itibarıyla bu hizmetler;

1. Kademe hizmet: Su, elektrik, sağlık, eğitim, ulaşım, haberleşme.

2. Kademe hizmet: Güvenlik, tarıma dayalı teknik yardım, küçük sanayi, imalathaneler, orta seviyeli eğitim hizmetleri, yetişkin eğitimi, tapu-kadastro, nüfus, kooperatif, banka şb., soğuk hava deposu, ticarethaneler, spor ve eğlence tesisleri gibi hizmetler olarak kabul edilmiştir (DPT, 2000a).

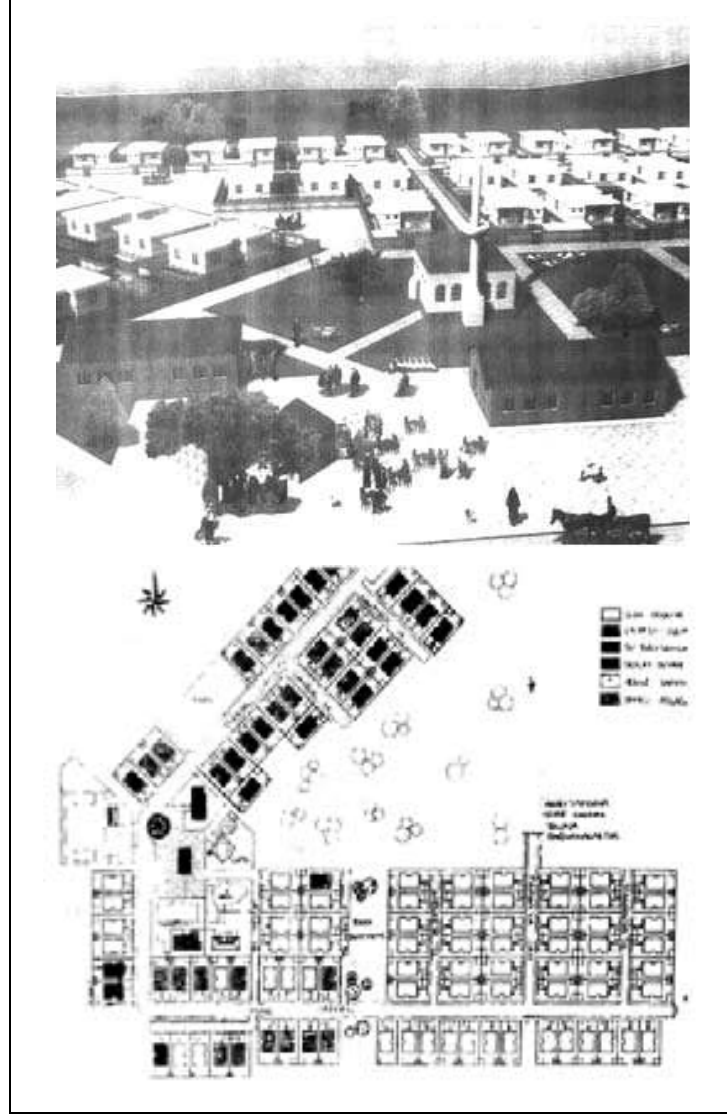
1983–1990 yılları arasında merkez köylerdeki gelişmelere bakıldığında, özellikle ikinci kademe olarak kabul edilen hizmetlerde yararlı gelişmeler olmuş ve merkez köylerin %16'sında belediye teşkilatı kurulmuştur. Bu süreçte ülke genelinde kırsal kesime götürülen hizmetlerin merkez köylere dağılımında önemli gelişmeler olmuştur. Buna göre; yatılı bölge okulu, ortaokul, lise ve pratik kız sanat okulu ile sağlık evi sayılarında artışlar olmuştur. (sırasıyla % 26.41, % 16.25, % 31.81, % 38.88 ve %39.19). Ayrıca, köy içi ve ilçe bağlantılı yol uzunluklarında (sırasıyla % 20.43 ve %10.60) ile içme suyu şebekesine

sahip köy sayısında (% 26.10) gelişme olmuştur. Elektrikli köy sayısı ise %11.44 oranında artmıştır (Anonim, 2004).

Ekonomik altyapı olarak kabul edilen sanayi tesisi bulunan merkez köylerin bölgelere göre dağılımında; Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde yoğunlaştığı ve bu bölgelerde gelişmelerin daha hızlı olduğu ortaya çıkmıştır. Tüm illerdeki merkez köylerde hizmetlerin dağılımı yıllar itibarıyla farklı özellikler göstermektedir. Özellikle nüfus bakımından büyük ve gelişmiş illerdeki merkez köylerin, önemli oranlarda belediye kuruluşları olan beldelere dönüştüğü görülmektedir (DPT, 2000a).

1998'de Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce Diyarbakır- Bismil- Çeltikli ve Hatay- Hassa- Gülpınar'da iki ayrı merkez köy projesi uygulamaya başlanmıştır. Amaç, bölgedeki göçebelerin yerleşik hayata ve teknik hayvancılığa geçmelerini sağlamaktır. Ancak 37. Dönem Danışma Kurulu Toplantısında, bu uygulamaların etkili olmadığı ortaya konmuştur (Çolakoğlu, 2007).

Köye Dönüş Projesi kapsamında, Ecevit Hükümeti Döneminde Şırnak'ta Başağaç köyü Merkez Köy kabul edilmiştir. 3.06.2001 tarihinde yaptığı konuşmada, Şırnak'ta 238 köy, 247 mezra bulunduğunu belirten Ecevit, bu çok dağınık yerleşimde devlet hizmetlerinin köylünün ayağına ulaşabilmesinin "geçim koşulları ve güvenlik bakımından" son derecede güç olduğunu belirtmiştir. 247 mezra ile 238 köyün 221 merkezde toplu hale getirilmesi gereğinin ortaya çıktığını bildiren Ecevit, Şırnak halkının, kaymakamlığın, belediyenin ve valiliğin elbirliği ile bu ihtiyacı karşılamaya çalıştığını söyledi. "Bu kadar dağınık yerleşim birimiyle, düzeniyle kalkınmak mümkün olamaz, güvenlik yeterince sağlanamaz. Onun için köylerin daha derli toplu hale getirilmeleri lazım" diyen Ecevit, bunun için merkez-köy kavramının ortaya çıkarıldığını belirtti (Eminağaoğlu ve Çevik, 2007).

Şekil 2. Şırnak ili Başağaç Köyü merkez köy çalışmaları (Eminağaoğlu ve Çevik, 2007).

Merkez Köy uygulamalarının başarısız olma sebepleri;

- Uygulamaların yalnızca hizmet ve tesislerle sınırlı tutulması, merkez köye bağlı yerleşim birimlerinin yönetsel statüsüne ilişkin ilkelerin saptanmaması ve bunlara uygun düzenlemelerin yapılmaması,
- merkez köylerin, köy sorunlarının ele alınması, yerel halkın sorunlarını çözmeye girişkenliğini kazanması, yerel kaynakların harekete geçirilmesi, ileri teknolojinin yayılması, yerel örgütlenmelerin geliştirilmesi için toplum kalkınması ve halk eğitimi merkezi görevini yüklenmesinin düşünülmemiş olmasıdır (Geray, 1975).

Görüldüğü gibi, merkez köy yaklaşımı, uygulama süreci dahilinde sadece hizmet götürme amacıyla sınırlı kalmıştır. Yöntemin, yerleşim, üretim, örgütlenme, sanayileşme, insan-toprak ilişkilerinin düzenlenmesi yönleri eksik kalmıştır (Anonim, 2004).

1.8. Genel Değerlendirme

Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze köye ve köylüye yönelik birçok politika ortaya konulmuştur. Yukarıda detaylı açıklandığı gibi köylünün ekonomik refahının artırılması (aşarın kaldırılması, topraksız çiftçinin topraklandırılması, gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi-Köy Kentler vd.), insan kaynağının geliştirilmesi (Köy Enstitüleri, merkez köyler vd.), köylerin kentlerle ve birbiriyle bütünleşmesinin sağlanması (ulaşım ve iletişim altyapısının geliştirilmesi), kırsal nüfusa götürülecek hizmetlerde rasyonalizasyon (merkez köy vd.) bu politikalardan başlıcalarıdır. Ancak, politikaların ve bunlara bağlı uygulamaların genelde eksikliği, başlanan faaliyetlerin sürdürülememesi, köye yönelik diğer politikalarla aralarında bir eşgüdüm sağlanmaması, politikaların merkezden oluşturulması, yerel halkın katılmamasıdır (Kayıkçı, 2005; URL-13, 2009). Örneğin, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren uzun bir süre hükümet programlarında yerini alan "tarım ve toprak reformu"ndan, 1980 sonrası söz edilmediği görülmektedir. Yine 1960'larda gündeme gelen, 1970 başlarında hükümet programında yer alan merkez köy/köykent projesi 1980 ortalarına kadar terkedilmiştir. Mekansal seçim gerektiren uygulamalarda tutarlı olunamamıştır.

Geray, "Merkez köylerdeki hikmetlerden yararlanacak ortalama nüfus bazı illerde 815 iken bazı illerde 21.847'yi bulmaktadır. İlk gözlemlerden merkez köylerin kimi kez çok yakın yerlerde seçildikleri, kimi kez de yörenin bir kesiminde toplandığı, öbür kesiminde seyrek ya da hiç bulunmadığı anlaşılıyor. Köylü nüfusu aynı olan iki ilçede bir merkez köy önerilmezken, başka bir ilçede yedi köy önerilmesi gibi durumlarla karşılaşmıştır." diye eleştiride bulunmuştur (Geray, 1975).

Bugün Türkiye'de kırsal alanda, fiziksel sorunlar yanında, sosyal ve ekonomik sorunlar da mevcuttur. Oluşturulan politikalar ve yapılan uygulamalarda bu sorunlar bir bütün olarak ele alınmamış; kır ve kent bütünlüğü sağlanamamış ve bunun sonucu olarak politikalar, sosyal ve ekonomik gerçeklerden bağımsız düşünülmüştür. Dolayısıyla, kırsal alanda yaşayan kesimin yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik politikalar oluşturulamamıştır. Planlı dönemdeki kırsal kalkınma uygulamaları; dağınık, parçacı, eşgüdümsüz ve hizmet götürme anlayışının ağırlıklı olduğu politikalarla, kırsal alanda kalkınmanın sağlanamayacağını

göstermektedir. Kırsal kalkınma alanında halen politikalar netleşmemiş, bu alanda etkin bir yasal ve kurumsal yapılanma oluşturulamamıştır. Bu yüzden de şimdiye kadar, bir bölgeyi tüm yönleri ile ele alan kırsal planlama yapılmamıştır (URL-13, 2009).

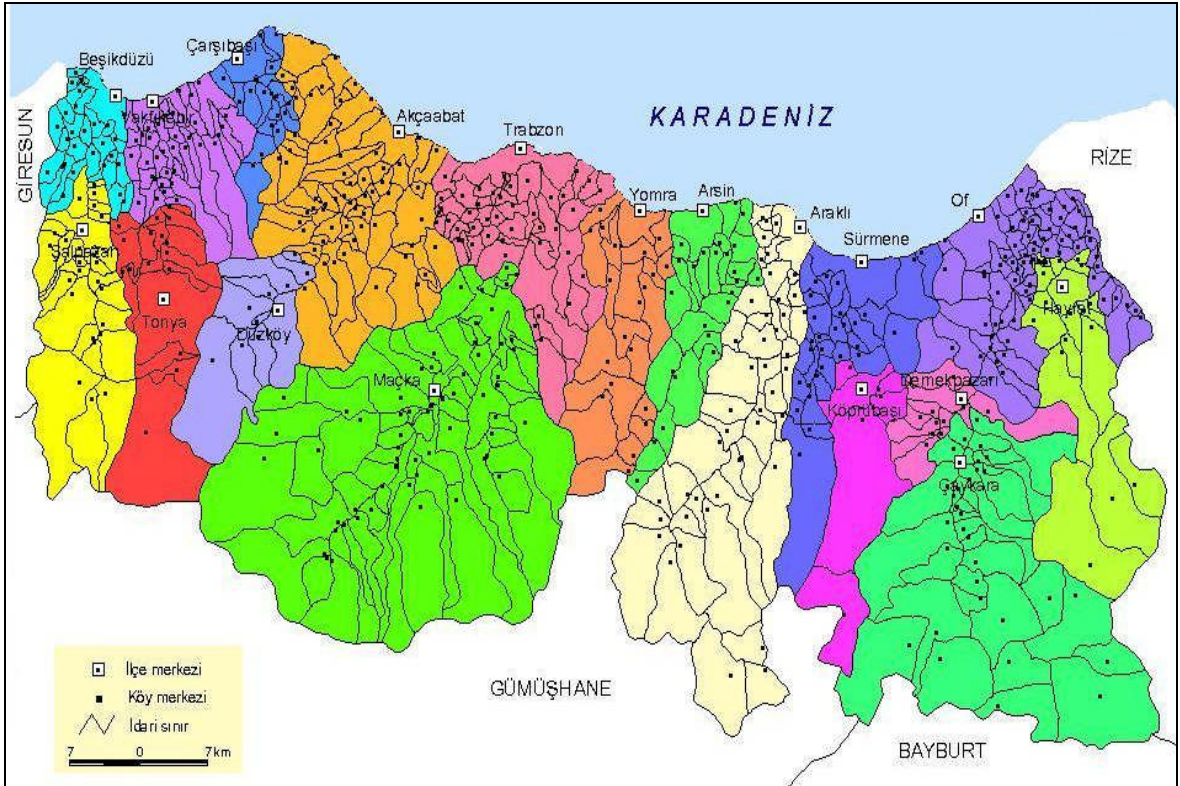

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

Çalışmanın amacı, kırsal alanda kamu hizmetleri (eğitim ve sağlık) yer seçimini etkileyen özellikleri irdelenmek ve çalışma alanı özelinde hizmetlerin buldukları yerleşmede gelişmelerini/gelişmemelerini etkileyen etmenleri ortaya koymak, değerlendirmektir. Bulgulardan hareketle olası yer seçimi ölçütlerini tartışmaktır.

2.1. Çalışma Alanının Seçimi

Belirtilen amaç doğrultusunda, çalışma alanı olarak Trabzon ili kırsal özellik gösteren belde ve köyleri seçilmiştir. İlçe merkezleri çalışma alanı dışında tutulmuştur. Çalışma alanı seçiminde araştırmacının, çalıştığı kurum nedeniyle alanı tanınması, veriye erişim kolaylığı vb. etmenler etkili olmuştur.

Şekil 3. Trabzon ili ilçeleri ve köyleri

2.2. Çalışma Alanının Tanıtımı

Trabzon ili, 18 ilçeden oluşmaktadır. 2007 nüfus sayımına göre, bu ilçelere bağlı toplam 59 belde ve 476 köy bulunmaktadır (URL-14, 2009). Tablo 13'de her ilçeye ait belde ve köy sayısı gösterilmiştir.

Tablo 13. Trabzon ili ilçeleri ve bu ilçelere bağlı belde-köy sayısı

	Merkez	Akçaabat	Araklı	Arsin	Beşikdüzü	Çarşıbaşı	Çaykara	Dernekpazarı	Düzköy	Hayrat	Köprübaşı	Maçka	Of	Sürmene	Şalpazarı	Tonya	Vakfikebir	Yomra	TOPLAM
Belde sayısı	8	14	3	3	2	-	4	-	3	2	1	2	7	4	1	1	1	3	59
Köy sayısı	37	50	42	20	25	17	27	10	6	16	4	57	52	24	23	15	34	17	476

Türkiye İstatistik Kurumu 2007 nüfus sayımı sonuçlarına göre hazırlanmıştır (URL-14, 2009).

- Nüfus

1990 genel nüfus sayımında il nüfusunun %62'si (492.237) bucak, belde ve köylerde yaşarken, 2000 genel nüfus sayımında oran %51'e (496.183) düşmüş, 2007 nüfus sayımında ise %46'ya (343.923) gerilemiştir (Tablo 14). Merkez ilçe ve Akçaabat hariç tüm ilçeler, şaibeli bir sayım olan 2000 nüfus sayımı dikkate alınmazsa, nüfus kaybetmişlerdir. Kırsal alanda yaşayan nüfus da, farklı düzeyde de olsa azalmıştır. Trabzon ili nüfus gelişmesi ve kırsalda yaşayan nüfus oranı açısından bölgesi (TR10) illerinden farklı bir tablo sergilememektedir.

Tablo 14. Trabzon ili ve bölge nüfus sayımı sonuçlarının yerleşmelere göre dağılımı

BÖLGE İLLERİ		1990			2000			2007			
İL	İLÇE	Toplam nüfus	Şehir (%)	Köy (%)	Toplam nüfus	Şehir (%)	Köy (%)	Toplam nüfus	Şehir (%)	Köy (%)	
TRABZON	Merkez	216.605	66	34	283.233	76	24	292.513	78	22	
	Akçaabat	99.826	25	75	120.693	32	68	106.475	34	66	
	Araklı	55.419	22	78	62.139	36	64	50.285	44	56	
	Arsin	33.432	20	80	35.863	36	64	24.758	34	66	
	Beşikdüzü	28.794	49	51	47.331	63	37	21.149	55	45	
	Çarşıbaşı	19.287	31	69	17.456	49	51	16.216	44	56	
	Çaykara	21.660	10	90	35.435	16	84	14.018	11	89	
	Dernekpazarı	8.181	33	67	8.127	63	37	3.581	46	54	
	Düzköy	20.974	23	77	24.892	28	72	16.150	21	79	
	Hayrat	20.506	20	80	21.308	36	64	8.142	31	69	
	Köprübaşı	14.416	30	70	10.827	46	54	5.866	44	56	
	Maçka	42.324	18	82	42.557	26	74	24.832	20	80	
	Of	65.433	23	77	78.560	32	68	43.293	40	60	
	Sürmene	35.306	34	66	42.256	40	60	28.115	49	51	
	Şalpazarı	18.983	19	81	23.390	32	68	12.490	26	74	
	Tonya	25.790	43	57	28.107	45	55	17.052	45	55	
	Vakfikebir	38.244	54	46	53.227	63	37	26.551	50	50	
	Yomra	30.669	24	76	39.736	34	66	29.083	34	66	
	TOPLAM		795.849	38	62	975.137	49	51	740.569	54	46
	ARTVİN		212.833	31	69	191.934	44	56	168.092	55	45
GÜMÜŞHANE		169.375	35	65	186.953	41	59	130.825	46	54	
GİRESUN		499.087	44	56	523.819	54	46	417.505	58	42	
RİZE		348.776	38	62	365.938	56	44	316.252	62	38	
BAYBURT		107.330	38	62	97.358	42	58	76.609	49	51	
ORDU		830.105	41	59	887.765	47	53	715.409	55	45	

Yüzdeler satır yüzdesidir.

Türkiye İstatistik Kurumu 1990, 2000 ve 2007 yılları nüfus sayımı sonuçlarından faydalanılarak yapılmıştır (URL-14, 2009; URL-15, 2009).

- Alt Yapı Hizmetleri

2006 yılında yapılmış olan köy içme suyu ve köy yolu envanterleri çalışmalarına göre, Trabzon ilinin Bölge içerisindeki konumu sırasıyla Tablo 15 ve Tablo 16'de gösterilmiştir. Köylerin yaklaşık 1/3'ü yetersiz içme suyu sistemine sahiptir. Bu açıdan il bölgenin diğer

illerinin ve Türkiye ortalamasının gerisinde kalmaktadır. Buna karşın Trabzon 10.617 km.lik köy yolu ağı ile Türkiye’de ilk sırayı almaktadır. Yolların büyük çoğunluğu (%78) stabilize dir. Bu oran ülke ortalamasının (%44) çok üzerindedir. Buna karşılık düşük nitelikli olan tesviye yolu oranı ülke ortalamasının altındadır.

İçme sularının durumu ve yol cinslerinin illere göre hizmet verdiği köy sayısı ve hizmet nüfusuna göre dağılımlarını içeren tablolar ise Ek 1 ve Ek 2’de bulunmaktadır.

Tablo 15. Bölgeye göre köy içme suları envanteri (2006 yılı itibariyle)

		11.BÖLGE İLLERİ ¹						TÜRKİYE
		Trabzon	Artvin	Gümüşhane	Giresun	Rize	Bayburt	
Sulu (%)	Köy	66	72	92	86	79	99	89
	Bağlısı	68	61	87	68	70	95	74
	Toplam ünite	68	63	89	72	71	98	81
Yetersiz (%)	Köy	34	28	8	12	21	1	10
	Bağlısı	22	32	5	21	24	5	15
	Toplam ünite	24	31	6	19	23	2	13
Susuz (%)	Köy	0	0	0	1	0	0	1
	Bağlısı	10	7	8	10	6	0	11
	Toplam ünite	9	6	5	8	5	0	6
TOPLAM (adet)	Köy	481	310	322	538	353	169	33319
	Bağlısı	3353	1732	668	1927	1501	56	41094
	Toplam ünite	3834	2042	990	2465	1854	225	74413

¹ Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü yaptığı çalışmalarda, Trabzon, Artvin, Gümüşhane, Giresun, Rize ve Bayburt illerini “11.Bölge” olarak belirlemiştir. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün yapmış olduğu 2006 yılı genel envanter dosyasından yararlanılarak hazırlanmıştır (URL-16, 2009).

Tablo 16. Bölgeye göre köy yolları envanteri (2006 yılı itibariyle)

YOL CİNSİ		TRABZON	ARTVİN	GÜMÜŞHANE	GİRESUN	RİZE	BAYBURT	TÜRKİYE
ASFALT YOL	1. ^o yol oranı	Köye + bağımlısına hizmet ver. 54 (44)*	62 (34)	91 (6)	95 (5)	86 (14)	99 -	77 (11)
	2. ^o yol oranı	2	4	3	-	-	1	12
	Yol uzunluğu (km)	500	141	317	425	620	182	93109
	Toplam yola oranı	% 4.7	% 2.7	% 7.7	% 6.8	% 0.8	% 9.0	% 32.6
BETON YOL	1. ^o yol oranı	Köye + bağımlısına hizmet ver. 50 (47)	69 (31)	- -	81 (19)	58 (33)	- -	62 (34)
	2. ^o yol oranı	3	0	-	-	9	-	4
	Yol uzunluğu (km)	723	124	-	237	620	-	1898
	Toplam yola oranı	% 6.8	% 2.4	-	% 3.8	% 17.4	-	% 0.7
STABİLİZE YOL	1. ^o yol oranı	Köye + bağımlısına hizmet ver. 5 (63)	20 (70)	69 (20)	52 (33)	30 (30)	64 (7)	43 (30)
	2. ^o yol oranı	32	10	10	14	40	28	27
	Yol uzunluğu (km)	8354	3025	1342	2940	2043	872	136013
	Toplam yola oranı	% 78.7	% 58.7	% 32.6	% 47.2	% 57.3	% 43.2	% 47.6
TESVİYE YOL	1. ^o yol oranı	Köye + bağımlısına hizmet ver. 0 (100)	6 (88)	7 (71)	13 (62)	- (43)	64 (7)	17 (44)
	2. ^o yol oranı	0	6	22	26	57	28	39
	Yol uzunluğu (km)	648	663	2050	1518	575	872	46471
	Toplam yola oranı	% 6.1	% 12.9	% 49.8	% 24.4	% 16.1	% 43.3	% 16.3
HAM YOL (mutasavver)	1. ^o yol oranı	Köye + bağımlısına hizmet ver. 0 (100)	0 (100)	0 (100)	1 (99)	- (100)	- (100)	7 (93)
	Yol uzunluğu (km)	392	1202	407	1106	298	91	8141
	Toplam yola oranı	% 3.7	% 23.3	% 9.9	% 17.8	% 8.4	% 4.5	% 2.9
TOPLAM YOL (km)		10617	5155	4116	6226	3565	2017	285632

* Bağımlısına hizmet veren yol oranıdır.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yapmış olduğu 2006 yılı genel envanter dosyasından yararlanılarak hazırlanmıştır (URL-16, 2009)

Hem içme suyu hem de ulaşım altyapısının il içi dağılımı ilçelere göre farklılıklar göstermektedir. Trabzon İl Özel İdaresinin 2007 yılında oluşturduğu, Trabzon'un ilçelerine göre hazırlanan içme suyu envanterine göre Çarşıbaşı (%.80) ve Arsin (%75) başta olmak

üzere Beşikdüzü (%46), Yomra (%47) ve Maçka (%41) ilçeleri kırsalında “yetersiz suya sahip + susuz” ünite oranı çok yüksektir (Tablo 17). Yine aynı kurumca yapılan köy yolları envanteri verileri, özellikle “ham + tesviye yol” oranının Şalpazarı, Vakfıkebir, Yomra, Dernekpazarı, Araklı, Sürmene, Tonya ve Maçka ilçeleri kırsalında %10’un üzerine olduğunu göstermektedir (Tablo 18). Dolayısıyla, bu ilçelerde diğerlerine göre daha çok yerleşmenin erişebilirlik sorunu yaşamakta olduğu söylenebilir.

Tablo 17. Trabzon köy içme suları envanteri (2007 yılı itibariyle)

İlçesi	Köy Sayısı	Bağlısı Sayısı	Toplam Ünite Sayısı ¹	Suyu Yeterli Ünite Oranı	Suyu Yetersiz Ünite Oranı	Susuz Ünite Oranı	Hizmet Nüfusu ²
Merkez	37	197	234	88	12	0	30 052
Akçaabat	50	233	283	66	31	3	27 250
Araklı	42	397	439	89	3	8	29 879
Arsin	20	137	157	25	71	4	12 422
Beşikdüzü	25	111	136	54	32	14	10 757
Çarşıbaşı	17	100	117	20	80	0	8 924
Çaykara	27	261	288	82	8	9	12 805
Dernekpazarı	10	93	103	71	28	1	3 019
Düzköy	6	53	59	66	34	0	4 613
Hayrat	16	94	112	83	2	13	7 379
Köprübaşı	4	39	43	72	19	9	1 606
Maçka	57	584	641	59	17	24	16 688
Of	52	226	278	88	12	0	23 506
Sürmene	24	139	163	88	12	0	9 647
Şalpazarı	23	168	191	75	13	12	10 665
Tonya	15	135	150	55	38	7	9 640
Vakfıkebir	34	235	269	70	21	9	16 862
Yomra	17	147	164	53	46	1	10 545
TOPLAM	476	3349	3829	70	22	9	246 259

¹ İl Özel İdarenin belirlediği ve hizmet alanına giren ünite (belde+köy+bağlısı) sayısıdır.

² İl Özel İdarenin hizmet kapsamına giren nüfustur. Belediye örgütü olan yerlerde su altyapısı belediyece sağlandığından verilen nüfus belde belediyelerini kapsamaz.

Trabzon İl Özel İdaresinin hazırlamış olduğu köy yolları envanterlerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (URL-17, 2009).

Tablo 18. Trabzon köy yolları envanteri (2007 yılı itibarıyla)

İlçesi	Yerleşme türü			Hizmet nüfusu ²	Yol cinsi					
	Belde sayısı	Köy sayısı	Toplam ünite ¹		Asfalt (%)	Beton (%)	Stabilize (%)	Tesviye (%)	Ham yol (%)	Toplam (km)
Merkez	8	37	310	61618	23	7	68	2	1	647
Akçaabat	14	50	491	76449	10	7	79	4	1	1168
Araklı	3	42	497	36408	3	8	77	3	9	961
Arsin	3	20	201	22825	8	6	81	3	2	468
Beşikdüzü	2	25	150	17568	11	14	73	1	1	249
Çarşıbaşı	0	17	117	8924	12	9	74	4	0	246
Çaykara	4	27	356	25414	0	5	90	3	2	969
Dernekpazarı	0	10	103	3019	2	16	68	9	5	192
Düzköy	3	6	119	18029	3	6	86	4	2	286
Hayrat	2	16	135	13643	0	9	87	2	2	364
Köprübaşı	1	4	116	5829	0	2	92	3	3	333
Maçka	2	57	666	21124	2	2	86	6	4	1566
Of	7	52	388	53082	3	23	70	4	1	736
Sürmene	4	24	271	25193	5	11	72	4	8	508
Şalpazarı	1	23	210	15799	2	4	73	18	3	517
Tonya	1	15	168	15441	1	6	83	6	4	399
Vakfikebir	1	34	291	19833	10	8	64	11	6	524
Yomra	3	17	239	26390	5	5	75	7	7	484
TOPLAM	59	476	4828	466585	5	8	79	5	3	10617

Yüzdeler satır yüzdesidir.

¹ İl Özel İdarenin belirlediği ve hizmet alanına giren ünite (belde+köy+bağlısı) sayısıdır.

² İl Özel İdarenin hizmet kapsamına giren nüfustur. Aynı dönem sayım nüfusundan farklıdır.

Trabzon İl Özel İdaresinin hazırlanmış olduğu köy yolları envanterlerinden yararlanılarak hazırlanmıştır (URL-18, 2009).

• Sağlık

Sağlık Bakanlığı, sağlık ocağı ve sağlık evlerini birinci basamak sağlık kurumları olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlara göre sağlık ocağı, 5 ile 10 bin (ortalama 7 bin) kişilik toplumun yaşadığı coğrafi bölgedeki sağlık hizmetlerinin, halk sağlığı bilim ve sanatı altında yürütüldüğü tıbbi ve sosyal bir kurumdur. Sağlık evleri ise, sağlık ocağına bağlı olarak çalışan ve her 2000-2500 nüfusa hizmet götürmek üzere kurulmuş, çok yönlü hizmet veren kuruluşlardır. Sağlık evlerinde en önemli görev, ana ve çocuk sağlığı hizmetleriyle, toplumsal ve kişisel temizlik, uygun ve ekonomik beslenme, kadınların analık ve ev kadınlığı konularında eğitilmeleri, aşı uygulaması, ölüm ve doğumların araştırılıp bulunarak izlenmesidir (URL-19, 2009). Sağlık ocaklarının ve sağlık evlerinin Trabzon'da ve bölge illerinde yıllara göre dağılımları Tablo 19'de gösterilmiştir. Görüldüğü

gibi, genelde, bölge illeri kırsalında sağlık ocağı oranı düşüktür, hizmet ağırlıklı olarak sağlık evlerince verilmektedir.

Tablo 19. Sağlık ocaklarının, evlerinin yerleşim yerine ve bölge illerine göre dağılımı

11.BÖLGE İLLERİ ¹	2001					2002				
	Sağlık Ocağı ²				Sağlık Evi	Sağlık Ocağı ²				Sağlık Evi
	Kent (%)	Belde (%)	Köy (%)	İl geneli sayı	Kır	Kent (%)	Belde (%)	Köy (%)	İl geneli sayı	Kır
Trabzon	25	33	42	122	295	24	33	45	126	295
Artvin	27	8	65	37	176	27	8	65	37	176
Bayburt	20	20	60	20	52	20	20	60	20	52
Giresun	40	13	47	62	272	40	13	47	62	272
Gümüşhane	28	24	48	29	71	28	24	48	29	71
Rize	37	19	44	43	157	36	18	47	44	157
BÖLGE TOPLAMI	32	24	44	313	1023	32	24	44	318	1023

¹ Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yaptığı çalışmalarda belirlemiş olduğu "11.Bölge İlleri" esas alınarak hazırlanmıştır.

² Yüzdeler satır yüzdesidir.

Sağlık Bakanlığı'na bağlı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2001 ve 2002 istatistik yıllıklarından yararlanılarak hazırlanmıştır (URL-19, 2009).

Trabzon İl Sağlık Müdürlüğünden alınan verilere göre, 2008 yılı itibariyle Trabzon ilinde toplam 128 sağlık ocağı ve 127 sağlık evinin hizmet vermekte olduğu, bunlardan 89 sağlık ocağının ve 124 sağlık evinin köy ve beldelerde hizmet verdiği belirtilmiştir.

- Eğitim

Zorunlu olan ilköğretim 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar. Tablo 20 Trabzon ilinin bölge illeri ve Türkiye geneli içerisindeki durumunu göstermektedir. Genelde illerde ilköğretim okulu ve öğrenci sayısı, eğitim yıllarına göre farklılıklar gösterse de özellikle 2003 yılı sonrasında düşme eğilimi sergilemektedir. Kırsaldaki azalma şehirlere görece daha fazladır.

Tablo 20. İlköğretim okullarının yerleşim yerine ve bölge illerine göre dağılımı

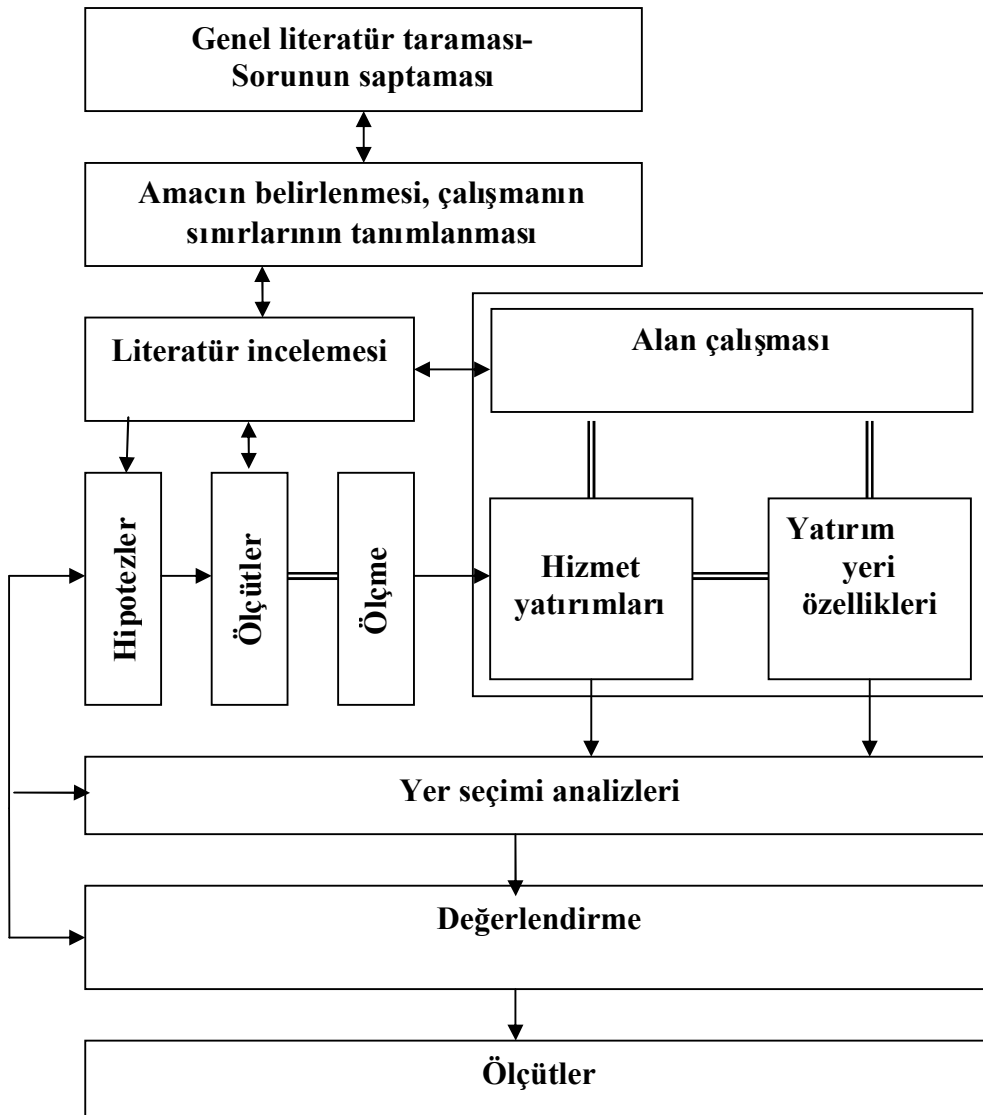
11.BÖLGE İLLERİ ¹	Yerleşim Yeri	2000/2001		2001/2002		2002/2003		2003/2004		2004/2005		2005/2006		2006/2007	
		Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci
Trabzon	Şehir (%)	22	60	23	59	19	58	21	58	23	61	24	63	25	64
	Köy (%)	78	40	77	41	81	42	79	42	77	39	76	37	75	36
	Toplam sayı	541	114500	506	110715	542	107228	487	106363	465	103711	451	104225	450	103132
Artvin	Şehir (%)	19	59	21	59	22	61	21	61	21	44	21	71	23	67
	Köy (%)	81	41	79	41	78	39	79	39	79	56	79	29	77	33
	Toplam sayı	187	26724	178	25820	174	24772	196	24208	191	23210	164	19656	159	22325
Gümüşhane	Şehir (%)	13	56	14	57	13	51	15	63	16	39	12	52	18	63
	Köy (%)	87	44	86	43	87	49	85	37	84	61	88	48	82	37
	Toplam sayı	227	21198	217	20624	189	20139	183	18668	182	19101	169	14463	172	17887
Giresun	Şehir (%)	21	63	23	64	23	64	25	64	26	66	23	66	27	69
	Köy (%)	79	37	77	34	77	36	75	36	74	34	77	34	73	31
	Toplam sayı	363	65564	324	63521	326	62714	310	60622	307	59032	285	49750	301	56887
Ordu	Şehir (%)	18	53	19	53	21	53	22	55	24	57	21	58	25	60
	Köy (%)	82	47	81	47	79	47	78	45	76	43	79	42	75	40
	Toplam sayı	750	118835	731	117845	746	112892	715	110252	702	106695	663	94130	563	105164
Rize	Şehir (%)	30	66	32	67	41	66	34	65	41	71	42	72	45	73
	Köy (%)	70	34	68	33	59	34	66	35	59	29	58	28	55	27
	Toplam sayı	218	49678	184	48265	219	47609	184	45794	147	45675	134	43163	136	46947
Bayburt	Şehir (%)	14	51	16	53	16	52	16	53	16	53	15	51	17	57
	Köy (%)	86	49	84	47	84	48	84	47	84	47	85	49	83	43
	Toplam sayı	132	14511	128	14074	126	13983	124	13658	124	13401	124	12302	121	13108
TÜRKİYE	Şehir (%)	28	73	27	72	27	71	28	73	29	73	31	75	32	75
	Köy (%)	72	27	73	28	73	29	72	27	71	27	69	25	68	25
	Toplam sayı	36064	10288456	34293	10157910	34447	9946669	36117	10479538	35581	10298646	34990	10673935	34656	10846930

¹ Milli Eğitim Bakanlığı'nın belirlediği "Bölge İlleri" esas alınarak hazırlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından yıllara göre hazırlanmış olan istatistik programlarından faydalanılarak hazırlanmıştır (URL-20, 2009).

2.3.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada aşağıda, şekil 4'te tanımlanan süreç takip edilmiştir. Geri beslemeli bir süreç içinde genel literatür taraması, sorunun saptanması, amacın belirlenmesi ve sınırlarının tanımlanması aşamalarını konudaki literatürün incelemesi izlemiştir. Literatürden de yararlanılarak kırsal nüfusa götürülen hizmet tesislerinin yerleşim yerinin aşağıdaki hipotezleri doğrulaması beklenir:

Şekil 4. Analiz yönteminin grafiksel anlatımı

- H1. Bir üst kademe merkeze erişebilirlik arttıkça hizmetin yerleşmede sağlanması talebi azalacaktır. Diğer bir değişle, düşük erişebilirliğe sahip yerleşmelerde yerleşmesinde hizmet sağlanması talebi artacaktır. Benzer biçimde, Karadeniz Bölgesi'nde yükselti erişebilirliği zorlayan bir etmen olduğundan yüksek yerleşmelerde, yerleşmesinde hizmet sağlanması talebi artacaktır.
- H2. Nüfus büyüklüğü ve artış hızı hizmete talebi belirleyicidir.
- H3. Afet riski, yerleşmeden göçü tetikleyici olacağından, yerleşmelerde yıkım talebi artacaktır.
- H4. Etki alanının büyüklüğü (yerleşme sayısı, nüfus arştı) yerleşmedeki hizmete talebi (yapım ve kat ilavesi) artacaktır.
- H5. Fiziksel alt yapısı gelişmiş yerleşmelerde hizmet altyapısına talep (yapım ve kat ilavesi) yüksek olacaktır.
- H6. Ekonomik refahı görel olarak yüksek olan yerleşmelerde hizmete talep artacaktır.
- H7. Hizmet sağlama politikasındaki değişiklikler yerleşmesinde hizmete talebi etkileyerek yapım/yıkım talebinde değişime neden olur.

Çalışmada, Trabzon Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü'ne 1996-2008 yılları arasında gelen kamu hizmetleri binalarının yapım, yıkım ve kat ilavesi talepleri üzerinden analizler yapılmıştır. Zaman aralığının dar olmasının nedeni, kurum arşivinde erişilebilen en eski tarihli belgelerin 1996 yılına ait olmasından kaynaklanmıştır.

Bayındırlık ve İskan İl Müdürlüğü arşivinde bulunan resmi evrakların (Ek 3) incelenmesi sonucunda Trabzon iline ait 15 ilçe, bu ilçelere bağlı 10 belde ve 68 köye ait talep yazısı bulunmuştur, bunlar ilgili sektöre (eğitim-sağlık), idari konumuna, ve talep türüne göre sıralanmıştır (Tablo 21).

Tablo 21. Eğitim ve sağlık hizmet tesisleri hakkındaki talepler (1996-2008)

İLÇELER	OKUL			SAĞLIK EVİ			SAĞLIK OCAĞI			TOPLAM
	Yapım	Yıkım	Kat İlavesi	Yapım	Yıkım	Kat İlavesi	Yapım	Yıkım	Kat İlavesi	
Merkez	0	1	6	4	2	0	1	0	0	14
Akçaabat	1	2	2	0	1	0	0	0	0	6
Araklı	2	3	4	0	1	0	0	0	2	12
Arsin	0	0	1	0	0	0	0	1	0	2
Çarşıbaşı	2	0	2	1	0	0	0	0	0	5
Çaykara	1	2	0	0	1	0	0	0	0	4
Dernekpazarı	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Düzköy	1	0	1	1	0	0	1	0	0	4
Hayrat	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Maçka	0	1	0	0	3	0	0	0	0	4
Of	3	5	3	2	2	0	5	2	0	22
Sürmene	0	0	2	1	1	0	3	0	0	7
Tonya	1	0	3	1	0	0	0	0	0	5
Vakfıkebir	1	0	3	0	4	0	1	0	0	9
Yomra	1	1	2	1	3	0	0	0	0	8
TOPLAM	13	16	27	11	19	0	11	3	2	104

Trabzon Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü arşivinde bulunan resmi yazışmalardan faydalanılarak düzenlenmiştir.

2.3.1. Çalışmada Kullanılacak Veriler ve Derlenmesi

Yukarıda sıralanan değerlendirme ölçütlerine ilişkin bilgiler, ilgili kamu kuruluşlarından [Devlet İstatistik Kurumu (yeni adıyla Türkiye İstatistik Kurumu), Trabzon İl Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü, Trabzon İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Trabzon İl Özel İdaresi/Köylere Hizmet Götürme Birimi, Trabzon Nüfus Müdürlüğü, Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü] konu ile ilgili yapılmış çalışmalardan, kurum web sitelerinden ve mümkün olduğunca yerinde yapılan saptamalardan derlenmeye çalışılmıştır.

Köylerin etki alanlarının belirlenmesi, erişilebilirliğin gözlenebilmesi için İl Özel İdare'nin Köylere Yönelik Hizmetler Biriminden 1/50.000 ölçekli il köy yolları haritaları ile yerleşim dokusu hakkında bilgi edinebilmek için 1/25.000 ölçekli haritalar temin

edilmiştir. Bu haritalar çalışma boyunca esas alınacak haritalar olup, köy yolları haritalarının üzerinde yolların niteliği ve mesafeleri bulunmaktadır.

2.3.1.1. Erişilebilirlik

İnsanlar talep ettikleri hizmetleri elde edebilmek için mümkün olduğu kadar az çaba harcamak isterler. Dolayısıyla en çok ihtiyaç duyulan ve onlar için önemli olan hizmetler kendilerine daha yakın ve ulaşılabilir yerde olmalıdır (DPT, 1982). Daha az talep edilen gereksinimler için daha uzun mesafeler göze alınabilir ancak sağlık ve eğitim insanların en temel ihtiyaçları arasındadır.

Erişilebilirlik (veya erişim) mal, hizmet, faaliyet ve hedefe ulaşım kolaylığını ifade eder. Erişme süresi, erişme maliyeti, seyahat güvenliği ve konforu erişilebilirliğin önemli bileşenleridir (Litman, 2008). Erişilebilirlik, etkileşim ve değişim için potansiyel (Engwicht, 1993) olarak da tanımlandığından dolayı olarak yerleşmenin gelişmişliğini de etkiler.

Çalışmada, yol durumu, bir üst kademe birimden hizmete ulaşım zamanı, yolun yıl boyu hizmete açık-kapalı olma durumu ve ulaşımın nasıl sağlandığı (belediye otobüsü, dolmuş, taksi, özel araç) kriterlerine göre değerlendirilmiştir. Tablo 22’de yapılan araştırmalar sonucu elde edilen veriler yer almaktadır.

Tablo 22. Çalışma kapsamındaki yerleşmelerde erişilebilirlik bileşenleri

ERİŞİLEBİLİRLİK				
Köyün Adı	Yol Durumu	En Yakın İlçe Merkezine Ulaşım Zamanı	Yolun Yıl Boyu Açıklık-Kapalılık Durumu	Ulaşım Sıklığı
MERKEZ				
Ağlı	Asfalt-Stabilize	50 dk	Açık	dolmuş 2 saatte bir
Akkaya	Asfalt	40 dk	Açık	otobüs 2 saatte bir
Bengisu	Asfalt	15 dk	Açık	dolmuş var 5 dk bir
Bulak	Asfalt	30 dk	Açık	otobüs saat başı
Çamoba	Asfalt	20 dk	Açık	otobüs 30 dk bir
Çimenli	Asfalt	20 dk	Açık	otobüs-dolmuş 10 dk bir
Doğançay	Asfalt	30 dk	Açık	otobüs 2 saatte bir
Dolaylı	Asfalt	25 dk	Açık	dolmuş 30 dk bir
Karakaya	Asfalt	40 dk	Açık	otobüs 2 saatte bir
Subaşı	Asfalt	20 dk	Açık	otobüs 30 dk bir
Uğurlu	Asfalt	35 dk	Açık	45 dak bir otobüs
Yeşilbük	Asfalt	30 dk	Açık	minibüs 30 dk bir
AKÇAABAT				
Aydın Köyü	Stabilize	45-50 dk	Açık	Dolmuş- Sabah-Öğlenden Sonra
Fındıklı Köyü	Asfalt	15-20 dk	Açık	Dolmuş- 2 saate bir
Kaleönü Köyü	Stabilize	30-35 dk	Açık	Dolmuş-2 saate bir
Kirazlık Köyü	Asfalt	25-30 dk	Açık	Dolmuş- 2 saate bir
rtalan Köyü	Asfalt	15-20 dk	Açık	Dolmuş-2 saate bir
Şinik Köyü	Asfalt	15-20 dk	Açık	Belediye-Dolmuş- Her Saat Baş
ARAKLI				
Ayvadere	Asfalt	20 dk	Açık	Dolmuş-Sabah Geliş- Akşam Dönüş
Halilli	Beton	30 dk	Açık	Dolmuş-Sabah Geliş- Akşam Dönüş
Kaymaklı	Beton-Stabilize	20 dk	Açık	Dolmuş-Sabah Geliş- Akşam Dönüş
Taşgeçit	Stabilize-Beton	60 dk	Açık	Dolmuş-Sabah Geliş- Akşam Dönüş
Yeşilköy	Beton-Stabilize	45 dk	Açık	Dolmuş-Sabah Geliş- Akşam Dönüş
Yeşilyurt	Asfalt-Beton	35 dk	Açık	Belediye Otobüsü-Sabah-Akşam
Yüceyurt	Beton-Asfalt	45 dk	Açık	Dolmuş-Sabah Geliş- Akşam Dönüş
ARSİN				
Harmanlı	Asfalt-Stabilize	10 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
Oğuz	Asfalt	30-35 dk	Açık	Dolmuş Yok-Hususi Araç Tutulur
ÇARŞIBAŞI				
Kavaklı	Asfalt	10-15 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
Kovanlı	Asfalt	25 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
Şahinli	Asfalt	15-20dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
Taşltepe	Beton-Stabilize	20-25 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
Yavuzköyü	Asfalt	30-35 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
ÇAYKARA				
Köknar	Beton-Stabilize	30-35 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
Taşkıran	Asfalt	10 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
DERNEKPAZARI				
Yenice	Asfalt	10-15 dk	Açık	Dolmuş Yok-Hususi Araç Tutulur
DÜZKÖY				
Çayırbağı	Asfalt	15-20 dk	Açık	Dolmuş Yok-Hususi Araç Tutulur
Gökçeler	Asfalt	15-20 dk	Açık	Dolmuş Yok-Hususi Araç Tutulur
HAYRAT				
Taflancık	Beton-Stabilize	15-20 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam

Tablo 22'in devamı

MAÇKA				
Kırantaş	Asfalt-Stabilize	35-40dk	Açık	Dolmuş Yok-Hususi Araç Tutulur
Ormaniçi	Stabilize	40-45 dk	Açık	Dolmuş Yok-Hususi Araç Tutulur
Örnekalın	Asfalt-Stabilize	10-15 dk	Açık	Dolmuş Yok-Hususi Araç Tutulur
Yaylabaşı	Stabilize	25-30 dk	Açık	Dolmuş Yok-Hususi Araç Tutulur
OF				
Bölümlü	Asfalt-Beton	20 dk	Açık	Belediye Otobüsü - Her Saat Başı
Cumapazarı	Asfalt	10 dk	Açık	Dolmuş- 5 dk. Bir
Çataldere	Asfalt-Beton	20 dk	Açık	Dolmuş- Saatte bir
Fındıkoba	Asfalt-Beton	20 dk	Açık	Dolmuş-10 dk. Bir
Gökçeoba	Asfalt-Stabilize	25 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
Gürpınar	Asfalt-Beton	25 dk	Açık	Dolmuş-2 saate bir
Keler	Asfalt-Beton	35 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
Pınaraltı	Asfalt	30 dk	Açık	Dolmuş-30 dk. Bir
Serince	Asfalt	20 dk	Açık	Dolmuş- 5 dk. Bir
Sırağaç	Asfalt-Beton	30 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
Taşhan	Asfalt	20 dk	Açık	Dolmuş-10 dk. Bir
Uğurlu	Asfalt-Beton	25 dk	Açık	Dolmuş- 2 saate bir
SÜRMENE				
Armutlu	Beton-Asfalt	20 dk	Açık	Dolmuş -Sabah-Akşam
Küçükdere	Asfalt	10-15 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-akşam
Ortaköy	Beton-Asfalt	20-25 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-akşam
Oylum	Asfalt-Stabilize	30 dk	Açık	dolmuş- Sabah-Akşam
Yazıoba	Stabilize	25-30 dk	Açık	Dolmuş -Sabah-Akşam
TONYA				
Hoşarlı	Asfalt	10 dk	Açık	Dolmuş Var-30 dk bir
İskenderli	Asfalt	5- 10 dk	Açık	Dolmuş Var-30 dk bir
Kalemlı	Stabilize	20-25 dk	Açık	Dolmuş Yok-Hususi Araç Tutulur
Sayraç	Stabilize	10-15 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
VAKFIKEBİR				
Ballı	Asfalt	10-15 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
Caferli	Asfalt	5 dk	Açık	Dolmuş Var 10-15 dk Bir
Çavuşlu	Asfalt	10-15 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
Deregözü	Asfalt	10.-15 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
Düzlük	Asfalt	5- 10 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
Rıdvanlı	Asfalt	15-20 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
Tarlacık	Asfalt	5 dk	Açık	Dolmuş Vardır- 30 dk bir
YOMRA				
Çamlıyurt	Stabilize	2,5 Saat	Açık	Dolmuş-Sabah-akşam
Çukur	Stabilize	45 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-akşam
Gülyurdu	Asfalt-Stabilize	20-25 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-akşam
İkisu	Asfalt	15 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-Öğlen-Akşam
Kömürcü	Asfalt	15 dk	Açık	Belediye Otobüsü -Dolmuş-saat başı
Madenköy	Stabilize	2,5 Saat	Açık	Dolmuş-Sabah-akşam
Tandırılı	Stabilize	2,5 Saat	Açık	Dolmuş-Sabah-akşam
Yenice	Stabilize	45 dk	Açık	Dolmuş-Sabah-akşam

Tablodaki veriler ilçe belediyelerinden, Trabzon Belediyesi'nden, İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinden ve ilçeye servis yapan minibüsçülerden derlenmiştir.

Genel analiz tablosu oluşturulurken her köydeki sonuç aynı olduğundan yolun yıl boyu açıklık-kapalılık durumu dikkate alınmamıştır. Bunun yanında yolun niteliği yerleşmeye olan seyahat süresini etkilediği için erişilebilirlik düzeyini belirlemede bu özellik de hesaplara katılmamıştır.

Bu çalışmada erişilebilirlik veriye erişme kolaylığı nedeniyle ulaşım süresi ve ulaşım sıklığı (sefer frekansı+ulaşım aracı) ile ölçülmüştür.

$$\text{Erişilebilirlik Düzey Değeri} = \text{Ulaşım Süresi} \times \text{Sefer Frekansı}$$

Tablo 23. Erişilebilirlik düzeyini belirleyen bileşenlerin ölçüm değerleri

Ulaşım süresi	Değer	Sefer frekansı	Değer
0-15 dk.	1	5-10 dk.da bir (düzenli)/30 dk.da bir	1
16-30 dk.	2	Saat başı/2 saatte bir	2
31-45 dk.	3	Günde 2 kez/günde 3 kez	3
46-60 dk.	4	Sabah geliş-akşam dönüş (1 sefer)	4
61+ dk.	5	Hususi araç/taksi	5

Örnek: Yomra ilçesi Çamlıyurt köyüne Yomra'dan ulaşım süresi 2,5 saat ve günde 2 sefer bulunuyor. Buna göre Çamlıyurt köyünün erişilebilirlik düzey değeri $=5 \times 3 = 15$ 'dir. Benzer şekilde hesaplanan çalışma kapsamındaki beldelere/köylere ait erişilebilirlik düzey değerleri Tablo 24'te gösterilmiştir.

2.3.1.2. Yerleşim Özellikleri

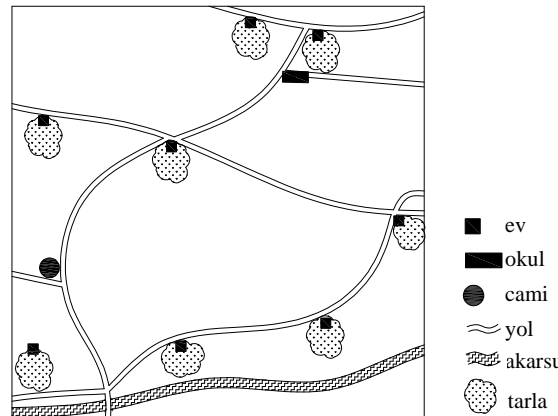
Trabzon ili içerisindeki yerleşmelere baktığımızda genel olarak dağınık yerleşme tipiyle karşılaşmaktayız. Karadeniz topoğrafyası toplu yerleşime olanak veremeyecek kadar engebelidir. Bunun yanında kırsal kesimdeki halk tarım ve hayvancılıkla geçimini sağladığı için, sürekli ilgilenmek zorunda olduğu tarlasını kolayca koruyup gözetleyebilmek amacıyla ona yakın olmak arzusundadır. Böylece evler, tarlalara hakim olacak biçimde onun yukarı kısmında yer alırlar (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

Arazinin engebe durumu göz önüne alınırsa dağınıklığın getirdiği ulaşım zorluğu, daha da iyi anlaşılır. Dağınıklığın yardımlaşma, ilişkiler, haberleşme ve daha önce de bahsettiğimiz gibi devlet hizmetlerinin iletilmesi açısından sakıncaları vardır (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

Trabzon'daki yerleşmelerin genel olarak dağınık yerleşmeler olduğunu söyledik ancak bu yerleşme tipleri ayrıntılı olarak incelendiğinde kendi içinde de bazı farklılıklar göstermektedir. Yerleşme tiplerini şöyle sıralayabiliriz;

1- Çok Dağınık Yerleşmeler

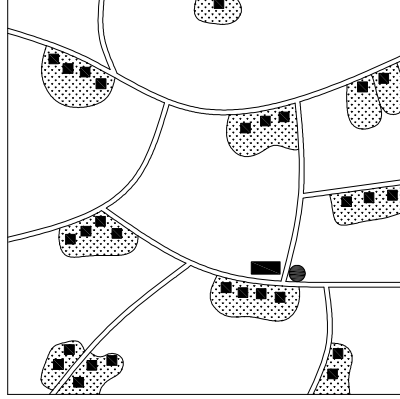
Bu tip yerleşmelerde evler köy alanı içinde birbirinden çok uzakta belli bir ilkeye bağlı olmaksızın dağılmışlardır. Cami, okul gibi hizmet binalar birbirinden uzak olup köye merkez oluşturma niteliği kazandıramamıştır (Şekil 5). Bu tür yerleşmeler Vakfıkebir'in batısında daha sık görülmektedir (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

Şekil 5. Çok dağınık yerleşim (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

2- Dağlık Yerleşmeler

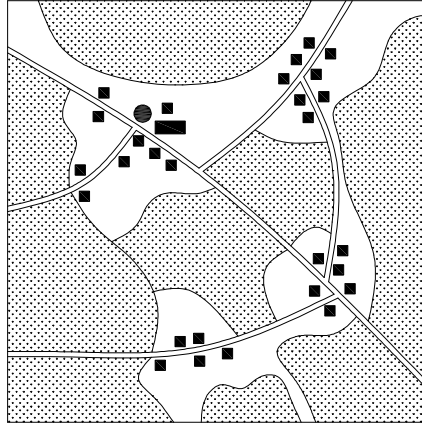
Bu tip yerleşmeler arasında yine uzaklıklar olmakla birlikte yakın akraba evlerinin birkaç evlik gruplar olduğu gözlenir. Köy merkezi anlayışı oluşmaya başlamıştır. Bu merkezde okul ile cami odak noktasıdır (Şekil 6). Burada bazen dükkan da bulunabilir. Doğu Karadeniz’de en sık rastlanılan yerleşim tipidir (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

Şekil 6. Dağlık yerleşim (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

3- Gruplar Halinde Yerleşme

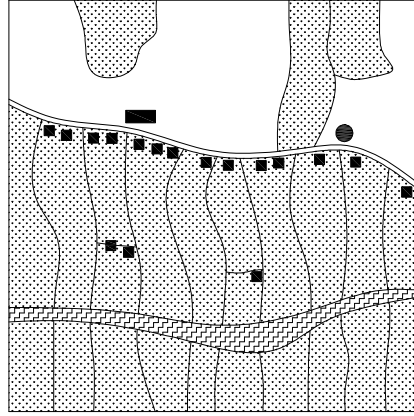
Köy arazisi içinde ekilebilir alanları maksimuma çıkarma, yol güzergahının durumu ya da su kaynağına yakın olma gibi etkenler evlerin köy arazisi içinde gruplaşmalarına neden olabilmektedir. En eski grup merkezinde cami, okul, kahvehane ve dükkanlar bulunabilir (Şekil 7). Bu tip yerleşimler Araklı, Sürmene, Çaykara ve Rize çevresinde daha çok görülmektedir (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

Şekil 7. Gruplar halinde yerleşim (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

4- Dizi Yerleşme

Bir yol aksından yararlanma veya bir sırt çizgisinde sıralanarak elverişli araziye tarıma ayırabilme amacıyla oluşan yerleşme biçimidir (Ertürk ve Sümerkan, 1987). Bir yolun iki yanındaki konutlardan oluşan kırsal yerleşme örneğidir (Şekil 8). Bu yol, köyü yöredeki diğer yerleşimlere ve çalışma alanlarına bağlamaktadır. Köy sakinleri, bu yol ile karayoluna ulaşabilirler. Yol üzerinde alışveriş yapılan dükkanlar, dinsel yapı, okul, muhtarlık, sağlık tesisi vb. birimler de bulunabilmektedir (Çorapçıoğlu vd., 2008).

Şekil 8. Dizi halinde yerleşim (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

Çalışmada yerleşim özelliği çok dağınık yerleşmeden grup yerleşmeye artan değerle ifade edilmiştir (Tablo 25). Çalışma kapsamındaki köy ve beldelerin yerleşim özellikleri belirlenirken mümkün olduğunca yerlerine gidilerek inceleme yapılmıştır. Gidilemeyen köy ve beldelerin yerleşim özellikleri ise uydu haritalarından faydalanılarak belirlenmeye çalışılmıştır (Tablo 26).

Tablo 25. Yerleşim özelliği hesaplama kodları

Yerleşim Özelliği	Değer
Çok Dağınık Yerleşmeler	1
Dağınık Yerleşmeler	2
Dizi Yerleşmeler	3
Grup Yerleşmeler	4

Tablo 26. Yerleşim özellikleri

Yerleşim özelliği	Köyler	İlçeler
dağınık	Kıran taş	Maçka
dağınık	Ormaniçi	
grup halinde	Örne kalan	Of
çok dağınık	Yaylabası	
grup halinde	Bölümlü (B)	
dağınık	Cumapazarı (B)	
dağınık	Çataldere	
dizi yerleşim	Gökçeoba	
dağınık	Fındıkoba	
grup halinde	Keler	
dağınık	Uğurlu (B)	
dizi yerleşim	Gürpınar (B)	
dağınık	Pınaraltı	
dağınık	Sırağaç	
dağınık	Serince	
dağınık	Taşhan	
dağınık	Yazıoba	
grup halinde	Oylum (B)	Sürmene
dağınık	Ortaköy	
dağınık	Küçükdere	
dağınık	Armutlu	Tonya
dağınık	Kalemler	
dağınık	Sayraç	
dağınık	Hoşarlı	
grup halinde	İskenderli (B)	
dağınık	Balı	Vakfıkebir
dağınık	Caferli	
dağınık	Çavuşlu	
çok dağınık	Dere gözü	
dizi halinde	Düzlük	
dağınık	Rıdvanlı	
dağınık	Tarlacık	
dağınık	Çamlıyurt	
dağınık	Çukur(Şanlı)	
dağınık	Gülüordu	
çok dağınık	Tandırılı	Yomra
çok dağınık	Madenköy	
dağınık	Kömürcü	
çok dağınık	Yenice	
çok dağınık	İkisü	
Yerleşim özelliği	Köyler	İlçeler
dizi yerleşim	Uğurlu	Merkez
dağınık	Dolaylı	
dağınık	Çamoba	
çok dağınık	Yeşilbük	
çok dağınık	Ağılı	
dağınık	Subaşı	
çok dağınık	Karakaya	
dizi yerleşim	Akkaya	
dağınık	Bengisu	
dizi yerleşim	Doğançay	
dağınık	Çimenli	
grup halinde	Bulak	
grup halinde	Ortaalan	Akçaabat
grup halinde	Şinik (B)	
dizi yerleşim	Aydinköy	
dağınık	Kaaleönü	
dizi yerleşim	Kirazlık	
grup halinde	Fındıklı	Araklı
dağınık	Ayvadere	
dağınık	Halıllı	
çok dağınık	Kaymaklı	
grup halinde	Taşgeçit	
grup halinde	Yeşilyurt (B)	
grup halinde	Yeşilköy	
dağınık	Yüceyurt	
dağınık	Harmanlı	
dağınık	Oğuz	
dağınık	Kavaklı	Çarşbaşı
dağınık	Kovanlı	
dizi yerleşim	Taşlitepe	
grup halinde	Yavuz	
dağınık	Şahinli	
dağınık	Taşkıran (B)	Çaykara
dağınık	Kök nar	
dağınık	Yenice	Dernek p.
grup halinde	Gökçeler	Düzköy
dağınık	Çayırbağı (B)	
dağınık	Taflancık	Hayrat

2.3.1.3. Nüfus

Nüfus dağılımında topografyanın etkisi çok büyüktür. Kıyı şeridinde, daha uygun eğime sahip olması ve ulaşım kolaylıkları nedeni ile yerleşimler yığılma gösterir. Sahil kısmında ana ulaşım yolu boyunca bulunan köyler veya beldeler adeta birleşmiş gibidir. Liman ve önemli iskelelerin, iç kesimlerden gelen önemli yolların sahile ulaştığı kavşaklarda ve önemli hizmet sektörlerinin bulunduğu alanlarda bu yoğunluk daha fazladır (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

Çalışmada yerleşmelerin son nüfus durumları kadar zaman içinde gösterdikleri gelişme eğilimleri de önemli olacağından tüm köylerin ve beldelerin 1997, 2000, 2007 yılı nüfus verileri elde edilmiştir. Belde ve köy nüfuslarına “bağlısı” yerleşim ünitelerinin nüfuslarının da dahil olması nedeniyle gerçek nüfuslarının belirtilenden sayım nüfuslarından daha az olması beklenir. Ayrıca, her belde ve köyün bağlısı sayısı vb. birbirinden farklı olabileceğinden bunlar “hizmet-nüfus” ilişkisinin sorgulanmasını etkileyebilir. Ama nüfus istatistiklerinden yerleşme-bağlısı nüfus ayırımı yapmak olanaksızdır. Ancak, bir beldenin/köyün “bağlısı” yerleşim ünitelerini o beldenin/köyün etki alanı içinde, kendisine en yakın, işlevsel açıdan kendisiyle bütünleşmiş yerleşim üniteleri olacağı varsayılarak nüfuslarının birlikte değerlendirmeye katılması kabul edilebilir.

Çalışma kapsamına giren belde ve köylerin yıllara göre nüfusları ve 10 yıllık (1997-2007 yılları) nüfus artış oranları Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27. Yıllara göre nüfuslar ve nüfus artış hızı

N.A. Hızı	Nüfus		Köyler	İlçeler
	2007	1997		
-11,3%	1221	1377	Uğurlu	Merkez
-7,6%	1456	1575	Dolaylı	
-2,7%	504	518	Çamoba	
-14,4%	518	605	Yeşilbük	
-21,3%	355	451	Ağlılı	
12,4%	543	483	Subaşı	
-14,6%	539	631	Karakaya	
-19,4%	527	654	Akkaya	
12,3%	1261	1123	Ben gisu	
-25,6%	434	583	Doğançay	
36,7%	1747	1278	Çimenli	Akçaabat
1,2%	760	751	Bulak	
-30,1%	397	568	Ortaalan	
-57,5%	859	2021	Şinik (B)	
-25,4%	877	1175	Aydinköy	
-20,2%	1003	1257	Kaaleöntü	
-41,2%	729	1240	Kirazlık	
-70,4%	428	1447	Fındıklı	
-45,9%	718	1328	Ayvadere	
-51,5%	280	577	Halilli	
-46,4%	82	153	Kaymaklı	
-0,6%	1685	1696	Taşgeçit	
2,2%	3069	3004	Yeşilyurt (B)	
-52,2%	420	878	Yeşilköy	
-34,1%	652	990	Yüceyurt	
-31,9%	621	912	Harmanlı	
-16,5%	847	1014	Oğuz	
-17,9%	574	699	Kavaklı	
4,4%	617	591	Kovanlı	Çarşıbaşı
-3,9%	341	355	Taşlitepe	
5,2%	2343	2228	Yavuz	
7,7%	504	468	Şahimli	
-16,6%	1733	2077	Taşkıran (B)	
-40,2%	900	1506	Kökнар	
-15,2%	145	171	Yenice	
-9,7%	865	958	Gökçeler	
-0,7%	5362	5402	Çayırbağı (B)	
-37,8%	711	1143	Taflancık	

N.A. Hızı	Nüfus		Köyler	İlçeler
	2007	1997		
-27,1%	221	303	Kırantaş	Maçka
-7,8%	107	116	Ormaniçi	
-29,4%	127	180	Örne kalan	Of
-20,4%	328	412	Yaylabası	
-26,6%	3218	4387	Bölümlü(B)	
-57,9%	1318	3130	Cumapazarı(B)	
-24,0%	332	437	Çataldere	
-20,4%	351	441	Gökçeoba	
-16,5%	617	739	Fındıkoba	
-32,0%	246	362	Keler	
-57,4%	2025	4757	Uğurlu(B)	
-60,0%	1677	4194	Gürpınar(B)	
-29,8%	498	709	Pınaraltı	Sürmene
-35,1%	457	704	Sırağaç	
-9,2%	108	119	Serince	
11,3%	257	231	Taşhan	
-21,4%	423	538	Yazıoba	
-42,3%	2035	3528	Oylum(B)	
-13,9%	161	187	Ortaköy	
-41,7%	214	367	Küçük dere	
-35,6%	201	312	Armutlu	
-0,8%	517	521	Kalemlı	
-51,3%	1002	2059	Sayraç	
-44,2%	1218	2184	Hoşarlı	
-71,2%	1607	5586	İskenderli(B)	
-14,2%	618	720	Balı	
-9,9%	446	495	Cafe rli	
-5,9%	978	1039	Çavuşlu	
-15,9%	1119	1330	Deregözü	
-24,2%	182	240	Düzlük	
-8,1%	491	534	Rıdvanlı	Vakfikebir
0,6%	325	323	Tarlacık	
27,4%	753	591	Çamlıyurt	
-33,5%	371	558	Çukur(Şanlı)	
-12,7%	440	504	Gülyurdu	
22,4%	728	595	Tandırılı	
10,0%	483	439	Madenköy	
-18,9%	554	683	Kömürçü	
-60,4%	195	492	Yenice	
-17,4%	980	1187	İkisu	

2.3.1.4. Konum

Kırsal yerleşmeler jeomorfolojik konumu ve orman ile ilişkisi açısından sınıflandırılabilirler. Jeomorfolojik konumu açısından yamaç, vadi, sırt, plato yerleşmeleri olarak tanımlanabilirler.

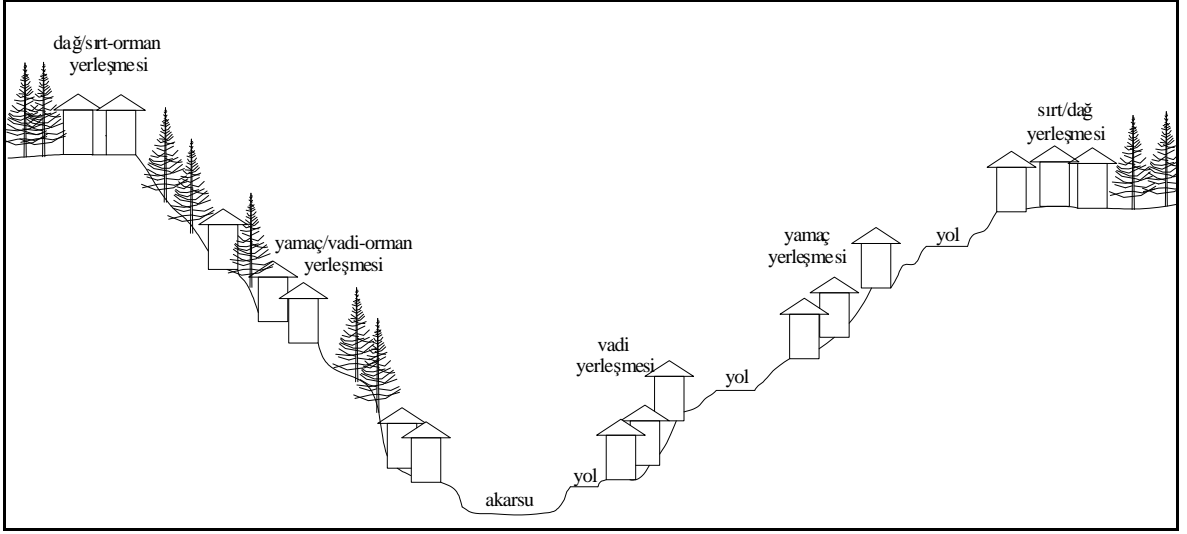
Yamaç yerleşmelerinde, köy düz alanı korumak amacıyla yamaçlara yönelmiştir. Yamaçlardaki eğrilerin uzantılarına uygun olarak köy yerleşim alanı birbirinin üzerindeki şekillerde kat kat yapı sıraları halinde her sıra düzlüğü görebilecek şekilde lineer yerleşmiştir (BİB-TAU, 2008).

Dağlık veya sırt yerleşmelerinde, genelde köy bütünsel olarak parçalanmış, köy yapı grupları olarak arızalı topografya içinde birkaç kilometrelik alan içerisinde dağılmıştır. Burada köyler oransal olarak sert iklim koşulları sebebi ile genellikle vadiler içinde dağılmış ve saklanmıştır. Bu tür yerleşmelerde köyün bütününe erişilebilirlik sorun teşkil etmektedir (BİB-TAU, 2008).

Ülke genelinde, jeomorfolojiye göre köylerin konumlanması etkileyen genel bazı etmenler vardır. Bunlardan en önemlisi köylerin, aşağı kottan devlet yolu geçiyorsa, oraya inme eğilimi göstermeleridir (BİB-TAU, 2008). Çünkü böylece köylülerin birbiri ile ve üst kademe merkezlerle, dolayısıyla çeşitli hizmetlere, erişebilirlikleri artacaktır.

Trabzon ilinde yerleşmeler genellikle sahilde ve sahilden iç kesimlere doğru uzanan vadiler boyunca olmaktadır. Bu vadilerin taban ve yamaçları en sık rastlanan yerleşim alanlarıdır. Sahile yakın ve az rüzgar alan yerlerde, sırtlara da yerleşildiği görülmektedir. Dar yamaçlarda kurulu köylerde yerleşmelerin, sırt, yamaç ve vadi tabanına kadar yayılabildiği gözlemlenmiştir (Şekil 9). Vadi tabanlarında küçük ya da büyük bir akarsu yer alır. Çünkü köyler gerek ekonomik gerekse günlük ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yakınlarındaki akarsulardan çok yararlanırlar. Bu yüzden akarsularla köyler arasında sıkı bir ilişki vardır. Dolayısıyla da yerleşmelere ulaşımı sağlayan yollar da genellikle akarsuyu takip eder (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

Şekil 9. Köylerin konumlanma seçenekleri

Köyler, ormanla ilişkilerine göre; orman içi köy, ormana bitişik köy ve orman dışı köy olarak sınıflandırılmaktadır. Birincisi, arazilerinin tamamı orman alanları ile çevrili köydür. İkincisi, köy sınırları içinde orman alanı olan ancak tamamı orman alanı ile çevrili olmayan köy olarak tanımlanmaktadır. Gerek orman içi gerekse ormana bitişik köy “Orman Köyü” olarak değerlendirilir (BİB-TAU, 2008). Bir köy hem orman köyü olabilir hem de yamaç/vadi ya da dağ/sırt köyü olabilir (Tablo 28). Burada erişilebilirlik ve neden olduğu gelişme alanı kısıtlılığı nedeniyle orman içi-dağ/sırt köyü en olumsuz, orman dışı-vadi/yamaç köyleri en olumlu konum özelliği olarak değerlendirilmiş ve numaralandırılmıştır.

Tablo 28. Köylerin konuma göre sınıflandırılması

Coğrafi Konum		
Ormana Göre Konum	Yamaç/Vadi	Dağ/Sırt
Orman Köyü	3	1
Orman Köyü Dışı	4	2

Çalışmada yer alan köylerin konumlarına ilişkin yeterince doğru bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak Trabzon İl ve Çevre Orman Müdürlüğü’nden temin edilen listede, Trabzon ilinin orman köyleri gösterilmiş olup, listede olmayanların ise orman köyü dışı köyler olduğu belirtilmiştir.

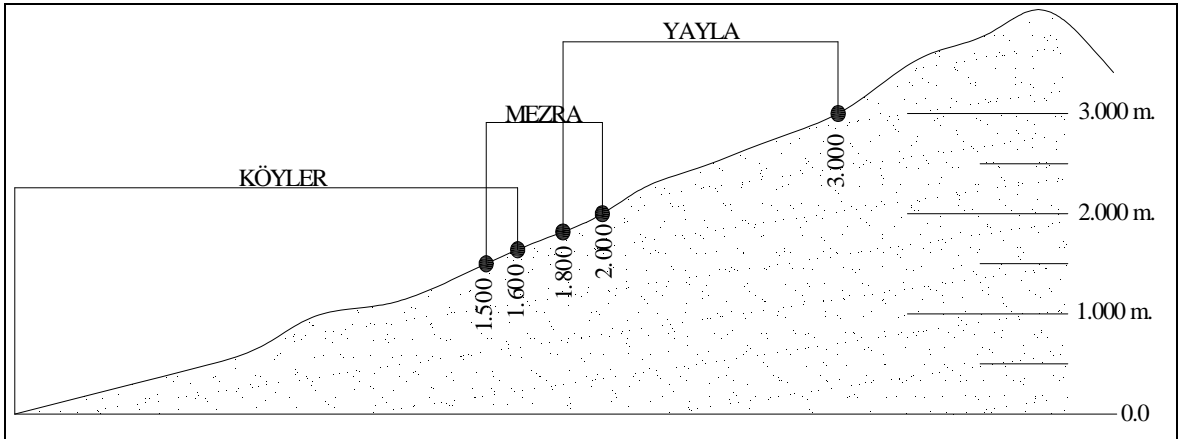
Trabzon ilindeki çalışma alanına giren orman köyleri şöyle sıralayabiliriz;

- Merkez; Uğurlu, Doğançay, Dolaylı, Akaya, Karakaya, Bengisu, Ağıllı, Yeşilbük, Çamoba, Bulak, Çimenli,
- Akçaabat; Kaleönü, Kirazlık, Fındıklı,
- Çarşıbaşı; Kavaklı, Kovanlı, Taşlıtepe, Yavuz, Şahinli,
- Maçka; Ormaniçi,
- Tonya; Kalemli, Sayraç, Hoşarlı,
- Vakfikebir; Ballı, Caferli, Çavuşlu, Deregözü, Düzlük, Tarlacık, Rıdvanlı.

Ne var ki çalışmada yer alan köy ve beldelerin konum özelliği hakkında sağlıklı bilgiye ulaşılamadığından bu ölçüte analizlerde yer verilememiştir.

2.3.1.5. Yükselti

Trabzon ilinde genellikle dağınık yerleşme tipini oluşturan köyler sahilden başlayarak 1500-1600 metre yüksekliklere kadar konumlanmıştır. Bu rakım sürekli yerleşmelerin üst sınırındır (Ertürk ve Sümerkan, 1987) (Şekil 10). Çalışmada yer alan köy ve beldelerin yükselteleri Tablo 29'da gösterilmiştir.

Şekil 10. Yükseltiye göre yerleşimler (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

Tablo 29. Çalışma kapsamındaki köy ve beldelerin yükseltileri

Yükselti (m.)	Köyler	İlçeler
320	Uğurlu	Merkez
300	Dolaylı	
250	Çamoba	
300	Yeşilbük	
600	Ağılı	
250	Subaşı	
300	Karakaya	
550	Akkaya	
150	Bengisu	
500	Doğançay	
200	Çimenli	
250	Bulak	
410	Ortaalan	
350	Şimik (B)	
700	Aydinköy	
500	Kaaleönü	
600	Kirazlık	
300	Fındıklı	
450	Ayvadere	
600	Halilli	
100	Kaymaklı	
700	Taşgeçit	Araklı
750	Yeşilyurt (B)	
850	Yeşilköy	
720	Yüceyurt	
250	Harmanlı	
400	Oğuz	
100	Kavaklı	Çarşıbaşı
450	Kovanlı	
400	Taşlıtepe	
450	Yavuz	
350	Şahinli	
950	Taşkıran (B)	
1050	Kökner	
550	Yenice	Dernek p.
550	Gökçeler	Düzköy
980	Çayırbağı (B)	
500	Taflancık	Hayrat

Yükselti (m.)	Köyler	İlçeler
850	Kırantaş	Maçka
950	Ormaniçi	
720	Örnekalın	
1700	Yaylabaşı	
400	Bölümlü (B)	Of
300	Cumapazarı (B)	
400	Çataldere	
300	Gökçeoba	
350	Fındıkoba	
350	Keler	
250	Uğurlu (B)	
300	Gürpınar (B)	
230	Pınaraltı	
200	Sıraağaç	
350	Serince	
350	Taşhan	
800	Yazıoba	
1050	Oylum (B)	Sürmene
500	Ortaköy	
400	Küçükdere	
700	Armutlu	
900	Kalemler	
950	Sayraç	
600	Hoşarlı	
700	İskenderli (B)	
400	Ballı	Vakfikebir
230	Caferli	
350	Çavuşlu	
520	Deregözü	
380	Düzlük	
700	Rıdvanlı	
250	Tarlacık	
1060	Çamlıyurt	
350	Çukur(Şanlı)	
570	Gülyurdu	
900	Tandırılı	
1050	Madenköy	
450	Kömürcü	
450	Yenice	
350	İkisu	

Trabzon İl Özel İdaresi, Köylere Hizmet Götürme Birimi'nden alınan 1/25000 ölçekli haritalar üzerinden belirlenmiştir.

2.3.1.6. Ekonomi

Trabzon ilinin ekonomisi tarım sektörüne (ziraat, balıkçılık, ormancılık) dayanmaktadır; 2000 yılı nüfus sayımına göre nüfusun %64'ünün temel faaliyetini oluşturmaktadır. Bu oran Türkiye ortalamasının (%48) çok üstündedir. İlçeler arasında tarımda istihdam edilen nüfus oranı değişiklik göstermekle birlikte çoğunda %70'lerdedir. Yalnız Merkez ilçe (%32), Beşikdüzü (%59) ve Vakfikebir'de (%63) il ortalamasının altındadır. Şalpazarı, Hayrat, Tonya gibi ilçelerde %80'in üzerindedir (URL-15, 2009).

4.685 km² yüzölçümüne sahip Trabzon topraklarının % 23'lük kısmı tarıma elverişlidir. Arazinin geriye kalan % 39 luk kısmı orman ve fundalık, % 24'ü çayır ve mera, % 14'lük kısmı tarım dışı arazidir. Traktör ve benzeri araçların tarımsal faaliyetlerde kullanılması pek mümkün değildir. Bu nedenle tarımda emeğe dayalı yoğun bir üretim söz konusudur. Optimal ölçeklere sahip tarım işletmeleri yok denecek kadar azdır. Fındık, çay ve su ürünlerinin dışında tarımsal üretim dahili ihtiyaçlar için yapılmaktadır. Yani Trabzon'da tarım kesiminde bir bakıma kapalı ev ekonomisi şartları geçerlidir (URL-21, 2009).

İç ve yüksek kesimlerde yaşayan halkın geçim kaynağı ise hayvancılıktır. Trabzon'un iklim şartları hayvancılığa çok müsaittir. Bol yağış sebebiyle otlaklar (mera ve çayırlar) gür otlarla kaplıdır. Koyun, kıl keçisi ve kümes hayvanları beslense de büyük baş hayvancılık daha ağırlıklıdır. Arıcılık ta gittikçe gelişme göstermektedir. Ancak yine de hayvan sayısı ve hayvancılıkta geçmiş yıllara nazaran gerileme söz konusudur (URL-22, 2009).

İstatistik hesaplamalar yapılırken ekonomik özelliğin nasıl kodlandığı tablo 30'da gösterilmiştir.

Tablo 30. Ekonomik özelliğin kodlanması

Ekonomik Özellik ¹	Değer
Tarım	1
Tarım + Hayvancılık	2
Tarım + Hayvancılık + Turizm	3

¹ Tabloda yer alan ekonomik özellik değerlendirilirken, çalışma alanına giren köy veya beldelerin sahile kıyası olmadığından balıkçılık dikkate alınmamıştır.

Ekonomide etkin sektörlerin çeşitliliği, kaynakların zenginliği yerleşmenin refah düzeyinin bir göstergesi olarak kabul edilir. Tarıma uygun toprakların ve meraların köy bazında dağılımına, yine köy bazında nüfusun istihdam yapısına ilişkin sayısal veri elde edilememiştir. Bu nedenle çalışma kapsamındaki yerleşmelerin ekonomik değerlendirmesi araştırmacının alan bilgisine ve köylere ilişkin tanıtıcı kaynaklara dayanmıştır (Tablo 31).

Tablo 31. Trabzon iline ait ekonomi tablosu (URL-23, 2009).

Ekonomi	Köyler	İlçeler	
tarım,hayvancılık	Kırantaş	Maçka	
tarım,hayvancılık	Ormaniçi		
tarım,hayvancılık	Örmekalan	Of	
tarım,hayvancılık	Yaylabası		
tarım	Bölümlü (B)		
tarım,hayvancılık	Cumapazarı (B)		
tarım,hayvancılık	Çataldere		
tarım	Gökçeoba		
tarım,hayvancılık	Findikoba		
tarım,hayvancılık	Keler		
Tarım	Uğurlu (B)		
tarım,hayvancılık	Gürpınar (B)		
tarım,hayvancılık	Pınaraltı	Sürmene	
tarım,hayvancılık	Sıraağaç		
tarım,hayvancılık	Serince		
tarım,hayvancılık	Taşhan		
tarım,hayvancılık	Yazıoba		
tarım,hayvancılık	Oylum (B)		
tarım,hayvancılık	Ortaköy		
tarım,hayvancılık	Küçükdere		
tarım,hayvancılık	Armutlu		
tarım,hayvancılık	Kalemlı		Tonya
tarım,hayvancılık	Sayraç		
tarım,hayvancılık	Hoşarlı		
tarım,hayvancılık	İskenderli (B)		
tarım,hayvancılık	Ballı	Vakfıkebir	
tarım,hayvancılık	Caferli		
tarım,hayvancılık	Çavuşlu		
tarım,hayvancılık	Deregözü		
tarım,hayvancılık	Düzlük		
tarım,hayvancılık	Rıdvanlı		
tarım,hayvancılık	Tarlacık		
tarım,hayvancılık	Çamlıyurt		
tarım,hayvancılık	Çukur(Şanlı)	Yomra	
tarım,hayvancılık	Gülyurdu		
tarım,hayvancılık	Tandırılı		
tarım,hayvancılık	Madenköy		
tarım,hayvancılık	Kömürçü		
tarım,hayvancılık	Yenice		
tarım,hayvancılık	İkisu		
tarım,hayvancılık			
Ekonomi	Köyler	İlçeler	
tarım,hayvancılık	Uğurlu	Merkez	
tarım	Dolaylı		
tarım,hayvancılık	Çamoba		
tarım,hayvancılık	Yeşilbüük		
tarım,hayvancılık	Ağıllı		
tarım,hayvancılık	Subaşı		
tarım,hayvancılık	Karakaya		
tarım,hayvancılık	Akkaya		
tarım,hayvancılık	Bengisu		
tarım,hayvancılık	Doğançay		
tarım,hayvancılık	Çimenli	Akçaabat	
tarım,hayvancılık	Bulak		
tarım,hayvancılık	Ortaalan		
tarım,hayvancılık	Şinik (B)		
tarım,hayvancılık	Aydımköy		
tarım,hayvancılık	Kaaleönü		
tarım,hayvancılık	Kirazlık		
tarım,hayvancılık	Fındıklı		
tarım,hayvancılık	Ayvadere		
tarım,hayvancılık	Halilli		Araklı
tarım,hayvancılık	Kaymaklı		
tarım,hayvancılık	Taşgeçit		
tarım,hayvancılık,turizm	Yeşilyurt (B)		
tarım,hayvancılık	Yeşilköy		
tarım,hayvancılık	Yüceyurt		
tarım,hayvancılık	Harmanlı		
tarım,hayvancılık	Oğuz	Arsin	
tarım,hayvancılık	Kavaklı	Çarşıbaşı	
tarım,hayvancılık	Kovanlı		
tarım,hayvancılık	Taşltepe		
tarım,hayvancılık	Yavuz		
tarım,hayvancılık	Şahinli		
tarım,hayvancılık	Taşkıran (B)		Çaykara
tarım,hayvancılık	Köknar		Dernekp.
tarım,hayvancılık	Yenice		
tarım,hayvancılık	Gökçeler	Düzköy	
tarım,hayvancılık	Çayırbacı (B)		
tarım,hayvancılık	Taflancık	Hayrat	

2.3.1.7. En Yakın Üst Kademe Merkeze Uzaklık

Türkiye’de idari yapılanmaya bağlı olarak, yerleşmeler kademelenmesine koşut, özellikle kamu hizmetlerinin sağlanmasında bir norm gözetilmektedir; hizmet kademesi ve çeşitliliği üst kademe merkezlere doğru gidildikçe artmaktadır. Köyler en alt kademe (birinci) yerleşim merkezleridir (DPT, 1982). Genelde beldeler, bucaklar ikinci kademe, ilçe merkezleri üçüncü kademe, il merkezleri ise dördüncü kademe merkezleri oluştururlar. Bazı il merkezleri buldukları bölgenin de merkezi niteliğindedirler ve beşinci kademe merkez görevini üstlenirler. Trabzon kenti ülkenin beşinci kademe merkezlerinden biridir (DPT, 1982). İlde, tüm ilçe ve bucak merkezleri özellikle eğitim ve sağlık hizmeti açısından köylere görelî bir üst kademe görevi oluştururlar.

Çalışma, belde ve köy yerleşmelerini kapsadığından, köylere en yakın üst kademe merkezi olarak beldeler, beldelere en yakın üst kademe merkezi olarak ise ilçe merkezleri kabul edilmiştir. Bu tanımlamalara göre çalışmada yer alan yerleşmelere ait en yakın üst kademe merkezlere olan uzaklıklar Tablo 32’ de gösterilmiştir.

2.3.1.8. Alt Yapı Hizmetleri

Yol, kanalizasyon şebekesi, su şebekesi, elektrik ve telefon hizmetleri gibi alt yapı hizmetlerinin varlığı köylerin gelişme durumunu göstermektedir. Çalışma kapsamına giren köy ve beldelerde alt yapı hizmetlerinin mevcut olup olmadıklarına ilişkin bilgi Tablo 33’ de verilmektedir. Elektrik ve telefon alt yapısı tüm yerleşmelerde bulunduğu için tabloya dahil edilmemiştir.

Tablo 32. En yakın üst kademe merkeze uzaklık tablosu

En Yakın Üst Kad.Mer.Uz.	Köyler	İlçeler	
		Merkez	
14	Uğurlu	Merkez	
13	Dolaylı	Merkez	
4	Çamoba	Merkez	
13	Yeşilbük	Merkez	
15	Ağılı	Merkez	
9	Subaşı	Merkez	
12	Karakaya	Merkez	
15	Akkaya	Merkez	
5	Bengisu	Merkez	
10	Doğançay	Merkez	
11	Çimenli	Merkez	
11	Bulak	Merkez	
17	Ortaalan	Akçaabat	
15	Şinik (B)	Akçaabat	
20	Aydinköy	Akçaabat	
7	Kaaleönü	Akçaabat	
16	Kirazlık	Akçaabat	
14	Fındıklı	Akçaabat	
12	Ayvadere	Araklı	
16	Halıllı	Araklı	
11	Kaymaklı	Araklı	
48	Taşçeit	Araklı	
24	Yeşilyurt (B)	Araklı	
21	Yeşilköy	Araklı	
28	Yüceyurt	Araklı	
8	Harmanlı	Arsin	
23	Oğuz	Arsin	
6	Kavaklı	Çarşıbaşı	
11	Kovanlı	Çarşıbaşı	
11	Taşlitepe	Çarşıbaşı	
15	Yavuz	Çarşıbaşı	
8	Şahinli	Çarşıbaşı	
17	Taşkıran (B)	Çaykara	
22	Köknar	Çaykara	
6	Yenice	Dernek p.	
20	Gökçeler	Düzköy	
9	Çayırbacı (B)	Düzköy	
6	Taflancık	Hayrat	

En Yakın Üst Kad.Mer.Uz.	Köyler	İlçeler	
		Maçka	
6	Kırantaş	Maçka	
28	Ormaniçi	Maçka	
3	Örnekalın	Maçka	
18	Yaylabası	Maçka	
18	Bölümlü (B)	Of	
15	Cumapazarı (B)	Of	
18	Çataldere	Of	
8	Gökçeoba	Of	
11	Fındıkoba	Of	
27	Keler	Of	
14	Uğurlu (B)	Of	
17	Gürpınar (B)	Of	
14	Pınaraltı	Of	
11	Sırağaç	Of	
8	Serince	Of	
6	Taşhan	Of	
30	Yazıoba	Sürmene	
17	Oylum (B)	Sürmene	
10	Ortaköy	Sürmene	
16	Küçükdere	Sürmene	
17	Armutlu	Sürmene	
10	Kalemli	Tonya	
9	Sayraç	Tonya	
5	Hoşarlı	Tonya	
10	İskenderli (B)	Tonya	
9	Ballı	Vakfikebir	
3	Caferli	Vakfikebir	
10	Çavuşlu	Vakfikebir	
11	Deregözü	Vakfikebir	
6	Düzlük	Vakfikebir	
10	Rıdvanlı	Vakfikebir	
4	Tarlacık	Vakfikebir	
49	Çamlıyurt	Yomra	
50	Çukur(Şanlı)	Yomra	
18	Gülyurdu	Yomra	
41	Tandırılı	Yomra	
45	Madenköy	Yomra	
11	Kömürçü	Yomra	
10	Yenice	Yomra	
6	İkisu	Yomra	

Trabzon İl Özel İdaresi, Köylere Hizmet Götürme Biriminden alınan bilgilere göre düzenlenmiştir.

2.3.1.9. Doğal Afet

Trabzon ili denize paralel olarak sahilden başlayarak yükselen bir topoğrafik özellik gösterir. Arazinin %30'u dağlık, %60'ı eğimli dik yamaçlar, %10'u ise düzlüktür. Dolayısıyla, yamaç ve şevlerde doğal kuvvetler ve insan müdahaleleri (yol açma, yapı yapma, arazi kullanımı değiştirme, vb.) tarafından meydana getirilen değişik türde kitle hareketleri oluşmaktadır. İklimsel özellikler, fazla yağış, ısı farkı, kolayca ayrışabilecek nitelikteki kayalar ve süreksizlikler heyelan oluşmasına neden olurlar (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

Trabzon ilinde en çok karşılaşılan afetler heyelan ve seldir. Kaya düşmesine ve çığa da rastlanır. Şekil 11 Trabzon ilinin potansiyel heyelan haritasını göstermektedir. Bu haritaya göre Trabzon ilinin büyük bir kısmı heyelan riski ile karşı karşıyadır.

Harita idari yapı ile çakıştırılmadığından çalışma kapsamına giren köylerin ve beldelerin risk durumunu saptamak için Trabzon Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü, Afet İşleri Şubesi' nin kayıtlarından yararlanılmıştır. Trabzon ilinde son 10 yıl içerisinde rastlanan afetler Tablo 35' de gösterilmiştir.

Akarsular, kısa mesafede önemli irtifa kaybettiklerinden akış hızları yüksekliği ve dere yataklarının insan müdahaleleri ile daraltılması gibi doğal ve yapay nedenlerle yağışlı aylarda taşkın riski yaratır.

Afet türü ve çeşitliliğine göre yerleşmenin afet riski ve puanı artmıştır (Tablo 34).

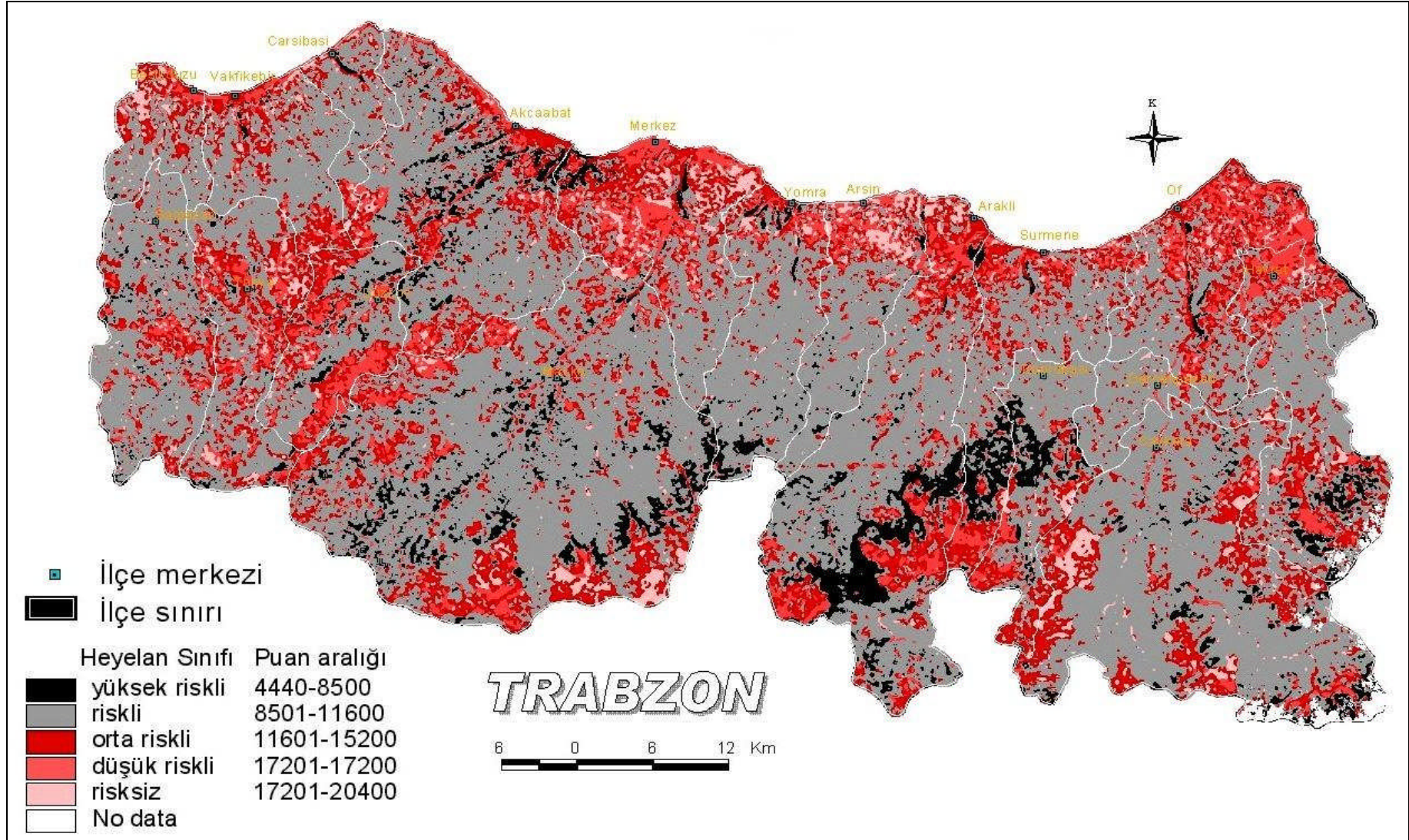
Tablo 34. Risk türü özelliği kodlanış biçimi

Risk Türü	Değer
Risk Yok	0
Kaya Düşmesi	1
Heyelan	2
Heyelan + Kaya Düşmesi	3
Heyelan + Su Baskını	4
Hepsi (Heyelan + Su Baskını + Kaya Düşmesi + Çığ)	5

2.3.1.10. Etki Alanındaki Köy Sayısı ve Nüfusu

Yerleşme merkezlerinde bulunan sağlık ve eğitim tesisleri çevre yerleşmeler tarafından kullanılabilir. Böyle yerleşmeler kendisindeki hizmetten yararlanan yerleşmelerin merkezi konumundadır. Diğer bir deyişle hizmet sunan yerleşmenin etki alanı içindedirler. Etki alanı belirlenirken, yerleşmede bulunan sağlık tesisine gelen hastaların ve eğitim tesislerine gelen öğrencilerin ne kadarının yerleşme dışından geldiği sorgulanarak bu tesislerin bulunduğu yerleşmeler hakkında ayrıntılı bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır.

Eğitim tesisleri (ilköğretim okulları) için öğrencilerin hangi oranda, nereye gittikleri veya köylerinde bulunan eğitim tesislerine hangi yerleşmelerden hangi oranda öğrenci geldiği okul müdürlüklerinden, köy muhtarlıklarından sorgulanmıştır. Sağlık evi ve sağlık ocağı tesisleri için ise, belirli sağlık hizmetleri için gidilen yerler veya bu amaçlarla o merkeze hangi yerleşmelerden gelenler olduğu sorgulanmış ancak yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Bu sebeple her merkezin etki alanı ve etki alanındaki köy sayısı eğitim alanındaki saptamalara göre belirlenerek Ek 4' te gösterilen haritalara işlenmiştir. Köy ve beldelerin etki alanındaki köy sayıları Tablo 36' da gösterilmiştir.

Şekil 11. Trabzon potansiyel heyelan haritası (URL 24, 2009).

Tablo 35. Trabzon iline ait risk tablosu

Risk Türü	Köyler	İlçeler			
		Maçka	Merkez		
risk yok	Kırantaş	Of	Merkez		
risk yok	Ormaniçi				
heyelan	Örne kalan				
heyelan	Y aylabaşı				
heyelan	Bölümlü (B)				
heyelan	Cumapazarı (B)				
heyelan	Çataldere				
heyelan	Gökçeoba				
heyelan	Fındıkoba				
heyelan	Keler				
heyelan	Uğurlu (B)				
risk yok	Gürpınar (B)				
risk yok	Pınaraltı				
heyelan	Sırağaç				
risk yok	Serince	Sürmene	Akçaabat		
heyelan	Taşhan				
su baskını, heyelan	Yazıoba				
heyelan	Oylum (B)				
risk yok	Ortaköy				
risk yok	Küçükdere				
heyelan	Armutlu				
risk yok	Kalemli				
heyelan	Sayraç				
kaya düşmesi	Hoşarlı				
heyelan	İskenderli (B)				
heyelan, kaya düşmesi	Balı				
risk yok	Caferli				
risk yok	Çavuşlu			Tonya	Araklı
heyelan	Deregözü				
risk yok	Düzlük				
risk yok	Rıdvanlı				
heyelan	Tarlacık				
risk yok	Çamlıyurt				
risk yok	Çukur(Şanlı)				
risk yok	Gülyurdu				
kaya düşmesi	Tandırılı				
heyelan	Madenköy				
risk yok	Kömürcü				
risk yok	Yenice				
risk yok	İkisu				
risk yok	Uğurlu	Arsin	Araklı		
baskını, heyelan, kaya düşmesi	Dolaylı				
risk yok	Çamoba				
heyelan	Yeşilbük				
risk yok	Ağıllı				
heyelan	Subaşı				
risk yok	Karakaya				
heyelan	Akkaya				
risk yok	Bengisu				
heyelan	Doğançay				
risk yok	Çimenli				
heyelan	Bulak				
heyelan	Ortaalan				
heyelan	Şinik (B)				
heyelan	Aydinköy				
heyelan	Kaaleönü				
heyelan	Kirazlık				
heyelan	Fındıklı				
risk yok	Ayvadere				
risk yok	Halilli				
risk yok	Kaymaklı				
heyelan, kaya düşmesi	Taşgeçit				
heyelan, kaya düşmesi	Yeşilyurt (B)				
heyelan	Yeşilköy				
heyelan	Yüceyurt				
risk yok	Harmanlı				
risk yok	Oğuz				
su baskını	Kavaklı	Çarşıbaşı	Araklı		
heyelan	Kovanlı				
risk yok	Taşlitepe				
heyelan	Yavuz				
heyelan	Şahinli				
heyelan	Taşkıran (B)				
heyelan, kaya düşmesi, çığ	Köknar				
risk yok	Yenice				
risk yok	Gökçeler				
heyelan, kaya düşmesi	Çayırbağı (B)				
heyelan	Taflancık				
heyelan	Hayrat				
risk yok	Kırantaş			Yomra	Çaykara
heyelan	Ormaniçi				
heyelan	Örne kalan				
heyelan	Y aylabaşı				
heyelan	Bölümlü (B)				
heyelan	Cumapazarı (B)				
heyelan	Çataldere				
heyelan	Gökçeoba				
heyelan	Fındıkoba				
heyelan	Keler				
heyelan	Uğurlu (B)				
risk yok	Gürpınar (B)				
risk yok	Pınaraltı				
heyelan	Sırağaç				
risk yok	Serince				
heyelan	Taşhan				
su baskını, heyelan	Yazıoba				
heyelan	Oylum (B)				
risk yok	Ortaköy				
risk yok	Küçükdere				
heyelan	Armutlu				
risk yok	Kalemli				
heyelan	Sayraç				
kaya düşmesi	Hoşarlı				
heyelan	İskenderli (B)				
heyelan, kaya düşmesi	Balı				
risk yok	Caferli				
risk yok	Çavuşlu				
heyelan	Deregözü				
risk yok	Düzlük				
risk yok	Rıdvanlı				
heyelan	Tarlacık				
risk yok	Çamlıyurt				
risk yok	Çukur(Şanlı)				
risk yok	Gülyurdu				
kaya düşmesi	Tandırılı				
heyelan	Madenköy				
risk yok	Kömürcü				
risk yok	Yenice				
risk yok	İkisu				

Trabzon Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü, İmar Afet Şube Müdürlüğü Birimi'nin arşivinde bulunan resmi yazışmalardan faydalanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 36. Etki alanındaki köy sayısı tablosu

Etki alanındaki köy sayısı	Köyler	İlçeler			
Etki alanındaki köy sayısı	Köyler	İlçeler			
			Merkez		
			Akçaabat		
			Araklı		
			Arsin		
			Çarşıbaşı		
			Çaykara		
			Dernek p.		
			Düzköy		
			Hayrat		
			3	Uğurlu	
			4	Dolaylı	
			0	Çamoba	
			0	Yeşilbük	
			0	Ağılı	
			0	Subaşı	
			2	Karakaya	
			0	Akkaya	
			1	Bengisu	
			0	Doğançay	
			2	Çimenli	
			2	Bulak	
			1	Ortaalan	
			2	Şinik (B)	
			1	Aydinköy	
			1	Kaaleönü	
			2	Kirazlık	
			0	Fındıklı	
			1	Ayvadere	
			2	Halilli	
			0	Kaymaklı	
			1	Taşgeçit	
			1	Yeşilyurt (B)	
			0	Yeşilköy	
			1	Yüceyurt	
3	Harmanlı				
1	Oğuz				
1	Kavaklı				
1	Kovanlı				
0	Taşlıtepe				
2	Yavuz				
6	Şahinli				
2	Taşkiran (B)				
2	Kökнар				
0	Yenice				
1	Gökçeler				
1	Çayırbağı (B)				
1	Taflancık				
Maçka					
Of					
Sürmene					
Tonya					
Vakıkebir					
Yomra					
0	Kırantaş				
0	Ormançı				
0	Ömekalan				
1	Yaylabası				
1	Bölümlü (B)				
5	Cumapazarı (B)				
0	Çataldere				
0	Gökçoba				
7	Fındıkoba				
2	Keler				
1	Uğurlu (B)				
1	Gürpınar (B)				
8	Pınaraltı				
0	Sıraağaç				
5	Serince				
1	Taşhan				
1	Yazıoba				
1	Oylum (B)				
0	Ortaköy				
10	Küçükdere				
0	Armutlu				
1	Kalemlı				
1	Sayraç				
6	Hoşarlı				
3	İskenderli (B)				
3	Balı				
0	Caferli				
1	Çavuşlu				
1	Deregözü				
0	Düzlük				
0	Rıdvanlı				
0	Tarlacık				
1	Çamlıyurt				
0	Çukur(Şanlı)				
0	Gülyurdu				
1	Tandırılı				
3	Madenköy				
4	Kömürücü				
0	Yenice				
3	İkisü				

Trabzon İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre düzenlenmiştir.

Yukarıda anlatılan tüm tanım ve veriler doğrultusunda hazırlanmış olan genel veri tablosu Ek 5'te gösterilmiştir. İzleyen bölümlerdeki tüm analizler ve değerlendirmeler bu tablo doğrultusunda yapılmıştır.

2.3.2. Veri Sağlığı

Daha önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi, kırsal alana hizmet veren çeşitli kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bu kurum ve kuruluşların her birinin etki alanı ve hizmet götürdüğü bölgeler farklı olabilmektedir (Bkz. 1.4.2.1. Yasal ve Yönetmelik çerçevesinde Karmaşa). Bu yüzden veri derleme çalışması yapılırken karmaşa yaşanmıştır. Kurumlardaki bilgiler zaman zaman birbiri ile çelişmektedir. En çok köylerin nüfus verileri konusunda bir karmaşa yaşanmıştır. Örneğin; Trabzon İl Özel İdaresinden alınan 2000 yılı nüfus verilerine göre Akçaabat İlçesi Ortaalan Köyü'nün nüfusu 696 iken, Türkiye İstatistik Kurumu'nun yayınladığı nüfus verilerine göre aynı köyün nüfusu 556'dır. Bu durumda yapılan çalışmada Türkiye İstatistik Kurumunun aldığı veriler dikkate alınmıştır. Bunun gibi başka verilerde de tutarsızlıklar olmuştur. Bu durumlarda bilgi alınacak konu ile ilgili olan kurumun verileri en doğru veri olarak kabul edilmiştir. Üst kademe merkeze olan uzaklık ile ilgili verilerde de karşılaşılan tutarsızlıklarda İl Özel İdareden alınan bilgiler doğru kabul edilmiştir. Çünkü köylere yapılan yol çalışmaları ile bu kurum ilgilendiğinden en doğru bilgiye bu kurumdan ulaşılabileceği düşünülmüştür.

2.3.3. Veri Analiz Teknikleri

Verilerin analizinde çok değişkenli regresyon tekniğinden yararlanılmıştır. Çok değişkenli regresyon analizinde bağımsız değişkenler eş zamanlı olarak (aynı anda) bağımlı değişkendeki değişimi açıklamaya çalışmaktadır. Çok değişkenli regresyon;

$$Y_i = a + b_1 X_1 + b_2 X_2 + \dots + b_n X_n + \varepsilon$$

şeklindeki bir genel formül ile gösterilebilir. Buradaki katsayılar her bir değişkenin bağımlı değişkeni açıklamadaki nisbi paylarını göstermektedir (Altunışık vd., 2005).

Çalışmada bağımlı değişken olarak eğitim ve sağlık tesislerinin yapım, yıkım ve kat ilavesi talepleri, bağımsız değişkenler olarak da yukarıda detaylı olarak açıklanan yerleşmelere ilişkin özellikler kullanılmıştır. Ancak erişilebilirlik özelliği bağımsız değişken olarak kullanılırken daha anlamlı sonuçlar verebilmesi bakımından, ulaşım süresi ve sefer frekansı olarak iki bağımsız değişken olarak ayrılmıştır.

Standartlaştırılmış katsayı, çok değişkenli regresyon analizinde bağımsız değişkenlerin ölçüm birimlerinin farklı olduğunda aradaki farkın analiz sonucu üzerindeki etkisini ortadan kaldırır (Örneğin; doğal afet verileri 0,1,2,3 gibi değerlerle kodlanmışken, nüfus verileri aynen alınmıştır), (Ek 6).

3. BULGULAR VE İRDELEME

1 numaralı regresyon denkleminde göre; faaliyette olan okulların konum özelliğini toplamda 0,643 (R^2) oranında açıklayan değişkenler; “yerleşme nüfus büyüklüğü”, “okulun etki alanı büyüklüğü” (köy sayısı) ve “yerleşmenin bulunduğu yükselti”dir. İşaretleri “+” olduğundan aktif okullar görece nüfusu büyük, etki alanı geniş ve daha çok üst kotlarda yer alan yerleşmelerde faaliyet göstermektedirler. Değişkenlerin varyansı açıklayıcılık oranlarına bakıldığında, mevcut okulun konumunu açıklayan en önemli değişkenin yerleşme nüfusu (0,431) olduğu görülmektedir (Tablo 37).

$$Y_{\text{aktifokul}} = 0,609 X_{\text{nüfus}} + 0,448 X_{\text{etkiköysayısı}} + 0,182 X_{\text{yükselti}} \quad (1)$$

(0,431)   (0,180)   (0,032)

Tablo 37. Aktif okul hizmeti (ilköğretim) bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu

Model	Standartlaştırılmış birlikte değişim katsayısı (Standardized coefficient)	Güvenilirlik (Significant)	R^2	Uyarlanmış R^2
Sabit (Constant)				
Nüfus2007	,609	,000	,431	,423
Etki köy sayısı	,448	,000	,611	,600
Yükselti	,182	,012	,643	,628
			F= 44,386	Güv.= ,000

$$Y_{\text{aktifsağlık}} = 0,393 X_{\text{nüfus}} - 0,460 X_{\text{başvuruyılı}} + 0,360 X_{\text{yıkımsağlık}} \quad (2)$$

(0,200)   (0,052)   (0,078)

2 numaralı regresyon denkleminde göre, faaliyette olan sağlık hizmeti binalarının konum özelliğini 0,330 oranında açıklayan değişkenler; yerleşme nüfus büyüklüğü, hizmet talebinin başvuru yılı ve sağlık hizmet binaları için gelen yıkım talepleridir.

İşaretleri “+” olduğundan aktif sağlık hizmeti binaları, nüfusu büyük olan yerleşmelerde yer almaktadır. Bu değişken varyansı açıklayan (0,200) en önemli değişkendir (Tablo 38). İşareti “-“ olan sağlık hizmeti başvuru yılı değişkeni ise,

araştırmanın kapsadığı zaman aralığının (1996–2008) sonlarına doğru kırsal yerleşmelerde aktif sağlık hizmetinin azalma eğilimi taşıdığını göstermektedir. Buna bağlı olarak, kapanan sağlık tesislerine koşturularak yıkım talebi de artmaktadır.

Tablo 38. Aktif sağlık hizmeti (sağlık ocağı+sağlık evi) bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu

Model	Standartlaştırılmış birlikte değişim katsayısı (Standardized coefficient)	Güvenilirlik (Significant)	R ²	Uyarlanmış R ²
Sabit (Constant)				
Nüfus2007	,393	,000	,200	,190
Başvuru yılı	-,460	,000	,252	,232
Yıkım sağlık	,360	,004	,330	,303
			F= 12,164	Güv.= ,000

$$Y_{okulyapım} = 0,334 X_{aktifokul} + 0,322 X_{yıkımokul} - 0,247 X_{kan.} - 0,229 X_{başvuru yılı} \quad (3)$$

(0,102)   (0,069)   (0,060)   (0,049)

3 numaralı regresyon denkleminde göre, okul yapım talebini toplamda 0,280 oranında açıklayan değişkenler “yerleşmedeki aktif okulların varlığı”, “okul yıkım talepleri”, “yerleşmede kanalizasyon sisteminin varlığı” ve “talep başvuru yılı”dır (Tablo 39). İşaretleri “+” olduğundan okul yapım talebi, bir ya da birden fazla aktif okul bulunan ve okul yıkım talebi gelen yerleşmelerde artmaktadır. Bu, gelişme eğilimi yüksek kırsal yerleşmelerde mevcut tesisin, kapasite yetersizliği ve fiziksel eskimesi nedeniyle, yıkımı ve yeniden yapımı talebinin doğduğu şekilde yorumlanabilir.

İşareti “-“ olan talep başvuru yılı ise araştırmanın kapsadığı zaman aralığının sonlarına doğru okul binasının yapım talebinin azaldığını göstermektedir. Taşınabilir sisteme geçilmesinden bu yana nüfus büyüklüğü ve nüfus artış hızı düşük olan yerleşmelerde okul yapım taleplerinde azalma olmuştur.

Değişkenler arasında varyansı açıklayan en önemli değişken aktif okul (0,102) dur.

Tablo 39. Okul yapım talebi bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu

Model	Standartlaştırılmış birlikte değişim katsayısı (Standardized coefficient)	Güvenilirlik (Significant)	R ²	Uyarlanmış R ²
Sabit (Constant)				
Aktif okul	,334	,002	,102	,090
Yıkım okul	,322	,002	,171	,149
Kanalizasyon	-,247	,021	,231	,200
Başvuru yılı	-,229	,028	,280	,241
			F= 7,114 Güv.= ,000	

$$Y_{\text{okulyıkım}} = 0,345 X_{\text{yapımokul}} + 0,323 X_{\text{yerl.özelliği}} + 0,294 X_{\text{başvuru yılı}} \quad (4)$$

(0,081)   (0,069)   (0,078)

4 numaralı regresyon denkleminde göre; okul yıkım talebini açıklayan değişkenler; “okul yapım talepleri”, “yerleşmelerin özelliği” ve “talep başvuru yılı”dır (Tablo 40). İşaretleri ”+” olduğundan okul yıkım talebi, okul yapım talebinin olduğu, toplu (dağınıklık düzeyi düşük) yerleşmelerde artmaktadır. Diğer bir deyişle, daha dağınık yerleşmelerde yıkım talebi azalmaktadır. Ayrıca, yukarıda değinildiği gibi, Taşmalı sisteme geçilmesinin bir sonucu olarak, günümüze yakın tarihlerde yıkım talebi artmaktadır. Değişkenlerin varyansı toplam açıklayıcılık oranı 0,228’dir. Varyansı açıklayan en önemli değişkenin okul yapım talebi (0,081) olduğu görülmektedir.

Tablo 40. Okul yıkım talebi bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu

Model	Standartlaştırılmış birlikte değişim katsayısı (Standardized coefficient)	Güvenilirlik (Significant)	R ²	Uyarlanmış R ²
Sabit (Constant)				
Yapım okul	,345	,002	,081	,069
Yerl. özelliği	,323	,003	,150	,127
Başvuru yılı	,294	,008	,228	,197
			F= 7,279 Güv.= ,000	

$$Y_{\text{okulkatilavesi}} = 0,274 X_{\text{aktifokul}} + 0,255 X_{\text{kan.}} - 0,232 X_{\text{yıkımokul}} \quad (5)$$

(0,110)   (0,049)   (0,053)

5 numaralı regresyon denkleminde göre, okul kat ilavesi talebini açıklayan değişkenler; yerleşmedeki aktif okulların varlığı, kanalizasyon olup olmadığı ve okul yıkım talebidir. İşareti “+” olduğundan kat ilavesi talebi, yerleşmedeki aktif okul sayısının fazla olduğu ve kanalizasyon sistemi bulunan yerleşmelerde artmaktadır. Yıkım talebi arttıkça, kat ilavesi talebi de azalmaktadır. Değişkenlerin toplam varyansı açıklama oranı 0,212’dir. En önemli değişkenin de yerleşmelerdeki aktif okulların varlığı (0,110) olduğu görülmektedir (Tablo 41).

Tablo 41. Okul kat ilavesi talebi bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu

Model	Standartlaştırılmış birlikte değişim katsayısı (Standardized coefficient)	Güvenilirlik (Significant)	R ²	Uyarlanmış R ²
Sabit (Constant)				
Aktif okul	,274	,013	,110	,099
Kanalizasyon	,255	,021	,159	,137
Yıkım okul	-,232	,029	,212	,180
			F= 6,646	Güv.= ,000

$$Y_{\text{yapımsağlık}} = - 0,679 X_{\text{basvuru yılı}} + 0,384 X_{\text{yıkımsağlık}} \quad (6)$$

(0,191)   (0,089)

6 numaralı regresyon denkleminde göre, sağlık hizmeti binası yapım talebini, toplamda 0,280 (R²) oranında açıklayan değişkenler; talep yılı ve sağlık hizmet binası yıkım talebidir.

İşareti “-” başvuru yılı varyansı açıklayan (0,191) en önemli değişkendir (Tablo 42). Araştırmanın kapsadığı zaman aralığının sonlarına doğru sağlık tesisine yerel talep azalmaktadır. Bunda 2000li yıllarda sağlık politikalarında görülen değişikliklerin (aile hekimliği, sağlık hizmetinin özelleşmesi vd), ulaşım hizmet kalitesinin artması vb. nedenlerin etkisi olduğu söylenebilir.

İşareti “+” olduğundan sağlık hizmet binası yapım talebi, sağlık hizmet binası yıkım talebinin bulunduğu yerleşmelerde artmaktadır. Kırsalda yapım talepleri genellikle “yerine yapım” (yıkıp yeniden yapma) şeklinde geldiğinden, yapım talebinin yıkım talebi ile doğru orantılı olması beklenen bir ilişkidir. Değişkenlerin varyansı açıklayıcılık oranlarına bakıldığında, sağlık hizmet binası yapım talebini açıklayan en önemli değişkenin talep başvuru yılı (0,191) olduğu görülmektedir (Tablo 42).

Tablo 42. Sağlık hizmeti yapım talebi bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu

Model	Standartlaştırılmış birlikte değişim katsayısı (Standardized coefficient)	Güvenilirlik (Significant)	R ²	Uyarlanmış R ²
Sabit (Constant)				
Başvuru yılı	-,679	,000	,191	,181
Yıkım sağlık	,384	,003	,280	,261
			F= 14,610	Güv.= ,000

$$\begin{aligned}
 Y_{\text{yıkımsağlık}} = & 0,739 X_{\text{başvuruyılı}} + 0,237 X_{\text{yapımsağlık}} + 0,261 X_{\text{aktifso}} - 0,215 X_{\text{yerl.öz.}} - \\
 & (0,395) \quad (0,067) \quad (0,061) \quad (0,026) \\
 & 0,384 X_{\text{ulaşımzamanı}} + 0,252 X_{\text{enyakmeruz}} - 0,179 X_{\text{etikikösayısı}} \\
 & (0,026) \quad (0,022) \quad (0,028)
 \end{aligned}$$

7 numaralı regresyon denkleminde göre, sağlık hizmeti binası yıkım talebinin toplam varyansını 0,625 oranında açıklayan değişkenler; “talep başvuru yılı”, “sağlık hizmet binası yapım talebi”, “yerleşmedeki aktif sağlık hizmeti”, “yerleşim özelliği”, “hizmete ulaşım süresi”, “en yakın merkeze uzaklık” ve “etki alanındaki köy sayısı”dır (Tablo 43).

İşareti “+” olduğundan sağlık hizmet binası yıkım talebi, araştırmanın kapsadığı zaman aralığının sonlarına doğru, aktif sağlık hizmeti verilen ve sağlık hizmeti binası yapım talebi bulunan yerleşmelerde artmaktadır. Ayrıca, en yakın üst kademe merkeze uzak olan yerleşmelerde yıkım talebinde artma eğilimi görülmektedir. Sağlık yapım ve yıkım talepleri arasındaki ilişki (Bkz. 6. nolu regresyon) dikkate alındığında, bir üst

kademe merkeze uzak yerleşmelerdeki yıkım talebi “yıkım + yeninden yapım” olarak değerlendirilebilir.

Bağımsız değişkenlerden yerleşim özelliği, en yakın merkeze olan ulaşım süresi ve yerleşmenin etki alanı büyüklüğü (köy sayısı) bağımlı değişkenle negatif ilişki göstermektedir. Diğer bir deyişle merkeze erişim süresi uzun, ama bulunduğu coğrafyada merkezi konumda olan (etki alanı geniş), dağınıklık düzeyi yüksek yerleşmelerde yıkım talebi azalma eğilimi göstermektedir.

Değişkenlerin varyansı açıklayıcılık oranlarına bakıldığında, sağlık hizmet binası yıkım talebini açıklayan en önemli değişkenin talep başvuru yılı (0,395) olduğu görülmektedir. Bunda da yukarıda değinildiği gibi sağlık politikaları etkili olabilir.

Tablo 43. Sağlık hizmeti yıkım talebi bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu

Model	Standartlaştırılmış birlikte değişim katsayısı (Standardized coefficient)	Güvenilirlik (Significant)	R ²	Uyarlanmış R ²
Sabit (Constant)				
Başvuru yılı	,739	,000	,395	,387
Yapım sağlık	,237	,007	,462	,447
Mev.sag.e.o.	,261	,002	,523	,504
Yerl.özellliği	-,215	,008	,549	,524
Ulaşım zamanı	-,384	,001	,575	,545
En yakın mer.uz.	,252	,025	,597	,563
Etki köy sayısı	-,179	,028	,625	,587
			F= 16,634	Güv.= ,000

$$Y_{\text{sağlık kat ilave}} = 0,376 X_{\text{ekonomi}} + 0,252 X_{\text{nüfus}} \quad (8)$$

(0,122)   (0,063)

8 numaralı regresyon denkleminde göre, sağlık hizmeti kat ilavesi talebi toplam varyansını 0,185 oranında açıklayan değişkenler; “nüfus” ve “ekonomi”dir (Tablo 44). İşaretleri “+” olduğundan sağlık hizmet binası kat ilavesi talebi, nüfusu büyük ve ekonomik çeşitliliği olan yerleşmelerde artmaktadır. Değişkenlerin varyansı açıklayıcılık

oranlarına bakıldığında, sağlık hizmet binası kat ilavesi talebini açıklayan en önemli değişkenin ekonomi (0,122) olduğu görülmektedir.

Tablo 44. Sağlık hizmeti kat ilavesi talebi bağımlı değişkeni regresyon analizi sonucu

Model	Standartlaştırılmış birlikte değişim katsayısı (Standardized coefficient)	Güvenilirlik (Significant)	R ²	Uyarlanmış R ²
Sabit (Constant)				
ekonomi	,376	,001	,122	,110
nufus2007	,252	,019	,185	,163
			F= 8,494	Güv.= ,000

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Yapılan analizler sonucunda bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri yeterince açıklayamadığı görülmektedir. Geray'ın (1975) da açıkladığı gibi, merkez köylerdeki hizmetlerden yararlanacak olan nüfusun ilçelere göre değişiklik göstermesi sonucunda merkez köylerin dağılımı düzensizdir.

Yapılmış olan tüm regresyon işlemlerinden sonra oluşturulmuş olan regresyon tablosunda her bir bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni açıklama katsayısı ve R^2 verilmiştir. Bu tabloda hipotezlerle bağlantılı çıkması beklenen bağımsız değişkenler aynı renkle gösterilmiştir (Tablo 45).

H₁. Bir üst kademe merkeze erişebilirlik arttıkça hizmetin yerleşmede sağlanması talebi azalacaktır. Diğer bir değişle, düşük erişebilirliğe sahip yerleşmelerde yerleşmesinde hizmet sağlanması talebi artacaktır. Benzer biçimde, Karadeniz Bölgesi'nde yükselti ve yerleşim özelliği (dağınıklık) erişebilirliği zorlayan bir etmen olduğundan yüksek kotlarda ve dağınıklık düzeyi fazla olan yerleşmelerde, yerleşmesinde hizmet sağlanması talebi artacaktır.

Hipotez 1'de belirtilmiş olan erişilebilirliğin açılımı olan ulaşım zamanı ve sefer frekansı hakkında yeterince sonuca varılamamıştır. Çıkan tek sonuç ta, hipotezi desteklemiştir.

H₂. Yerleşmenin ve etki alanının nüfus büyüklüğü ve artış hızı hizmete talebi belirleyicidir.

Hipotez 2'de belirtildiği gibi nüfus büyüklüğü ve artış hızı hizmete talebi belirleyici olmuştur. Nüfusu büyüklüğü ve artış hızı büyük olan yerleşmelerde aktif eğitim ve sağlık hizmet binası da fazladır. Nüfus artış hızının sonuçlarda çıkmama nedeni, Trabzon ili kırsalının sürekli nüfus kaybetme eğilimi göstermesidir.

H₃. Afet riski, yerleşmeden göçü tetikleyici olacağından, yerleşmelerde yıkım talebi artacaktır.

Hipotez 3'te savunulan doğal afet riskinin olduğu yerleşmelerde göçe bağlı oluşacak olan talebin azalacağı görüşünü destekleyen bir sonuca ulaşamamıştır.

H₄. Fiziksel alt yapısı gelişmiş yerleşmelerde hizmet altyapısına talep (yapım ve kat ilavesi) yüksek olacaktır.

Hipotez 4'te belirtilenin aksine fiziksel alt yapısı gelişmiş yerleşmelerde kat ilavesi talebi artarken yapım talebinde azalma görülmüştür. Kat ilavesinin artış görüldüğü yerde kat ilavesinde de artış beklenmelidir. Ancak kanalizasyon sisteminin var olduğu yerleşmelerin diğerlerine göreli daha gelişmiş olduğu düşünülürse, orada zaten yeterince hizmetlerin olduğu ve buna bağlı olarak ta yapım talebinin azaldığı düşünülebilir. Kat ilavesindeki artış ise sonradan gelişen ve alt yapısı oluşturulan yerleşmelerin artış göstermesi ve talebin de doğru orantılı olarak artması olarak yorumlanabilir.

H₅. Ekonomik refahı görece olarak yüksek olan yerleşmelerde hizmete talep artacaktır.

Hipotez 5'e göre ekonomik refahı görece olarak yüksek olan yerleşmelerde hizmet talebinin artması yapılan analizler sonucu kısmen doğrulanmıştır. Regresyon analizlerinde ekonomi ile sağlık hizmeti talebi doğru orantılı olarak ilişkilendirilmiştir.

H₆. Hizmet sağlama politikasındaki değişiklikler yerleşmesinde hizmete talebi etkileyerek yapım/yıkım talebinde değişime neden olur.

Hipotez 6'da belirtildiği gibi; talep yılı, hizmet sağlama politikasındaki değişime bağlı olarak yapım/yıkım taleplerini etkilemiştir. Eğitim sistemindeki değişimlere bağlı olarak (taşınmalı eğitim), yeni tarihli başvurularda yıkım talebi artmış yapım talebi azalmıştır. Taşınmalı eğitimin sonucunda yeterli kişiye hizmet veremeyen okullar zamanla kullanılmadıkları için fiziksel eskimeye uğrayarak yıkılmaya yüz tutmuştur. Hizmet politikasındaki bu değişimler sağlık hizmeti taleplerini de etkilemiştir.

Sonuç olarak, edinilen bilgiler ve literatür taraması sonucunda hazırlanmış haritalar (Ek 4) ile veri tablosu (Ek 5) karşılaştırıldığında, gelen talepler ile haritanın şekillenmesi arasında tutarlı bağlantıların olduğu görülmektedir. Bu da hipotezlerimizin yeterli oranda açıklanamamış olmasına rağmen doğrulandığını göstermektedir.

Tablo 44. Genel regresyon tablosu

BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER	BAĞIMLI DEĞİŞKENLER							
	EĞİTİM				SAĞLIK			
	Mevcut	Yapım	Yıkım	Kat ilavesi	Mevcut	Yapım	Yıkım	Kat ilavesi
Ulaşım süresi							-0,384 (0,026)	
Sefer frekansı								
Talep yılı		-0,229* (0,049)**	0,294 (0,078)		-0,460 (0,052)	-0,679 (0,191)	0,739 (0,395)	
Nüfus 1997								
Nüfus 2007	0,609 (0,431)				0,393 (0,200)			0,252
Nüfus artış hızı								
Yerleşim özelliği			0,323 (0,069)				-0,215 (0,026)	
Ekonomi								0,376
Yükselti	0,182 (0,032)							
En yakın merk.uz.							0,252 (0,022)	
Kanalizasyon		-0,247 (0,060)		0,255 (0,049)				
Su								
Risk								
Etki al.köy sayısı	0,448 (0,180)						-0,179 (0,028)	
Yapım			0,345 (0,081)				0,237 (0,067)	
Yıkım		0,322 (0,069)		-0,232 (0,053)	0,360 (0,078)	0,384 (0,089)		
Kat ilavesi								
Aktif tesis		0,334 (0,102)		0,274 (0,110)			0,261 (0,061)	
R2	0,643	0,280	0,228	0,212	0,330	0,280	0,625	0,185

*Birlikte var olma katsayısı

**Değişkenin varyansı açıklama oranı

- Hipotez 1 ile bağlantılı çıkması beklenen bağımsız değişkenler
- Hipotez 2 ile bağlantılı çıkması beklenen bağımsız değişkenler
- Hipotez 3 ile bağlantılı çıkması beklenen bağımsız değişkenler
- Hipotez 4 ile bağlantılı çıkması beklenen bağımsız değişkenler
- Hipotez 5 ile bağlantılı çıkması beklenen bağımsız değişkenler
- Hipotez 6 ile bağlantılı çıkması beklenen bağımsız değişkenler

Ele alınan konuya ve amaca göre yapılan araştırmada ortaya çıkan bulgular ve değerlendirmeler doğrultusunda varılan önemli noktalar aşağıda yer almaktadır. Çalışma tek ili kapsadığından bulgularının genellenmesi olanaksızdır, Trabzon ili için geçerlidir. Daha kapsamlı ve farklı özellikler taşıyan bölgelerde seçilen örnek iller (ya da ilçeler) bazında çalışmaların yapılması gereklidir.

Çalışmanın önerileri iki grupta toplanabilir:

Kırsal alanla ilgili icracı kurumlara ilişkin öneriler;

- Kurumların politika değişikliklerinin hizmetin fiziksel altyapısını önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Hizmetten sorumlu kurumlar üst ölçekte politikaları oluştururken, yereldeki olası yansımaları için stratejiler geliştirmelidirler. Örneğin, atıl hale gelecek olan mevcut tesis stokunun nasıl değerlendirilebileceği de düşünülmelidir. İl ve ilçe ölçeğindeki icracı kamu kurumlarının yerel halkla birlikte, katılımcı bir yaklaşımla seçenekler geliştirmelerinin ve uygulamaların çerçevesi ortaya konmalıdır. Bu, kamu kaynaklarının ziyan edilmemesi kadar, sürdürülebilirliğin “yeniden kullanım” ilkesi açısından da önemlidir. Buna bağlı olarak,
- Kamu hizmet tesisi binalarının mimarisi ve yapım teknolojisi esnek kullanıma olanak sağlayacak, yerel olanaklarla kolayca (maliyet, teknoloji vb.) uygulanabilecek özellikte tasarlanmasına özen gösterilmeli, konumlanmasında uzun dönemde ortaya çıkabilecek olası işlev değişiklikleri dikkate alınmalıdır.
- Alan çalışması sürecinde sağlıklı ikincil veriye erişimde önemli sorunlar yaşanmıştır. Aynı konuda çeşitli kurumlarca derlenen verilerin birbiri ile örtüşmemesi, kurumların veri tanımlamalarının ve kurumların tanımlanan hizmet alan sınırlarının birbirinden farklı olması, dolayısıyla sağlanan verilerin karşılaştırmalı çalışmalara olanak vermemesi (ikinci kişileri sunulan veriler genelde kümülatif nitelikte olduğundan belli bir coğrafi bazda verilerin bütünleştirilmesi mümkün olmamaktadır) vb. karşılaşılan sorunların başında gelmiştir. Bu tür sorunlar hem araştırmaların hem de bu verileri kullanan planlamanın ve icracı kurumların/ kuruluşların kararlarının sağlıklılığını sorgulanır hale getirmektedir. Tüm kurumların ortak bir veritabanı ve veri havuzu oluşturmaları çok önemlidir.
- Kamu hizmeti için yer seçiminin sağlanabilmesi ve yapılan işin kullanılabilirliğinin ölçülmesi amacıyla halkın ya da otoritelerin konuya ilgi

duymaları sağlanabilir. Oluşturulan taslakların veya görüşlerin, kullanıcılara sunulurken, üzerinde eleştiri ve yorum yapabilmelerini ve uygulamalara aktif katılımlarını sağlamak gerekir. Böylece kullanıcıların en iyi bildiği yani yaşadıkları çevre hakkında söz sahibi olmaları ya da söz sahibi olduklarını hissetmeleri gerekir. Bunun sonucunda da halk kırdan göç etmeye değil, kırdan yaşamaya teşvik edilmiş olur.

Konuyla ilgili çalışacak araştırmacılara ilişkin öneriler;

- Yapılan çalışmada ele alınan yerleşim özelliklerin haricinde saptanamayan özelliklerin de (siyasi tercihler, hayırsever vatandaşların yaptırım gücü, aktörlerin baskıları vs.) çalışmaya etkisi ve etkililiği de incelenebilir.
- Araştırmanın, yerelde yaşayanların çalışmaya birebir katılmalarını sağlayacak bir yaklaşımla ele alınması bulguların daha farklı perspektiflerden yorumlanmasını destekleyebilirdi. Bunun için çalışmada anket, görüşme vb teknikler kullanılabilirdi. Böylece kullanıcıların da konuya bakış açısı, günün koşullarına göre talepleri, beklentileri ve yorumları araştırmaya dahil edilebilirdi. Ayrıca, yakınında bulunan veya komşu oldukları köy ve beldelerdeki hizmetlerle olan ilişkileri daha ayrıntılı bir şekilde incelenebilirdi.
- Böyle bir araştırma yalnızca yerelin resmi talepleriyle sınırlı kalmayıp, tüm kırsal yerleşmelerdeki aktif kamu hizmetlerini kapsayacak biçimde genişletilebilir.

5. KAYNAKLAR

- Anonim, 2004. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, II. Tarım Şurası, Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyon Raporu, Ankara.
- Anonim, 1966. Merkezî Hükümet Teşkilâtı Kuruluş Ve Görevleri Merkezî Hükümet Teşkilâtı Araştırma Projesi, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Ayanoğlu, İ., 2008. Kırsal Kalkınma ve Türkiye İçin Bir Kırsal Kalkınma Modeli, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydemir, E., S., 2009. Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması: Bir Model Önerisi, 108G173 Nolu KAMAG Projesi Önerisi raporu, KTÜ, Mimarlık Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Trabzon.
- BİB-TAU, 2008. Kırsal Alan Planlaması, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Müdürlüğü, Ankara.
- Çetin, T., 1999. Cumhuriyet Döneminde Köycülük Politikaları: Köye Doğru Hareketi, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 213-220.
- Çınar, K., 1990. Konya Ovası Kırsal Yerleşmelerinde Planlamaya İlişkin Bir Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çolakoğlu, E., 2007. Kırsal Kalkınma Problemine Bir Çözüm Arayışı Olarak Köy- Kent Projesi, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 3, 6, 187-202.
- Çorapçıoğlu, K., Çakır, S. ve Aysel, N., 2008. Yöresel Kırsal Mimari Kimlik, Cilt 1, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü, İstanbul.
- Dağ, R., 2007. Kırsal Kalkınma Siyaseti, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Eminağaoğlu, Z. ve Çevik, S., 2005. Kırsal Yerleşmelere İlişkin Tasarım ve Planlama Politikalarının Bölgesel Ölçek İçinde Değerlendirilmesi, Planlama Dergisi, 2, 72-81.
- Engwicht, D., 1993. Reclaiming Our Cities and Towns: Better Living with Less Traffic, New Society Publishers.
- Ertürk, Z. ve Sümerkan, R., 1987. Doğu Karadeniz Geleneksel Mimarisinin Plan Tipolojileri ve Yapı Karakteristikleri, KTÜ Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Yayını, No:86.112.002.1, Trabzon.
- DİE, 2003. 2000 Genel Nüfus Sayımı, DİE Matbaası, Ankara.

- Doğanay, F., 2002. Türkiye’de Kırsal Yerleşmeler ve Geliştirilen Politikalar, Planlama Dergisi, 2, 3, 90-96.
- DPT, 1982. Türkiye’de Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi, Ülke Yerleşme Merkezleri, Cilt 1, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- DPT, 1963. I. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967), Ankara.
- DPT, 1968. II. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972), Ankara.
- DPT, 1973a. III. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1978), Ankara.
- DPT, 1973b. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), Ankara.
- DPT, 1984. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), Ankara.
- DPT, 1989. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), Ankara.
- DPT, 1994., 24.06.1994 tarih ve No:540 sayılı DPT Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Ankara.
- DPT, 1995. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), Ankara.
- DPT, 2000a. 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- DPT, 2000b. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), Ankara.
- DPT, 2006a. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, Ankara.
- DPT, 2006b. IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013), Ankara.
- DPT, 2008. 2008 Yılı Programı, Ankara.
- Geray, C., 1974. Planlı Dönemde Köye Yönelik Çalışmalar, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Geray, C., 1975. Türkiye’de Kırsal Yerleşme Düzeni ve Köykent Yaklaşımı, SBF Dergisi, 30/1-4, 45-66.
- Geray, C., 1999. Kırsal Kalkınma Yöneltileri, İlçe Yerel Yönetimi ve İlçe Köy Birlikleri Önerisi, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 8, 2, 11-43.
- Geray, C., 2000. Belediye Kurulmasında Uyulacak Ölçütler ve Yöntem, Türk Belediyecilik Derneği-Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, Ankara.
- Kayıkçı, S., 2005. Cumhuriyet’in Kuruluşundan Günümüze Kadar Köye ve Köylüye Yönelik Olarak İzlenen Politikalar, Türk İdare Dergisi, 448.
- Keleş, R., 1998. Kentbilim Terimleri Sözlüğü, İmge Yayın, Ankara.

- Litman, T., 2008. Evaluating Accessibility for Transportation Planning, Victoria Transport Policy Institute, Victoria.
- Öğdül, H. G., Uluçay, H. ve Öngel, S., 2007. Kent Çevresindeki Kırsal Alanlarda Değişim Biçimleri, TÜBİTAK, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu (SOBAG) Araştırma Projesi, Ankara.
- Ökçün, G., 1997. Türkiye İktisat Kongresi 1923 (Haberler- Belgeler-Yorumlar), Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları ,Yayın No: 59, Ankara.
- Resmi Gazete, 1924. Köy Kanunu, Başbakanlık Basımevi 68.
- Resmi Gazete, 1983a. Bayındırlık ve İskan Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Başbakanlık Basımevi 18251.
- Resmi Gazete, 1983b. Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Başbakanlık Basımevi 18251.
- Resmi Gazete, 1983c. Sağlık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Başbakanlık Basımevi 18251.
- Resmi Gazete, 1985a. İçişleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Başbakanlık Basımevi 18675.
- Resmi Gazete, 1985b. Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Başbakanlık Basımevi 18639.
- Resmi Gazete, 1987. Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Başbakanlık Basımevi 19434.
- Resmi Gazete, 1991. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Başbakanlık Basımevi 20955.
- Resmi Gazete, 1992. Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Başbakanlık Basımevi, 21226.
- Resmi Gazete, 2003. 4856/4864 Sayılı Çevre ve Orman Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Başbakanlık Basımevi 25102.
- Resmi Gazete, 2005a. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Kaldırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Başbakanlık Basımevi 25710.
- Resmi Gazete, 2005b. 03.07.2005 Tarih ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu, Başbakanlık Basımevi 25874.
- Resmi Gazete, 2006. Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, Başbakanlık Basımevi 26074.

- Tezel, S. Y., 2000. Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950), Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Tolunay, A., 2006. Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 2, 116-127.
- Tütengil, C. O., 1999. Köycülük Üzerine, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 199-212.
- URL-1, http://www.un.org/esa/population/publications/wup2007/2007urban_rural.htm, Urban and Rural Areas, 29.05.2009.
- URL-2, www.khgm.gov.tr, Tarihçe, Görev ve Çalışmalarımız, 02.05.2009.
- URL-3, <http://egitim.superonline.com/haber/2009/07/27/90298.html>, Taşınmalı Eğitim Sisteminin Maliyeti, 03.08.2009.
- URL-4, <http://www.meb.gov.tr/Stats/Apk2002/61.htm#x2>, 2002 Yılı Başında Milli Eğitim, 19.05.2009.
- URL-5, http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/si/EK-19.pdf, Sağlık Hizmetlerinin Sorunları, 03.09.2009.
- URL-6, www.dsi.gov.tr/Kurumsal, Yapı/Görev ve Sorumlulukları, 05.05.2009.
- URL-7, www.orkoy.gov.tr, Orköyün Görevleri, 10.05.2009.
- URL-8, <http://www.toki.gov.tr/ptext.asp?id=17>, Diğer Faaliyetler, 20.04.2009.
- URL-9, www.cevreorman.gov.tr, Çevre Kanunu, 10.05.2009.
- URL-10, <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP3.htm>, Okyar Hükümeti Programı, 12.05.2009.
- URL-11, <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP6.htm>, IV. İnönü Hükümeti Programı, 12.05.2009.
- URL-12, <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP9.htm>, I. Bayar Hükümet Programı, 12.05.2009.
- URL-13, http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/b13b2203029ed80_ek.pdf, Planlı Dönemde Türkiye'deki Kırsal Kalkınma Politika ve Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme, 25.03.2009.
- URL-14, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>, 2007 Nüfus Sayımı Sonuçları, 26.03.2009.
- URL-15, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/nufusmenuapp/menu.zul>, 1990, 2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, 26.03.2009.

- URL-16, http://www.khgm.gov.tr/ENVANTER/en_genel.htm, 2006 Yılı Genel Envanter, 20.05.2009.
- URL-17, http://www.trabzonozelidare.gov.tr/envanter/Envanter_Su.pdf, 2007 Yılı Trabzon İl Özel İdaresi İçmesuyu Envanteri, 20.05.2009.
- URL-18, http://www.trabzonozelidare.gov.tr/envanter/Envanter_Koyyolu.pdf, 2007 Yılı Trabzon İl Özel İdaresi Köyyolları Envanteri, 20.05.2009.
- URL-19, www.saglik.gov.tr, Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü 1996-1999, 2000, 2001, 2002 Çalışma Yıllıkları, 25.05.2009.
- URL-20, <http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/arsiv.html>, Milli Eğitim Bakanlığı İstatistikleri, 25.05.2009.
- URL-21, <http://www.ttso.org.tr/index.php?link=sabit&no=69>, Trabzon'un Türkiye Ekonomisindeki Yeri, 30.05.2009.
- URL-22, www.trabzon.gov.tr, Trabzon İli Ekonomisi, 30.05.2009.
- URL-23, www.yerelnet.org.tr, Trabzon İli ve ilçelerinin özellikleri, 23.05.2009.
- URL-24, http://www.gislab.ktu.edu.tr/yayinlar/tez_selcuk/24yapilan3vektor1.pdf, Trabzon İli potansiyel heyelan haritası, 25.06.2009.

6. EKLER

Ek 1. Bölgeye göre köy içme suları envanteri (2006 yılı itibariyle)

11.BÖLGE								
İLLER		TRABZON	ARTVİN	GÜMÜŞHANE	GİRESUN	RİZE	BAYBURT	
SULU	KÖY	Adet	318	222	297	465	278	167
		Nüfus	48378	29357	53235	66708	39609	40661
	BAĞLISI	Adet	2283	1057	581	1318	1046	53
		Nüfus	110066	33895	13076	87310	60624	1227
	TOPLAM ÜNİTE	Adet	2601	1279	878	1783	1324	220
		Nüfus	158444	63252	66311	154018	100233	41888
YETERSİZ	KÖY	Adet	163	87	25	67	75	2
		Nüfus	24199	10791	3496	9087	8117	244
	BAĞLISI	Adet	740	550	35	411	359	3
		Nüfus	60530	21756	1516	14481	17591	30
	TOPLAM ÜNİTE	Adet	903	637	60	478	434	5
		Nüfus	84729	32547	5012	23568	25708	274
SUSUZ	KÖY	Adet	0	1	0	6	0	0
		Nüfus	0	43	0	587	0	0
	BAĞLISI	Adet	330	125	52	198	96	0
		Nüfus	4644	511	0	10351	0	0
	TOPLAM ÜNİTE	Adet	330	126	52	204	96	0
		Nüfus	4644	554	0	10938	0	0
TOPLAM	KÖY	Adet	481	310	322	538	353	169
		Nüfus	72577	40191	56731	76382	47726	40905
	BAĞLISI	Adet	3353	1732	668	1927	1501	56
		Nüfus	175240	56162	14592	112142	78215	1257
	TOPLAM ÜNİTE	Adet	3834	2042	990	2465	1854	225
		Nüfus	247817	96353	71323	188524	125941	42162

Ek 2. Bölgeye göre köy yolları envanteri (2006 yılı itibariyle)

11.BÖLGE İLLERİ									
YOL CİNSİ			TRABZON	ARTVİN	GÜMÜŞHANE	GİRESUN	RİZE	BAYBURT	
ASFALT	1.DERECE	KÖY	Adet	95	26	67	66	9	51
			Nüfus	24512	5932	38520	11540	2040	15759
			Km.	270	87	289	403	25	181
		BAĞLISI	Adet	222	26	29	72	6	1
			Nüfus	31705	1440	1351	6950	408	30
			Km.	222	48	19	22	4	0
		TOPLAM	Adet	317	52	96	138	15	52
			Nüfus	56217	7372	39871	18490	2448	15789
			Km.	492	492	308	425	29	181
	2.DERECE	Km.	8	6	9	0	0	1	
	TOPLAM	Km.	500	141	317	425	29	182	
	BETON	1.DERECE	KÖY	Adet	197	43	0	69	127
Nüfus				41156	6486	0	11037	19605	0
Km.				361	85	0	192	360	0
BAĞLISI			Adet	321	18	0	85	347	0
			Nüfus	25519	1439	0	8501	24017	0
			Km.	339	39	0	45	207	0
TOPLAM			Adet	518	61	0	154	474	0
			Nüfus	66675	7925	0	19538	43622	0
			Km.	700	124	0	237	567	0
2.DERECE		Km.	23	0	0	0	53	0	
TOPLAM		Km.	723	124	0	237	620	0	
STABİLİZE		1.DERECE	KÖY	Adet	198	190	200	350	196
	Nüfus			33797	21013	28359	50015	25220	22723
	Km.			430	610	930	1539	606	562
	BAĞLISI		Adet	3164	889	130	834	544	25
			Nüfus	261792	36836	7296	77723	32231	586
			Km.	5280	2117	272	982	615	65
	TOPLAM		Adet	3362	1079	330	1184	740	128
			Nüfus	295589	57849	35655	127738	57451	23309
			Km.	5710	2727	1202	2521	1221	627
	2.DERECE	Km.	2644	298	140	419	822	245	
	TOPLAM	Km.	8354	3025	1342	2940	2043	872	
	TESVİYE	1.DERECE	KÖY	Adet	0	17	35	33	0
Nüfus				0	1381	3430	4499	0	22723
Km.				0	43	144	196	0	562
BAĞLISI			Adet	294	224	410	488	312	25
			Nüfus	8370	5199	8215	32354	20480	586
			Km.	648	581	1453	934	249	65
TOPLAM			Adet	294	241	445	521	312	128
			Nüfus	8370	6580	11645	36853	20480	23309
			Km.	648	624	1597	1130	249	627

Ek 2'nin devamı

	2.DERECE	Km.	0	39	453	388	326	245	
	TOPLAM	Km.	648	663	2050	1518	575	872	
MUTASAVVER	1.DERECE	KÖY	Adet	0	0	0	2	0	0
			Nüfus	0	0	0	459	0	0
			Km.	0	0	0	12	0	0
		BAĞLISI	Adet	181	494	147	566	338	47
			Nüfus	5992	8642	1212	16924	12610	1870
			Km.	392	1202	407	1094	298	91
		TOPLAM	Adet	181	494	147	568	338	47
			Nüfus	5992	8642	1212	17383	12610	1870
			Km.	392	1202	407	1106	298	91
		2.DERECE	Km.	0	0	0	0	0	0
	TOPLAM	Km.	392	1202	407	1106	298	91	
GENEL TOPLAM	1.DERECE	KÖY	Adet	490	276	302	520	332	158
			Nüfus	99465	34812	70309	77550	46865	38607
			Km.	1061	825	1363	2342	991	747
		BAĞLISI	Adet	4182	1651	716	2045	1547	129
			Nüfus	333378	53556	18074	142452	89746	5833
			Km.	6881	3987	2151	3077	1373	314
		TOPLAM	Adet	4672	1927	1018	2565	1879	287
			Nüfus	432843	88368	88383	220002	136611	44440
			Km.	7942	4812	3514	5419	2364	1061
		2.DERECE	Km.	2675	343	602	807	1201	445
	TOPLAM	Km.	10617	5155	4116	6226	3565	1506	

Ek 3. Resmi yazışma örnekleri

T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.61.00.10.01.715.2 / 22208
Konu : İlköğretim Okul İhtiyacı.

05 TEMMUZ 2005

BAYINDIRLIK VE İSKAN MÜDÜRLÜĞÜNE
TRABZON

Düzköy Çayırbağı Yaylabası İlköğretim Okulunun taşıma kapsamına alınması, mevcut bulunan Çayırbağı İlköğretim Okulunun uzak ve fazla öğrenci olması nedeniyle ihtiyaca cevap veremediği ve yeni bir İlköğretim Okulu yapılması talebine ilişkin İlçe Kaymakamlığının 18.05.2005 tarih ve 1207 sayılı yazısı ve eklerinin birer örneği ekte gönderilmiştir.

Mahallinde gerekli incelemenin yapılarak, söz konusu arsanın, İlköğretim okulu binası yapımı için, eğitim-öğretim ve teknik yönden uygun olup olmadığının bildirilmesini rica ederim.

Ali ŞANLIER
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER :
1- Yazı Örneği ve Ekleri (5 Sayfa)

DAĞITIM:
- Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü
- İlköğretim Müfettişleri Başkanlığı

Valilik 61040

Tel : 2302106-08

E-Posta : trabzonmem@meb.gov.tr

Trabzon

Fax : 2302096

İnternet ad: trabzon.meb.gov.tr

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Ayrıntılı Bilgi : H.ÖZTÜRK, İl M.E.M.Müdür Yardımcısı

Tlf: 0 462 230 21 04

: A.ÇİÇEK, M.E.M.Büro Sorumlusu

Ek 3'ün devamı

TRABZON VALİLİĞİ
Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü

26 Temmuz 2005

SAYI : B.09.4.İLM.4.61.00.11/ 5076
KONU : Düzköy Çayırbağı Yaylabaşı
İlköğretim Okulu.

VALİLİK MAKAMINA
(Milli Eğitim Müdürlüğü)
TRABZON

İlgi: 05.07.2005 tarih ve B.08.MEM.4.61.00.10.01.715.2/22208 sayılı yazımız.

Düzköy Çayırbağı Yaylabaşı İlköğretim okulunun taşıma kapsamına alınması, Çayırbağı İlköğretim okulunun uzak ve öğrenci sayısının fazla olması nedeniyle Yaylabaşına yeni bir ilköğretim okulu yapılması ilgi yazı ile talep edilmiştir.

İlgi yazı ekindeki arazinin jeolojik yapısını içeren raporun incelenmesi ve yerinde yapılan tetkikler neticesinde öncelikle dere ıslah çalışmasının yapılması ve arazinin kamulaştırma işlemlerinin tamamlanmasından sonra planlamaya gidilebilecektir. Ayrıca hazırlanacak vaziyet planına göre ilgi yazı ekinde sunulan raporda belirtilen noktalarda sondaj çalışmasının yapılmasından sonra inşaatla başlanmasında bir sakınca görülmemiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Ali Rıza KORKMAZ
Müdür

Mimar : İ.BİRİNCİOĞLU 26/07/2005
Jeoloji Müh. : E. ŞEVKETBEYOĞLU 26/07/2005
Prj.Şb.Müd. : A SAĞLAM 26/07/2005
Müd.Yrd. : H.YILMAZ 26/07/2005

Trabzon Bayındırlık ve İskan Müd.
Tel: 0462 221 16 67 - 221 16 71 Fax: 0462 221 16 79
e-posta : trabzon@bayindirlik.gov.tr

Ayrıntılı Bilgi:
Arif SAĞLAM Prj.Şb.Md.
İ.BİRİNCİOĞLU Mimar

Ek 3'ün devamı

YIKIM RAPORU

İlgi: 22.03.2005 tarih ve 9486 sayılı yazınız.

Of Pınaraltı ilköğretim okulu eski binasının yıkılması gerektiği ilgi sayılı yazınız ile istenmektedir.

Konuyla ilgili olarak MÜDÜRLÜĞÜMÜZ teknik elemanlarınca mahalline gidilerek gerekli incelemelerde bulunulmuştur. Söz konusu eski okul binası 21.45x8.30m, lojman 7.9x6.20 m, eski wc 6.40x3.30m, yeni wc 3.60x3.89m ebatlarında olup, yığma olarak inşa edilmişlerdir. Eski okul, lojman, eski wc lerin duvarları kalınlığı 50 cm.taş, yeni wc nin duvar kalınlığı ise 16 cm.dir. Bahse konu olan binalardan okul ve lojmanın çatıları ahşap döşeme, eski ve yeni wc lerin çatıları betonarme döşeme olup okulun ve lojmanın çatısı marsilya tipi kiremitle kaplıdır. Mevcut binaların tümü terk edilmiş metruk halde olduğundan yıkılmalarının uygun olacağı görüş ve kanaatine varılmıştır. Eski okul, lojman ve eski wc lerin duvarı taşları ve pencere parmaklık demirleri kullanılabilir malzeme olarak tespit edilmiştir.

Bu rapor tarafımızdan tanzim edilmiştir. 18.04.2005

Arzum GENÇOĞLU
İns.Müh.

Çetin USJÖMER
Y.Mimar

Ek 3'ün devamı

T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.MEM.4.61.00.10.01.715.2/ 9486

22 MART 2005

Konu : Of Pınaraltı eski İlköğretim Okulu
Binasının Yıkımı.

BAYINDIRLIK VE İSKAN MÜDÜRLÜĞÜNE
TRABZON

Of Pınaraltı İlköğretim Okulu eski binasının yıkılmasına ihtiyaç bulunduğu, İlçe Kaymakamlığının 14.03.2005 gün ve 963 sayılı yazısı ile bildirilmiştir.

Mahallinde gerekli incelemenin yapılarak, söz konusu ilköğretim okulu eski binasının yıkımı için, düzenlenecek, yıkım raporu, kullanılabilir malzemelere ait malzeme keşfi ile yıkım keşif özeti gönderilmesini rica ederim.

Ali ŞANLIER
Vali Yardımcısı

Ek 3'ün devamı

T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.MEM.4.61.00.10.01.715.2/ 9486

22 MART 2005

Konu : Of Pınaraltı eski İlköğretim Okulu
Binasının Yıkımı.

BAYINDIRLIK VE İSKAN MÜDÜRLÜĞÜNE
TRABZON

Of Pınaraltı İlköğretim Okulu eski binasının yıkılmasına ihtiyaç bulunduğu, İlçe Kaymakamlığının 14.03.2005 gün ve 963 sayılı yazısı ile bildirilmiştir.

Mahallinde gerekli incelemenin yapılarak, söz konusu ilköğretim okulu eski binasının yıkımı için, düzenlenecek, yıkım raporu, kullanılabilir malzemelere ait malzeme keşfi ile yıkım keşif özeti gönderilmesini rica ederim.

Ali ŞANLIER
Vali Yardımcısı

Ek 3'ün devamı

T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
İl Sağlık Müdürlüğü

18.05.05*004861

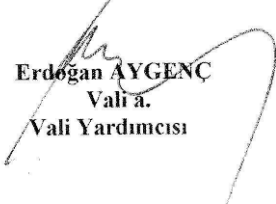
SAYI : B1041SM4610004/ 145
KONU : Teknik Rapor

BAYINDIRLIK VE İSKAN MÜDÜRLÜĞÜNE
TRABZON

İlimiz Sürmene İlçesi Oylum Sağlık Ocağı hizmet bölgesinde yer alan Yazıoba köyü sağlık evi binasının duvarlarında çatlaklar oluştuğu ve zeminde kaymalar olduğu bildirilmiştir.

Bu nedenle adı geçen Sağlık evi binasının, Müdürlüğünüz teknik elemanlarınca bina ve zemin yönünden incelenerek, hizmet binası olarak kullanılıp-kullanılmayacağı konusunda hazırlanacak teknik raporun Müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda;

Gereğini rica ederim.

Erdoğan AYGENÇ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek 3'ün devamı

T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.MEM.4.61.00.10.01.715.2/3503

KONU : Araklı Halilli İlköğretim Okulu.

23 EYLÜL 2004

BAYINDIRLIK VE İSKAN MÜDÜRLÜĞÜNE
TRABZON

Eğitime %100 Destek Kampanyası çerçevesinde, Araklı Halilli İlköğretim Okulu hizmet binası üzerine 4 derslikli ilave bir kat daha atılması isteğine dair, İlçe Kaymakamlığının 20.09.2004 gün ve 3544 sayılı yazısı eki, Köy Muhtarı Mustafa TAŞKIN'ın dilekçesinin birer örneği ekte gönderilmiştir.

Mahallinde gerekli incelemenin yapılarak, söz konusu İlköğretim Okulu binası üzerine ilave bir kat daha atılmasının, teknik yönden uygun olup olmadığının bildirilmesi hususunda gereğini rica ederim.

Ali ŞANLIER
Vali
Vali Yardımcısı

EKLER:

EK-1 Yazı örn. (1 Ad.)
2 Dilekçe örn. (1 Ad.)

Valilik 61040
Trabzon

Tel : 2302106-08
Fax : 2302096

E-Posta : trabzonmem@meb.gov.tr
İnternet ad: trabzon.meb.gov.tr

Ek 3'ün devamı

Ankara, 06 Ekim 2004

T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü

SAYI :B.09.4.İLM.4.61.00.11/ 7273

06 Ekim 2004

KONU :Araklı Halilli İlköğretim Okulu

VALİLİK MAKAMINA
(Milli Eğitim Müdürlüğü)
Trabzon

İLGİ: 23.09.2004 tarih ve 31503 sayılı yazınız.

Araklı Halilli İlköğretim Okulu hizmet binası üzerine 4 derslikli ilave bir kat daha atılmasının teknik yönden uygun olup olmadığının bildirilmesi ilgi sayılı yazınız ile istenmektedir.

Konuyla ilgili olarak Müdürlüğümüz teknik elemanlarınca mahalline gidilerek gerekli incelemelerde bulunulmuştur. Söz konusu okul binası yığma tarzda inşa edilmiş tek katlı bir bina olup 10370 nolu Bakanlığımız tip projesine uymaktadır. Yerinde yapılan tetkiklerden bahse konu olan binanın gerek döşeme kalınlığı gerekse de donatı yönünden kat ilavesine uygun olarak inşa edildiği anlaşılmıştır. Bu nedenle binaya bir kat ilave edilmesi uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

A. Rıza KORKMAZ
Müdür

İnş.Müh : A.GENÇOĞLU 6.10/2004
Prj.Şb.Müd. : A.SAĞLAM 6.11/2004
Müd.Yrd. : H.YILMAZ 6.11/2004

Ek 3'ün devamı

37

TRABZON VALİLİĞİ
Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü

SAYI :B.09.4.İLM.4.61.00.11/ 5144
KONU :Sürmene Yazıoba Sağlık Evi

28 Temmuz 2005

VALİLİK MAKAMINA
(Sağlık Müdürlüğü)
Trabzon

İlgi :18.05.2005 tarih B1041SM4610004/145-004861 sayılı yazınız.

Sürmene İlçesi Oylum Sağlık Ocağı hizmet bölgesinde yer alan Yazıoba Köyü Sağlık Evi binasının duvarlarında çatlakların zeminde de kaymaların olduğu, bu nedenle Müdürlüğümüzce gerekli incelemenin yapıp sağlık evinin hizmet binası olarak kullanılıp kullanılmayacağı ilgi sayılı yazınız ile sorulmaktadır.

Konuyla ilgili olarak Müdürlüğümüz teknik elemanlarınca mahallinde gerekli incelemelerde bulunulmuştur. Söz konusu bina yığma tarzda tek kat olarak inşa edilmiş olup Bakanlığımız tip projesidir. Yapılan incelemede mevcut binanın ön kısmında krip şeklindeki akma olayının devam etmesinden dolayı daha önceki incelemeye göre, mevcut binanın giriş kısmındaki çatlakların büyüyenler olduğu diğer cephelerde ise mm mertebesinde yeni çatlakların oluşmaya başladığı görülmüştür. Bu nedenlerden dolayı bahse konu olan binanın hizmet binası olarak kullanılmayacağı görüşüne varılmıştır.

Bilgilerinize arz ederim.

A.Rıza KORKMAZ
Müdür

İnş.Müh. : A. GENÇOĞLU 27/07/2005 A
Jeo.Müh. : L.KOCABAŞ 27/07/2005 A
Prj.Şb.Md: A.SAĞLAM 28/07/2005 A
Md.Yrd. : H.YILMAZ 28/07/2005 R

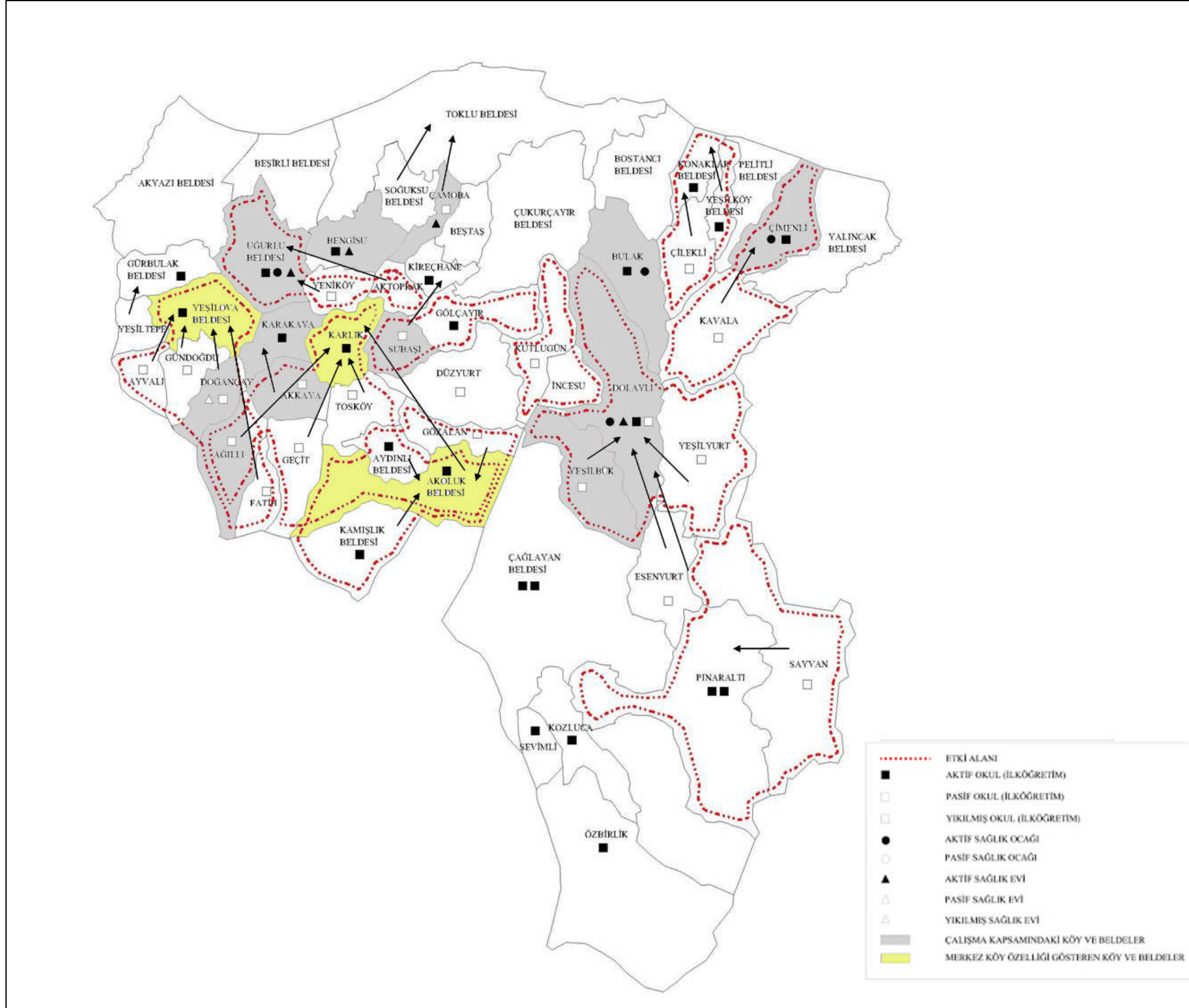
Trabzon Bayındırlık ve İskan Müd.
Tel: 0462 221 16 67 – 221 16 71 Fax: 0462 221 16 79

Ayrıntılı Bilgi: Arif SAĞLAM
Prj.Şb.Md.

A.Gençoğlu İnş.Müh.

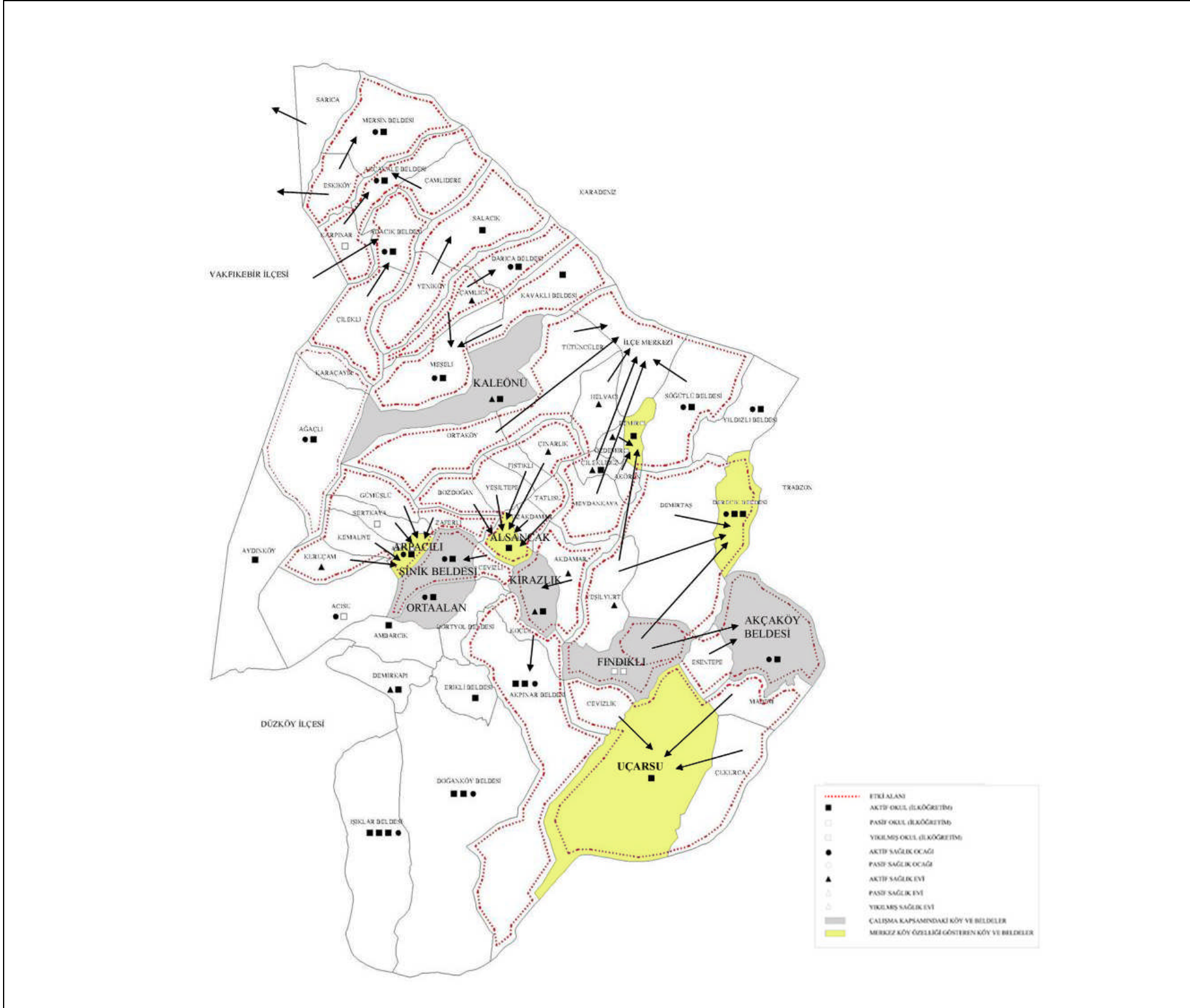
e-posta : trabzon@bayindirlik.gov.tr

Ek 4. Trabzon ili ilçelerine ait etki alanı haritaları

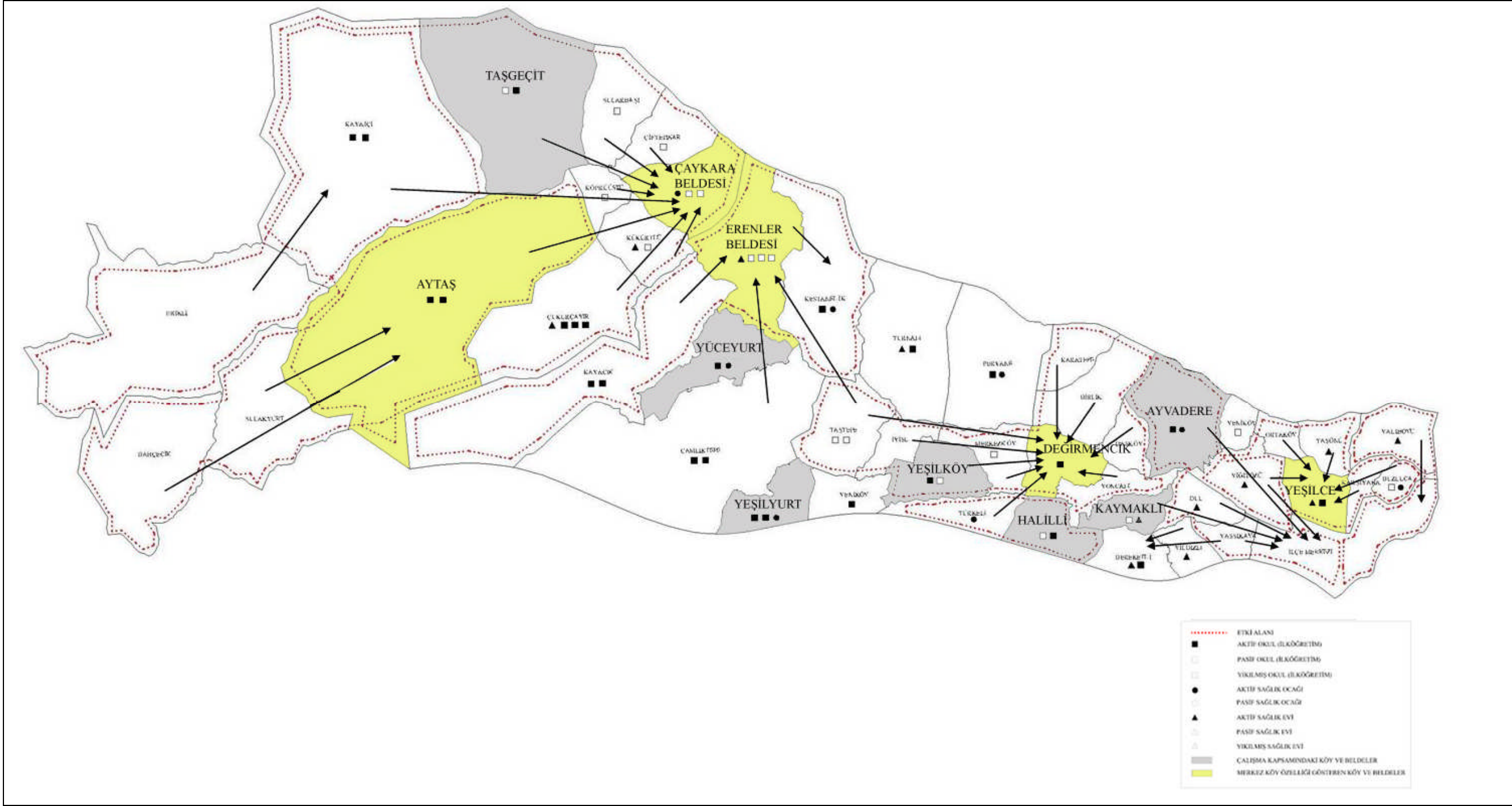
Merkez ilçe etki alanı haritası

Ek 4'ün devamı

Akçabaat ilçesi etki alanı haritası

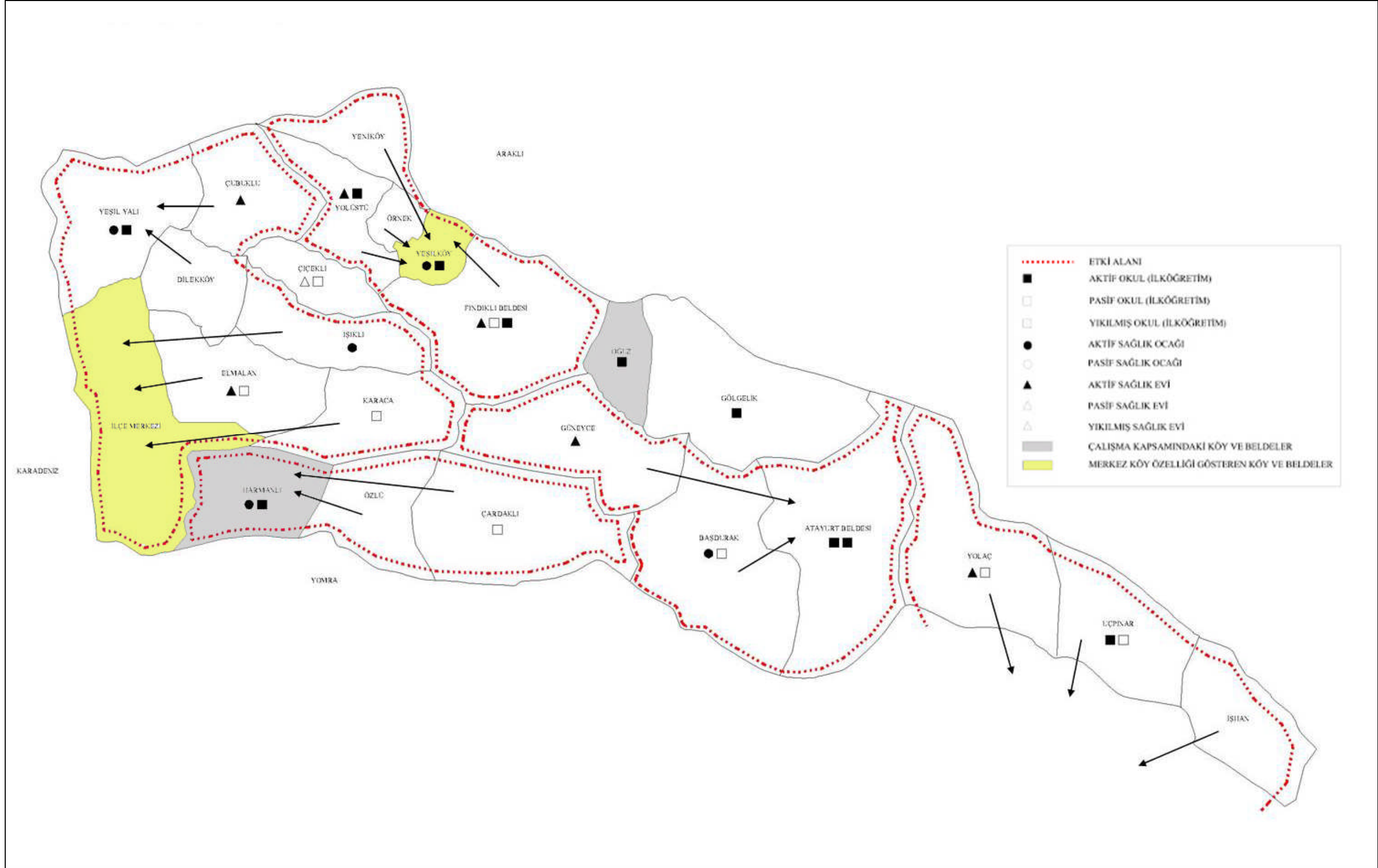
Ek 4'ün devamı

Araklı ilçesi etki alanı haritası

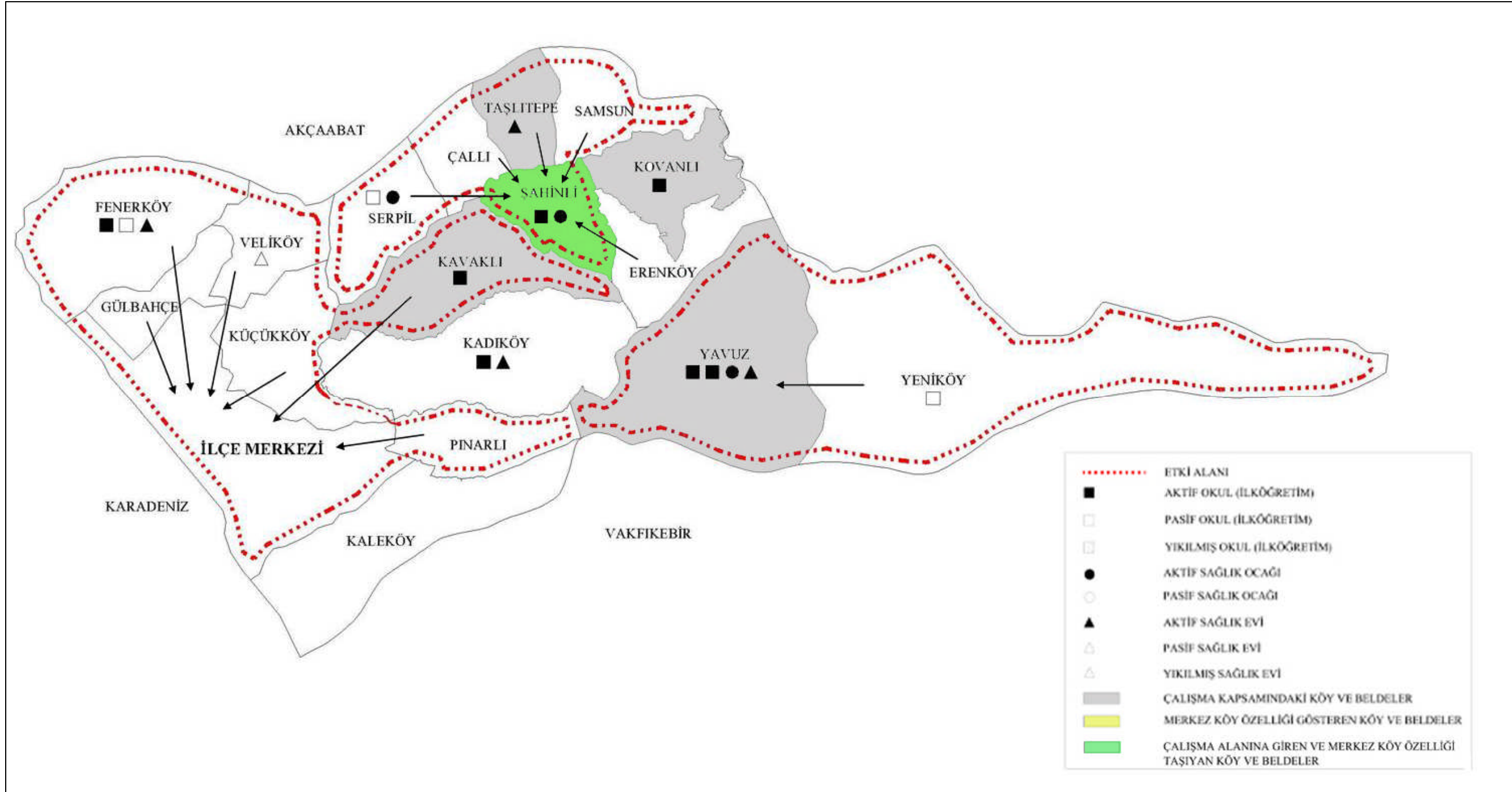

Ek 4'ün devamı

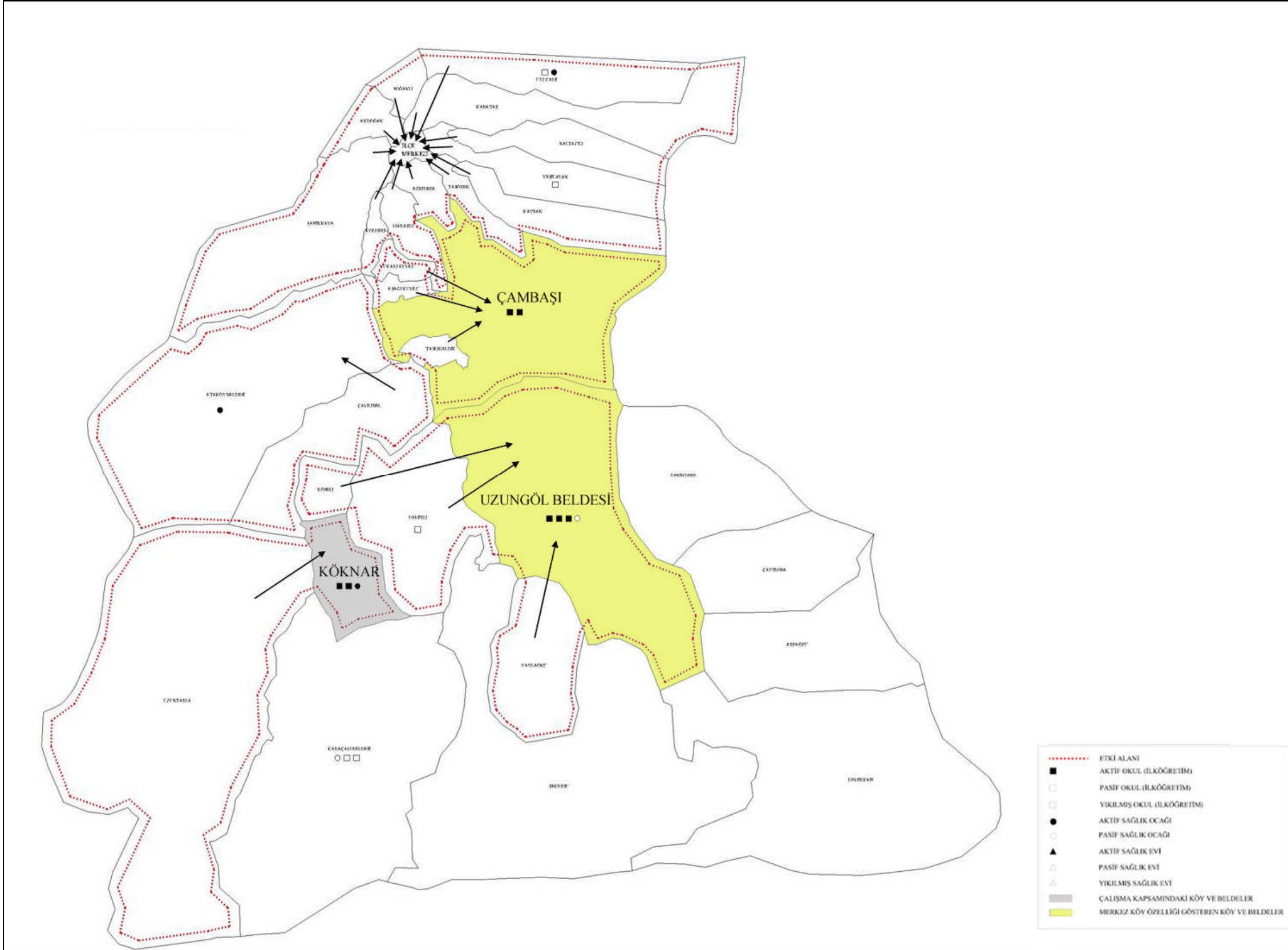
Arsin ilçesi etki alanı haritası

Ek 4'ün devamı

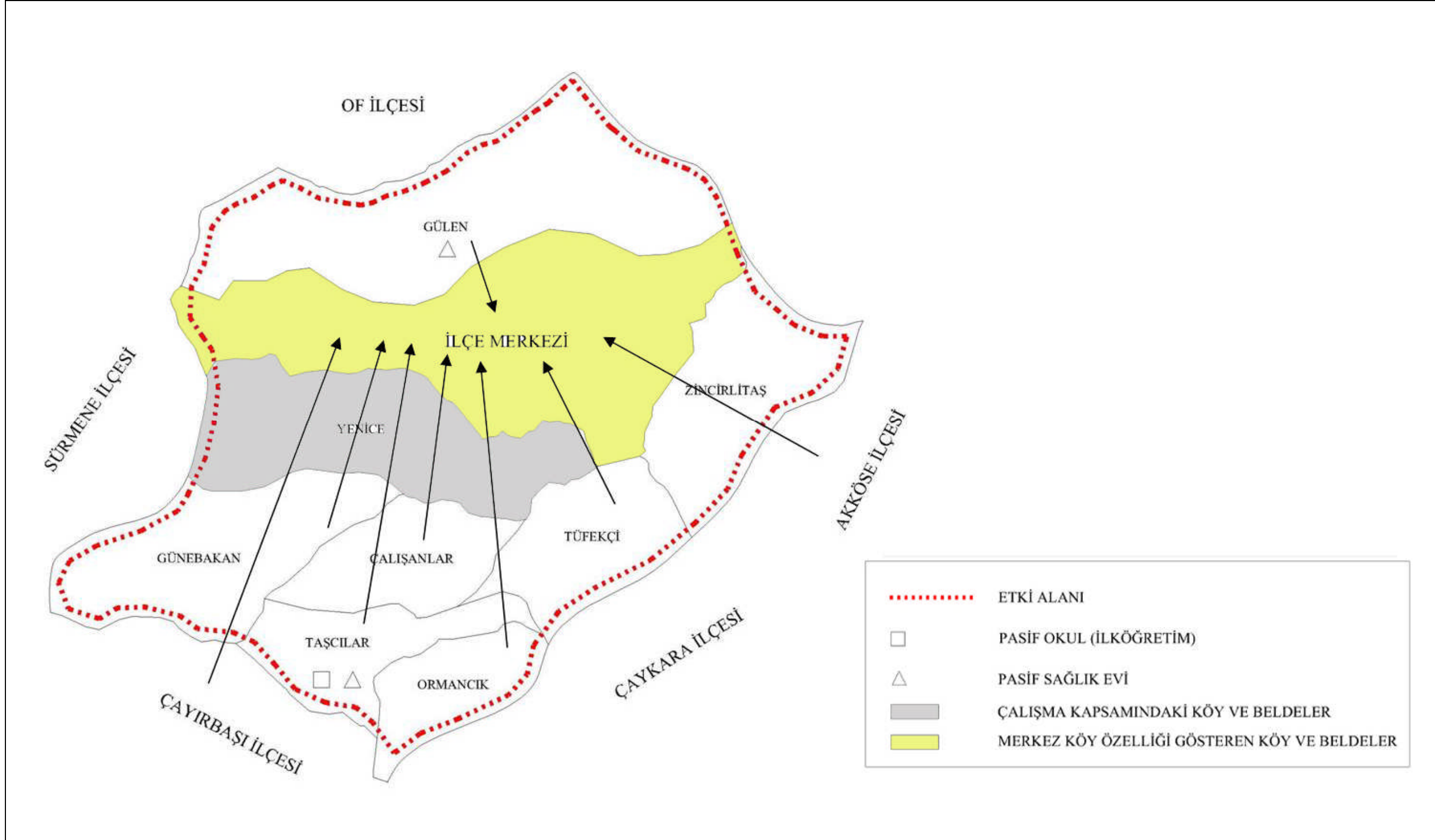
Çarşıbaşı ilçesi etki alanı haritası

Ek 4'ün devamı

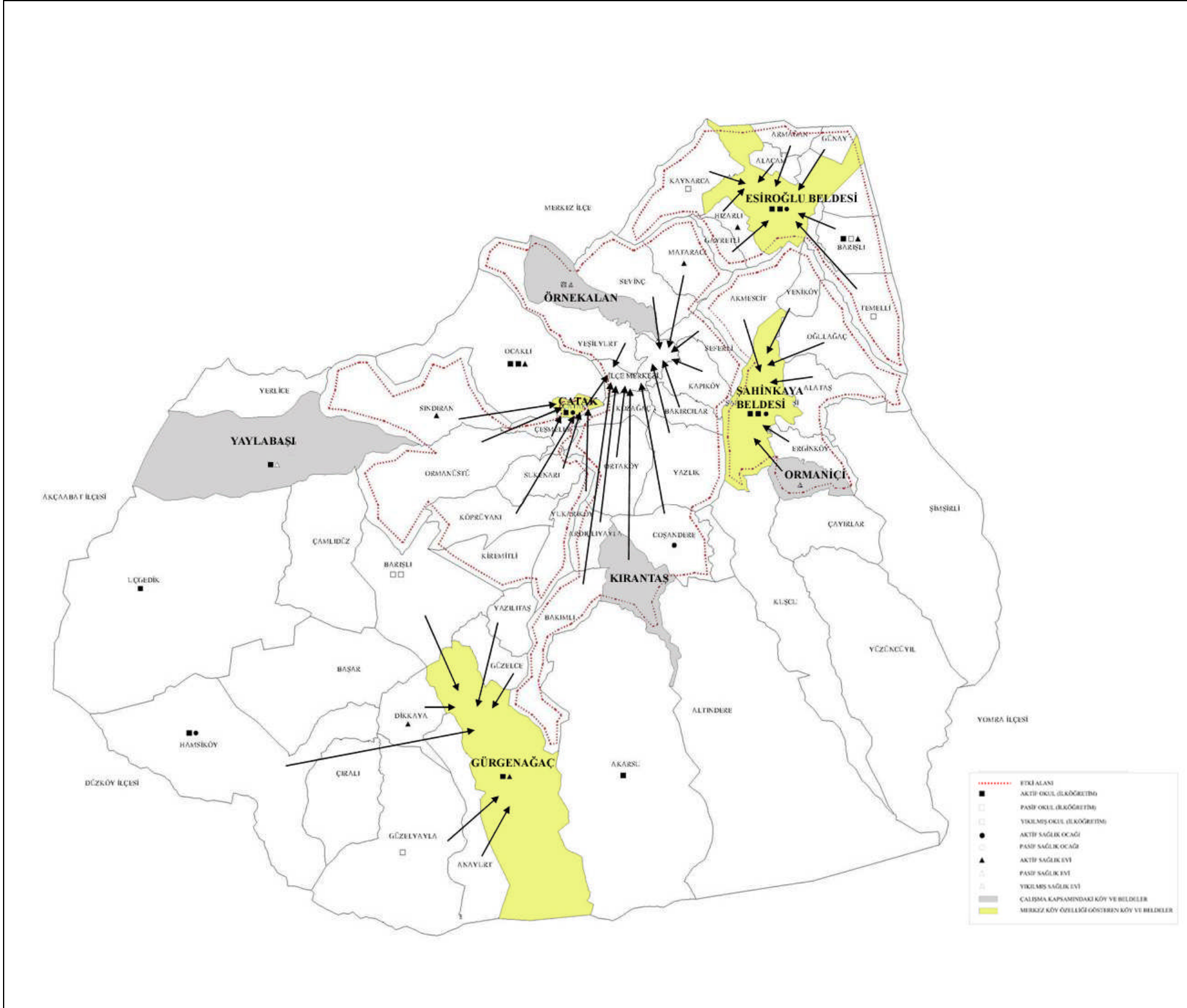
Çaykara ilçesi etki alanı haritası

Ek 4'ün devamı

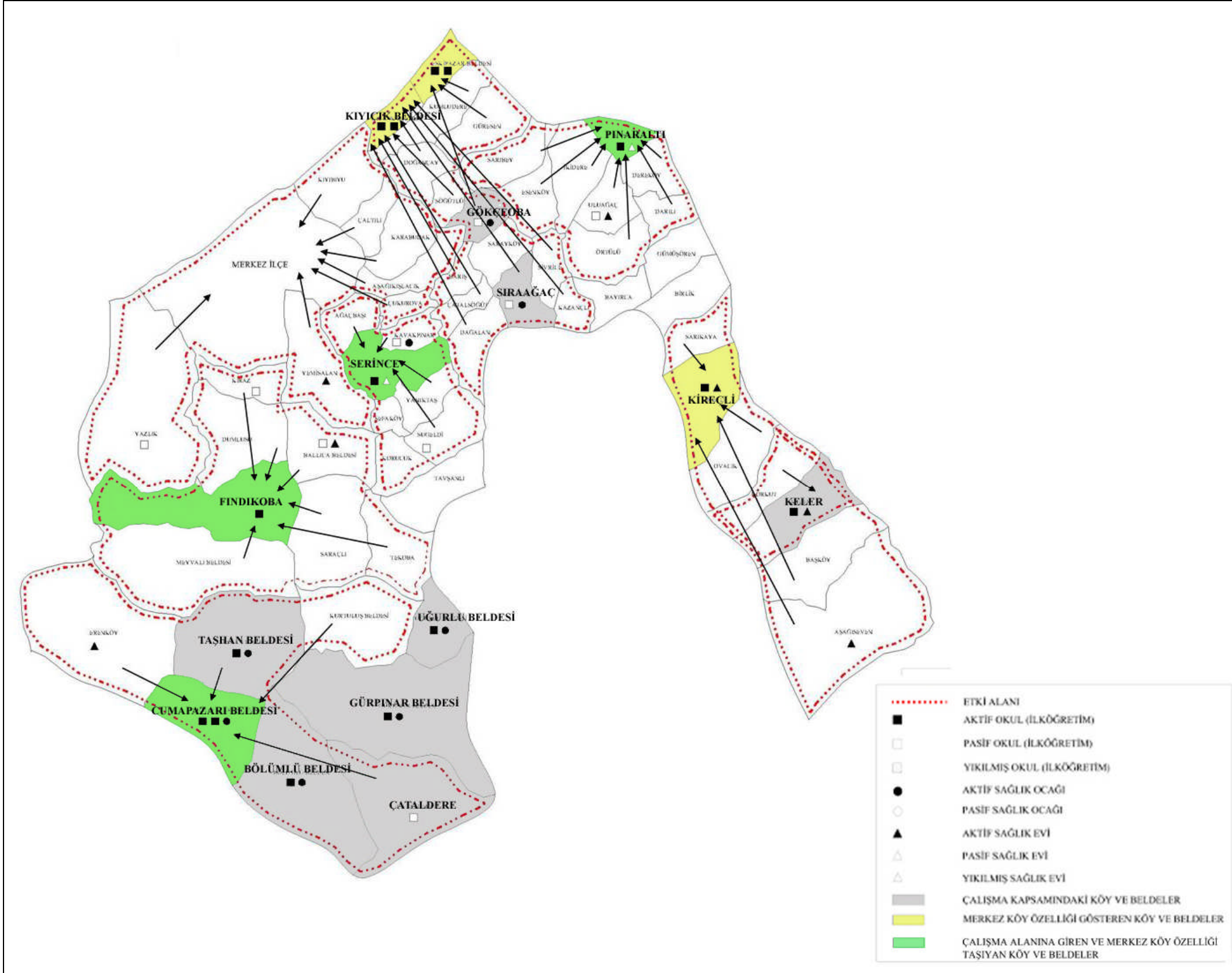
Dernekpazarı ilçesi etki alanı haritası

Ek 4'ün devamı

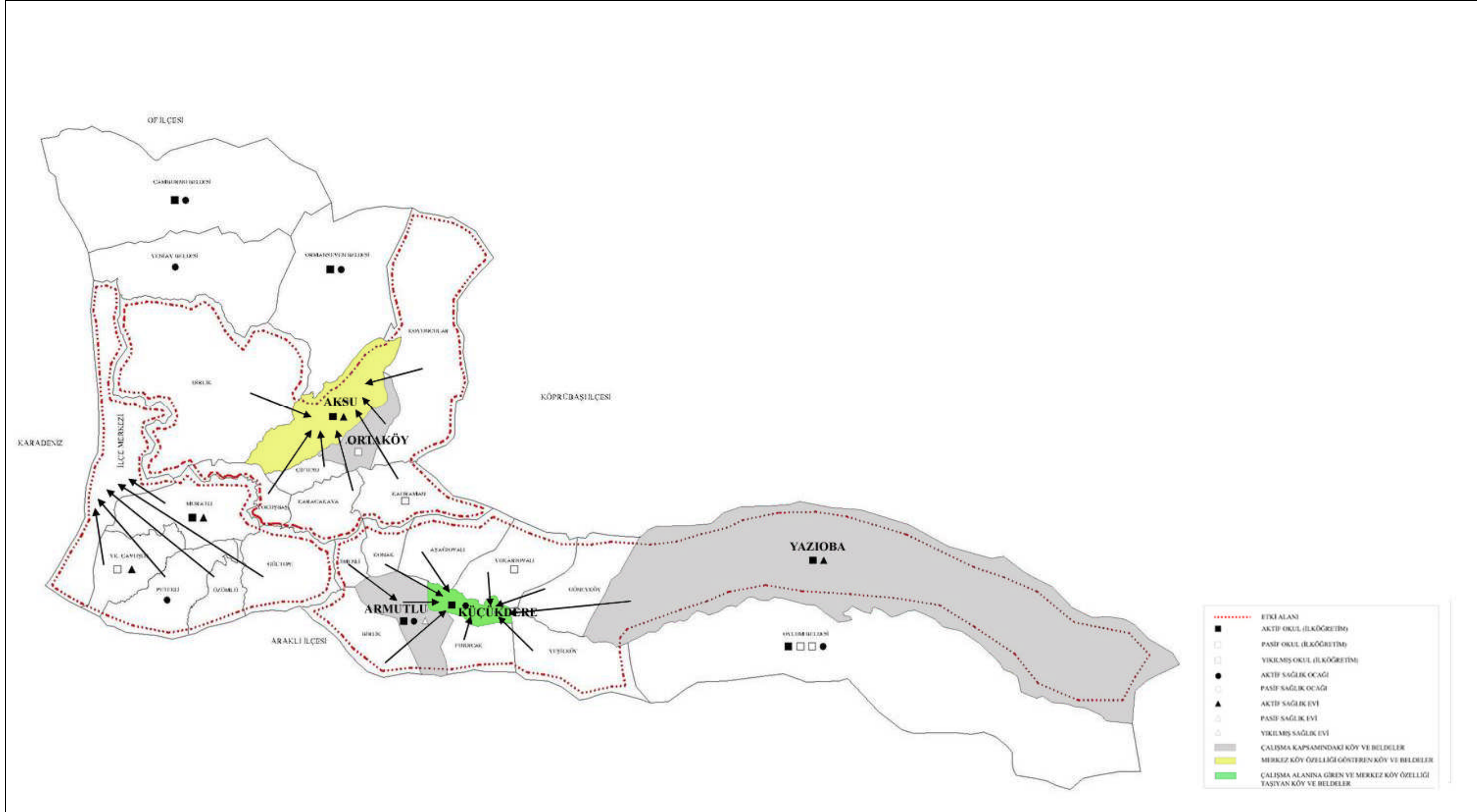
Maçka ilçesi etki alanı haritası

Ek 4'ün devamı

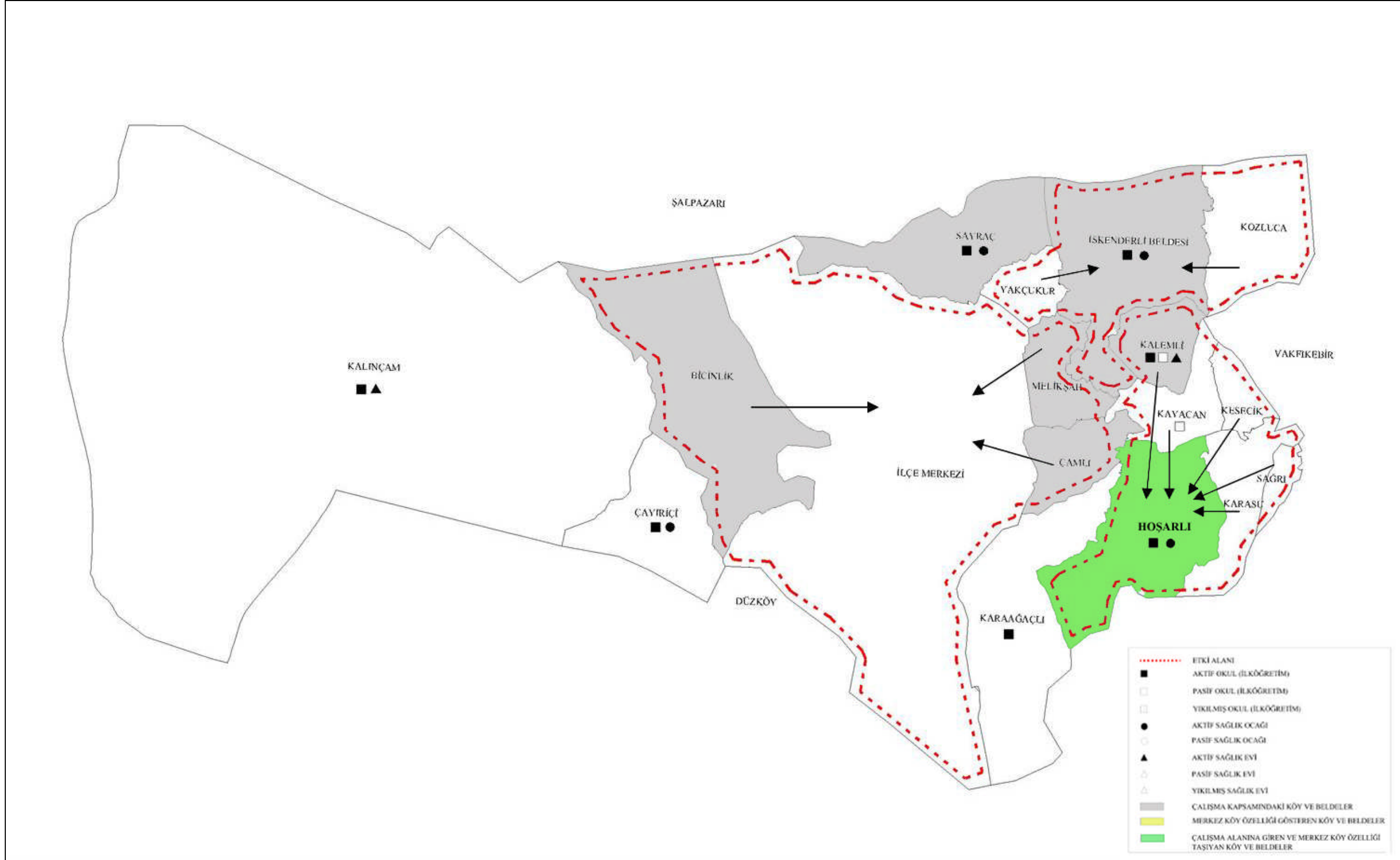
Of ilçesi etki alanı haritası

Ek 4'ün devamı

Sürmene ilçesi etki alanı haritası

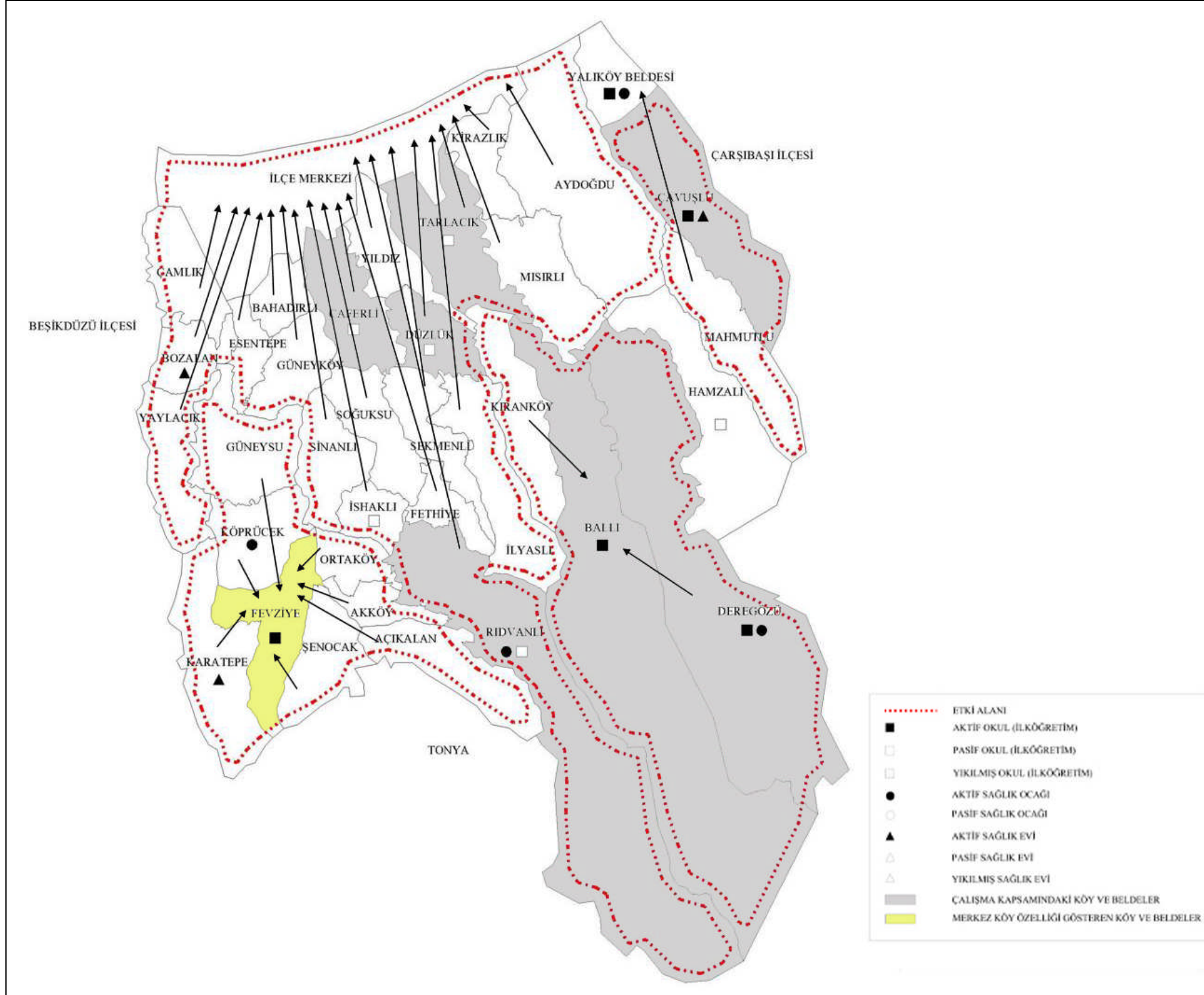
Ek 4 ün devamı

Tonya ilçesi etki alanı haritası

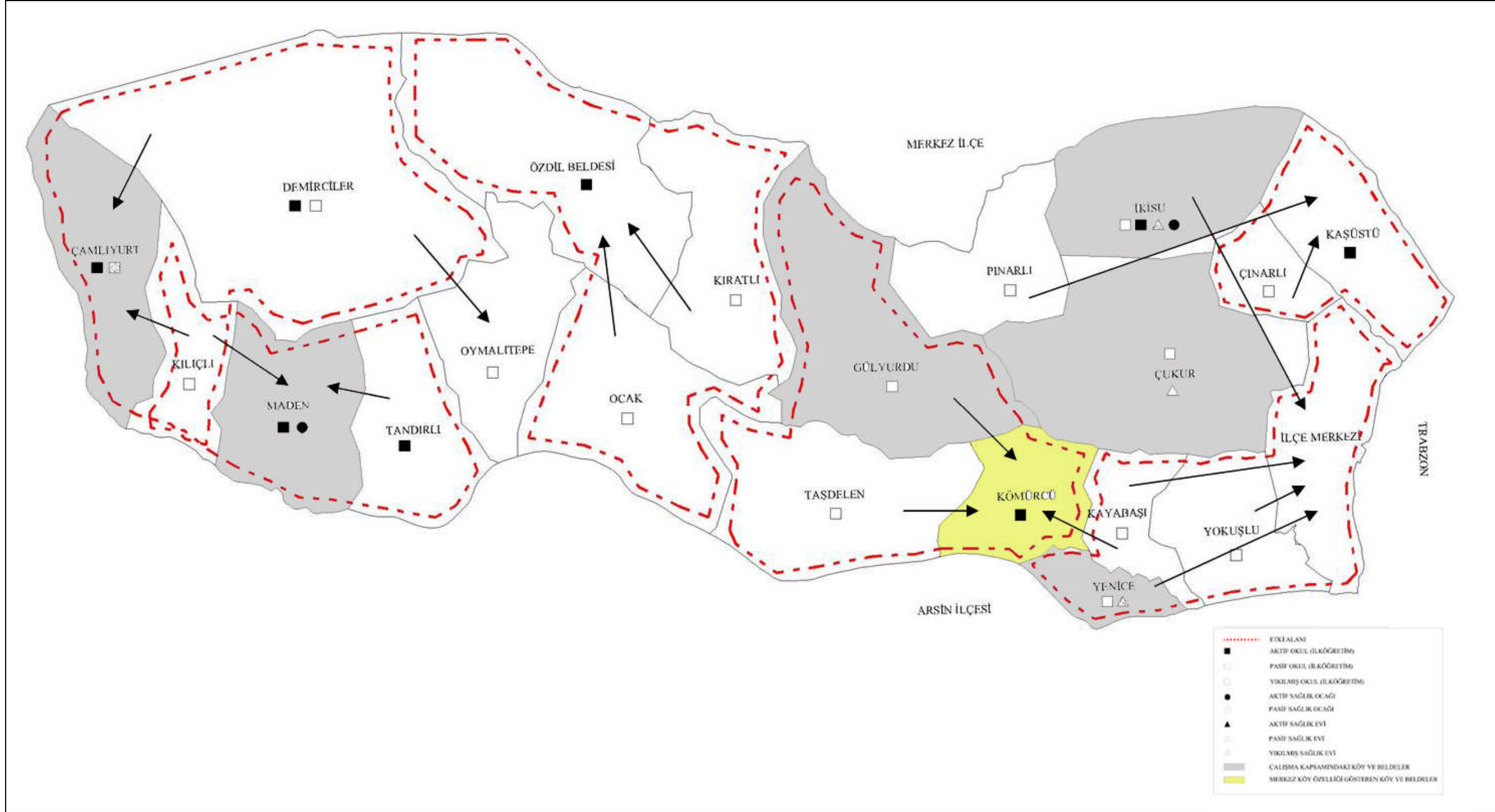

Ek 4'ün devamı

Vakıfkebir ilçesi etki alanı haritası

Ek 4'ün devamı

Yomra ilçesi etki alanı haritası

Ek 5. Genel veri tablosu

İLÇELER	KÖYLER	MEVCUT HİZMETLER (2008 itibari ile)			TALEPLER (1996-2008)									TALEP GEREKÇESİ	TALEP YILI	ERİŞİLEBİLİRLİK	KÖY ÖZELLİKLERİ													
		YAPIM			YIKIM			KAT İLAVESİ			KONUM	NÜFUS					NÜFUS ARTIŞ HIZI	YERLEŞİM ÖZ.	EKONOMİ	YÜKSELTİ (m)	EN YAKIN ÜST.KAD.MER.ÜZ. (km)	ALT YAPI				DOĞAL AFET	ETKİ ALANDAKİ KÖY SAYISI			
		okul	sağlık evi	sağlık ocağı	okul	sağlık evi	sağlık ocağı	okul	sağlık evi	sağlık ocağı		2007	2000									1997	kanalizasyon	su	elektrik			telefon		
MERKEZ	Uğurlu	1	1	1		1	1		1				talebin artması/talebin artması ve buna bağlı olarak eski binanın yıkılıp yenisinin yapılması (sağlık evi)	1996/1998	2	orman k.	1221	1872	1377	-11,3%	dizi yerleşim	tarım, hayvancılık	320	14	yok	var	var	var	risk yok	3
	Dolaylı	2 (1p)	1	1						1			talebin artması	1996	2	orman k.	1456	1475	1575	-7,6%	dağınık	tarım	300	13	var	yok	var	var	su baskını-heyelan-kaya düşmesi	4
	Çamoba	1 (p)	1	yok							1		talebin artması	1997	2	orman k.	504	522	518	-2,7%	dağınık	tarım, hayvancılık	250	4	yok	var	var	var	risk yok	0
	Yeşilbük	1 (p)	yok	yok					1				fiziksel eskime	2006	2	orman k.	518	513	605	-14,4%	çok dağınık	tarım, hayvancılık	300	13	yok	yok	var	var	heyelan	0
	Ağılı	1 (p)	yok	yok		1							talebin artması	1999	8	orman k.	355	404	451	-21,3%	çok dağınık	tarım, hayvancılık	600	15	yok	var	var	var	risk yok	0
	Subaşı	1 (p)	yok	yok				1					fiziksel eskime	2008	2		543	532	483	12,4%	dağınık	tarım, hayvancılık	250	9	var	yok	var	var	heyelan	0
	Karakaya	1	yok	yok						1			talebin artması (a)	1998	6	orman k.	539	582	631	-14,6%	çok dağınık	tarım	300	12	var	yok	var	var	risk yok	2
	Akkaya	1(p)	yok	yok		1							talebin artması	1996	6	orman k.	527	569	654	-19,4%	dizi yerleşim	tarım, hayvancılık	550	15	var	var	var	var	heyelan	0
	Bengisu	1	1	yok		1							talebin artması	1996	1	orman k.	1261	1206	1123	12,3%	dağınık	tarım, hayvancılık	150	5	var	yok	var	var	risk yok	1
	Doğançay	1(p)	1 (p)	yok						1			talebin artması	1998	4	orman k.	434	523	583	-25,6%	dizi yerleşim	tarım, hayvancılık	500	10	yok	var	var	var	heyelan	0
Çimenli	1	yok	1							1		talebin artması (a)	1998	2	orman k.	1747	1436	1278	36,7%	dağınık	tarım, hayvancılık	200	11	var	var	var	var	risk yok	2	
Bulak	1	yok	1							1		talebin artması	1998	4	orman k.	760	754	751	1,2%	grup halinde	tarım, hayvancılık	250	11	var	yok	var	var	heyelan	2	
AKÇAABAT	Ortaalan	1	yok	1						1		işlevsel eskime (a)	2006	4		397	556	568	-30,1%	grup halinde	tarım, hayvancılık	410	17	var	yok	var	var	heyelan	1	
	Şinik (belde)	1	yok	1				1				fiziksel eskime	1996	4		859	1652	2021	-57,5%	grup halinde	tarım, hayvancılık	350	15	var	var	var	var	heyelan	2	
	Aydıncık	1	yok	yok	1							talebin artması	1998	12		877	1135	1175	-25,4%	dizi yerleşim	tarım, hayvancılık	700	20	yok	yok	var	var	heyelan	1	
	Kaaleönü	1	1	yok						1		talebin artması	1999	6	orman k.	1003	1164	1257	-20,2%	dağınık	tarım, hayvancılık	500	7	yok	var	var	var	heyelan	1	
	Kirazlık	1	1	yok							1		talebin artması (a)	1999	4	orman k.	729	1764	1240	-41,2%	dizi yerleşim	tarım, hayvancılık	600	16	var	var	var	var	heyelan	2
	Fındıklı	2 (p)	yok	yok				1					fiziksel eskime	2003	4	orman k.	428	824	1447	-70,4%	grup halinde	tarım, hayvancılık	300	14	var	yok	var	var	heyelan	0
ARAKLI	Ayvadere	1	yok	1							1	talebin artması	2002	8		718	1195	1328	-45,9%	dağınık	tarım, hayvancılık	450	12	var	var	var	var	risk yok	1	
	Halilli	2 (1p)	yok	yok						2		talebin artması	2004	12		280	587	577	-51,5%	dağınık	tarım, hayvancılık	600	16	var	var	var	var	risk yok	2	
	Kaymaklı	1 (p)	yok	yok						1		fiziksel eskime	2006	8		82	130	153	-46,4%	çok dağınık	tarım, hayvancılık	100	11	yok	yok	var	var	risk yok	0	

Ek 5'in devamı

ARAKLI	Taşgeçit	2 (1p)	yok	1						1			talebin artması (a)	1999	16		1685	2138	1696	-0,6%	grup halinde	tarım, hayvancılık	700	48	yok	yok	var	var	heyelan-kaya düşmesi	1
	Yeşilyurt (belde)	2	yok	1	1			1		1		1	talebin artması ve buna bağlı olarak eski binanın yıkımı/talebin artması (k.i.)	1999/ 2004	9		3069	2795	3004	2,2%	grup halinde	turizm, tarım, hayvancılık	750	24	var	var	var	var	heyelan-kaya düşmesi	1
	Yeşilköy (Tosunlu)	1 (p)	yok	yok				1					fiziksel eskime (a)	2006	12		420	662	878	-52,2%	grup halinde	tarım, hayvancılık	850	21	var	yok	var	var	heyelan	0
	Yüceyurt	1	yok	1	1			1					talebin artması ve buna bağlı olarak eski binanın yıkımı	1997	12		652	922	990	-34,1%	dağınık	tarım, hayvancılık	720	28	yok	var	var	var	heyelan	1
ARSIN	Harmanlı	1	yok	1						1			fiziksel eskime	2007	3		621	726	912	-31,9%	dağınık	tarım, hayvancılık	250	8	yok	yok	var	var	risk yok	3
	Oğuz	1	yok	yok						1			talebin artması (a)	2003	15		847	1043	1014	-16,5%	dağınık	tarım, hayvancılık	400	23	yok	yok	var	var	risk yok	1
ÇARŞIBAŞI	Kavaklı	1	yok	yok						1			talebin artması	2002	3	orman k.	574	623	699	-17,9%	dağınık	tarım, hayvancılık	100	6	var	yok	var	var	su baskını-heyelan	1
	Kovanlı	1	1 (p)	yok	1								talebin artması	1998	6	orman k.	617	489	591	4,4%	dağınık	tarım, hayvancılık	450	11	var	var	var	var	risk yok	1
	Taşlıtepe	yok	1	yok			1						talebin artması	1996	6	orman k.	341	303	355	-3,9%	dizi yerleşim	tarım, hayvancılık	400	11	yok	var	var	var	su baskını-heyelan	0
	Yavuz	2 (1p)	1	1						1			talebin artması (a)	1999	9	orman k.	2343	2435	2228	5,2%	grup halinde	tarım, hayvancılık	450	15	var	yok	var	var	heyelan	2
	Şahinli	1	yok	1	1								talebin artması	1997	6	orman k.	504	527	468	7,7%	dağınık	tarım, hayvancılık	350	8	var	yok	var	var	heyelan	6
ÇAYKARA	Taşkıran (belde)	1	yok	1	1			1	1				talebin artması ve buna bağlı olarak eski binanın yıkımı (okul)/ fiziksel eskime	2005/ 2006	3		1733	4011	2077	-16,6%	dağınık	tarım, hayvancılık	950	17	yok	var	var	var	heyelan	2
	Kökнар	2	yok	1				1					fiziksel eskime	2002	9		900	2885	1506	-40,2%	dağınık	tarım, hayvancılık	1050	22	yok	var	var	var	heyelan-kaya düşmesi-çığ	2
DERNEK PAZARI	Yenice	1 (p)	yok	yok						1			talebin azalması ve fiziksel eskime	2006	5		145	230	171	-15,2%	dağınık	tarım, hayvancılık	550	6	yok	var	var	var	risk yok	0
DÜZKÖY	Gökçeler	1	yok	1			1						talebin artması	1996	10		865	1441	958	-9,7%	grup halinde	tarım, hayvancılık	550	10	yok	yok	var	var	risk yok	1
	Çayırbağı (belde)	4 (1p)	yok	1	1	1				1			talebin artması	1998/1999/2005	10		5362	5952	5402	-0,7%	dağınık	tarım, hayvancılık	980	9	var	var	var	var	heyelan-kaya düşmesi	1
HAYRAT	Taflancık	1	1	yok			1						fiziksel eskime	2005	6		711	1388	1143	-37,8%	dağınık	tarım, hayvancılık	500	6	var	var	var	var	heyelan	1
MAÇKA	Kırantaş	yok	yok	yok				1					fiziksel eskime	2006	15		221	292	303	-27,1%	dağınık	tarım, hayvancılık	850	6	yok	var	var	var	risk yok	0
	Ormaiçi	yok	yok	yok				1					talebin azalması ve fiziksel eskime	2007	15	orman k.	107	126	116	-7,8%	dağınık	tarım, hayvancılık	950	28	yok	var	var	var	risk yok	0
	Ömekalan	yok	yok	yok			1						fiziksel eskime	2005	5		127	240	180	-29,4%	grup halinde	tarım, hayvancılık	720	3	yok	var	var	var	heyelan	0
	Yaylabaşı	1	1 (p)	yok				1					talebin azalması (a)	2007	10		328	424	412	-20,4%	çok dağınık	tarım, hayvancılık	1700	18	yok	var	var	var	heyelan	1

Ek 5'in devamı

OF	Böümlü (belde)	1	yok	1						1			talebin artması (a)	1997	4		3218	6067	4387	-26,6%	grup halinde	tarım	400	18	var	var	var	var	heyelan	1
	Cumapazarı (belde)	2	yok	1						1			afete maruz kalma	2006	1		1318	3879	3130	-57,9%	dağınık	tarım, hayvancılık	300	15	var	var	var	var	heyelan	5
	Çataldere	1 (p)	yok	yok			1						talebin artması	1996	4		332	439	437	-24,0%	dağınık	tarım, hayvancılık	400	18	yok	var	var	var	heyelan	0
	Gökçeoba	1 (p)	yok	1	1				1				talebin artması ve buna bağılı olarak eski binanın yıkımı .yeniden yapımı (a)	2000	6		351	624	441	-20,4%	dizi halinde	tarım	300	8	yok	yok	var	var	heyelan	0
	Fındıkoba	1	yok	yok			1	1					talebin artması	1997/ 1998	2		617	1624	739	-16,5%	dağınık	tarım, hayvancılık	350	11	yok	var	var	var	heyelan	7
	Keler	1	1	yok	1				1				talebin artması ve buna bağılı olarak eski binanın yıkımı /talebin artması (a) (kat ilavesi)	1997/ 1998	9		246	404	362	-32,0%	grup halinde	tarım, hayvancılık	350	27	yok	var	var	var	heyelan	2
	Uğurlu (belde)	1	yok	1			1	1	1				talebin artması ve buna bağılı olarak eski binanın yıkımı / fiziksel eskime (okul)	1998/ 1999	4		2025	5242	4757	-57,4%	dağınık	tarım	250	14	var	var	var	var	heyelan	1
	Gürpınar (belde)	1	yok	1			1		1				talebin artması ve buna bağılı olarak eski binanın yıkımı	2007	4		1677	3678	4194	-60,0%	dizi yerleşim	tarım, hayvancılık	300	17	var	var	var	var	risk yok	1
	Pınaraltı	1	1 (p)	yok				1					fiziksel eskime	2005	2		498	756	709	-29,8%	dağınık	tarım, hayvancılık	230	14	var	yok	var	var	risk yok	8
	Sıraağaç	1 (p)	yok	1			1						talebin artması	1996	6		457	1445	704	-35,1%	dağınık	tarım, hayvancılık	200	11	var	yok	var	var	heyelan	0
	Serince	1	1 (p)	yok	1			1			1		talebin artması	2000/ 2004	2		108	168	119	-9,2%	dağınık	tarım, hayvancılık	350	8	var	yok	var	var	risk yok	5
Taşhan	1	yok	1			1				1		talebin artması/telebin azalması ve fiziksel eskime	2007	2		257	310	231	11,3%	dağınık	tarım, hayvancılık	350	6	yok	yok	var	var	heyelan	1	
SÜRME	Yazıoba	1	1	yok			1			1		talebin artması (sağlık e.)/fiziksel eskime	1996/ 2005	6		423	536	538	-21,4%	dağınık	tarım, hayvancılık	800	30	var	yok	var	var	su baskını-heyelan	1	
	Oylum (belde)	3 (2p)	yok	1			1			1		talebin artması	1999/ 1998	6		2035	4541	3528	-42,3%	grup halinde	tarım, hayvancılık	1050	17	yok	var	var	var	heyelan	1	
	Ortaköy	1 (p)	yok	yok			1					talebin artması	1998	6		161	228	187	-13,9%	dağınık	tarım, hayvancılık	500	10	yok	yok	var	var	risk yok	0	
	Küçükdere	1	yok	1						1		talebin artması	1998	3		214	1328	367	-41,7%	dağınık	tarım, hayvancılık	400	16	var	yok	var	var	risk yok	10	
	Armutlu	1(p)	1 (p)	1			1						talebin artması	1997	6		201	380	312	-35,6%	dağınık	tarım, hayvancılık	700	17	yok	yok	var	var	heyelan	0
TONYA	Kalemlı	2 (1p)	1	yok			1			1		talebin artması/ talebin artması (a)	1996/ 2005	10	orman k.	517	590	521	-0,8%	dağınık	tarım, hayvancılık	900	10	var	yok	var	var	risk yok	1	
	Sayraç	1	yok	1	1							talebin artması	1999	3	orman k.	1002	2112	2059	-51,3%	dağınık	tarım, hayvancılık	950	9	yok	yok	var	var	heyelan	1	
	Hoşarlı	1	yok	1						1		talebin artması	1998	1	orman k.	1218	877	2184	-44,2%	dağınık	tarım, hayvancılık	600	5	var	yok	var	var	kaya düşmesi	6	
	İskenderli (belde)	1	yok	1						1		talebin artması	1997	1		1607	5801	5586	-71,2%	grup halinde	tarım, hayvancılık	700	10	yok	yok	var	var	heyelan	3	

Ek 5'in devamı

VAKIFKEBİR	Ballı	1	yok	yok						1			talebin artması (a)	1998	3	orman k.	618	1045	720	-14,2%	dağınık	tarım, hayvancılık	400	9	var	var	var	var	heyelan- kaya düşmesi	3
	Caferli	1 (p)	yok	yok			1						talebin artması	1996	1	orman k.	446	951	495	-9,9%	dağınık	tarım, hayvancılık	230	3	yok	yok	var	var	risk yok	0
	Çavuşlu	1	1	yok	1								talebin artması	1996	3	orman k.	978	1411	1039	-5,9%	dağınık	tarım, hayvancılık	350	10	yok	yok	var	var	risk yok	1
	Deregözü	1	yok	1					1		1		talebin artması (okul)	2005/ 2006	3	orman k.	1119	1998	1330	-15,9%	çok dağınık	tarım, hayvancılık	520	11	var	var	var	var	heyelan	1
	Düzlük	1 (p)	yok	yok					1				fiziksel eskime	2006	3	orman k.	182	224	240	-24,2%	dizi halinde	tarım, hayvancılık	380	6	var	yok	var	var	risk yok	0
	Rıdvanlı	1(p)	yok	1					1		1		fiziksel eskime/ talebin artması (a)	2006/ 1998	6	orman k.	491	1150	534	-8,1%	dağınık	tarım, hayvancılık	700	10	var	var	var	var	risk yok	0
	Tarlacık	1 (p)	yok	yok					1				fiziksel eskime	2006	1	orman k.	325	369	323	0,6%	dağınık	tarım, hayvancılık	250	4	yok	yok	var	var	heyelan	0
YOMRA	Çamlıyurt	1	yok	yok			1					fiziksel eskime	2004	15		753	623	591	27,4%	dağınık	tarım, hayvancılık	1060	49	var	yok	var	var	risk yok	1	
	Çukur(Şanlı)	yok	1	yok				1				fiziksel eskime	2005	15		371	515	558	-33,5%	dağınık	tarım, hayvancılık	350	50	var	var	var	var	risk yok	0	
	Gülyurdu	1 (p)	yok	yok		1						talebin artması	1996	6		440	481	504	-12,7%	dağınık	tarım, hayvancılık	570	18	yok	yok	var	var	risk yok	0	
	Tandırılı	1	yok	yok						1		talebin artması	2006	15		728	669	595	22,4%	çok dağınık	tarım, hayvancılık	900	41	var	var	var	var	kaya düşmesi	1	
	Madenköy	1	yok	1	1							talebin artması	1997	15		483	468	439	10,0%	çok dağınık	tarım, hayvancılık	1050	45	yok	var	var	var	heyelan	3	
	Kömürcü	1	yok	yok							1		talebin artması	1999	2		554	657	683	-18,9%	dağınık	tarım, hayvancılık	450	11	var	yok	var	var	risk yok	4
	Yenice	1 (p)	yok	yok					1				fiziksel eskime	2006	15		195	400	492	-60,4%	çok dağınık	tarım, hayvancılık	450	10	yok	var	var	var	risk yok	0
	İkisu	2 (1p)	yok	1					1				fiziksel eskime	2006	3		980	1156	1187	-17,4%	çok dağınık	tarım, hayvancılık	350	6	yok	var	var	var	risk yok	3

(p) bina var, hizmet yok.

(a) talep kurum tarafından uygun bulunmamıştır.

Ek 6. Veri tablosunun istatistik analizlerinde kodlama tablosu

İLÇE KODLARI	KÖY KODLARI	MEVCUT HİZMETLER (2008 itibari ile)				TALEPLER (1996-2008)						TALEP YILI	ERİŞİLEBİLİRLİK	KÖY ÖZELLİKLERİ													
						YAPIM		YIKIM		KAT İLAVESİ				KONUM	NÜFUS		NÜFUS ARTIŞ HIZI	YERLEŞİM ÖZ.	EKONOMİ	YÜKSELTİ (m)	EN YAKIN ÜST.KAD.MER.ÜZ. (km)	ALT YAPI				DOĞAL AFET	ETKİ ALANDAKİ KÖY SAYISI
		okul	sağ. evi	sağ.o.	s.e.+s.o	okul	s.e.+s.o	okul	s.e.+s.o	okul	s.e.+s.o				2007	1997						kan.	su	elk.	tlf.		
1	101	1	1	1	2	0	2	0	1	0	0	1996/1998	2	1	1221	1377	-11,3%	3	2	320	14	0	1	1	1	0	3
	102	1	1	1	2	0	0	0	0	1	0	1996	2	1	1456	1575	-7,6%	2	1	300	13	1	0	1	1	5	4
	103	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	1997	2	1	504	518	-2,7%	2	2	250	4	0	1	1	1	0	0
	104	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2006	2	1	518	605	-14,4%	1	2	300	13	0	0	1	1	2	0
	105	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1999	8	1	355	451	-21,3%	1	2	600	15	0	1	1	1	0	0
	106	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2008	2	0	543	483	12,4%	2	2	250	9	1	0	1	1	2	0
	107	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1998	6	1	539	631	-14,6%	1	1	300	12	1	0	1	1	0	2
	108	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1996	6	1	527	654	-19,4%	3	2	550	15	1	1	1	1	2	0
	109	1	1	0	1	0	1	0	0	0	0	1996	1	1	1261	1123	12,3%	2	2	150	5	1	0	1	1	0	1
	110	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	1998	4	1	434	583	-25,6%	3	2	500	10	0	1	1	1	2	0
	111	1	0	1	1	0	1	0	0	1	0	1998	2	1	1747	1278	36,7%	2	2	200	11	1	1	1	1	0	2
	112	1	0	1	1	0	0	0	0	1	0	1998	4	1	760	751	1,2%	4	2	250	11	1	0	1	1	2	2
2	201	1	0	1	1	0	0	0	1	0	0	2006	4	0	397	568	-30,1%	4	2	410	17	1	0	1	1	2	1
	202	1	0	1	1	0	0	1	0	0	0	1996	4	0	859	2021	-57,5%	4	2	350	15	1	1	1	1	2	2
	203	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1998	12	0	877	1175	-25,4%	3	2	700	20	0	0	1	1	2	1
	204	1	1	0	1	0	0	0	0	1	0	1999	6	1	1003	1257	-20,2%	2	2	500	7	0	1	1	1	2	1
	205	1	1	0	1	0	0	0	0	1	0	1999	4	1	729	1240	-41,2%	3	2	600	16	1	1	1	1	2	2
	206	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2003	4	1	428	1447	-70,4%	4	2	300	14	1	0	1	1	2	0
3	301	1	0	1	1	0	0	0	0	1	0	2002	8	0	718	1328	-45,9%	2	2	450	12	1	1	1	1	0	1
	302	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2004	12	0	280	577	-51,5%	2	2	600	16	1	1	1	1	0	2
	303	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2006	8	0	82	153	-46,4%	1	2	100	11	0	0	1	1	0	0
	304	1	0	1	1	0	0	0	0	1	0	1999	16	0	1685	1696	-0,6%	4	2	700	48	0	0	1	1	3	1
	305	2	0	1	1	1	0	1	0	1	1	1999/ 2004	9	0	3069	3004	2,2%	4	3	750	24	1	1	1	1	3	1
	306	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2006	12	0	420	878	-52,2%	4	2	850	21	1	0	1	1	2	0

Ek 6.'nın devamı

	307	1	0	1	1	1	0	1	0	0	0	1997	12	0	652	990	-34,1%	2	2	720	28	0	1	1	1	2	1
4	401	1	0	1	1	0	0	0	1	0	0	2007	3	0	621	912	-31,9%	2	2	250	8	0	0	1	1	0	3
	402	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2003	15	0	847	1014	-16,5%	2	2	400	23	0	0	1	1	0	1
5	501	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2002	3	1	574	699	-17,9%	2	2	100	6	1	0	1	1	4	1
	502	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1998	6	1	617	591	4,4%	2	2	450	11	1	1	1	1	0	1
	503	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	1996	6	1	341	355	-3,9%	3	2	400	11	0	1	1	1	4	0
	504	1	1	1	2	0	0	0	0	1	0	1999	9	1	2343	2228	5,2%	4	2	450	15	1	0	1	1	2	2
	505	1	0	1	1	1	0	0	0	0	0	1997	6	1	504	468	7,7%	2	2	350	8	1	0	1	1	2	6
6	601	1	0	1	1	1	0	1	1	0	0	2005/ 2006	3	0	1733	2077	-16,6%	2	2	950	17	0	1	1	1	2	2
	602	2	0	1	1	0	0	1	0	0	0	2002	9	0	900	1506	-40,2%	2	2	1050	22	0	1	1	1	6	2
7	701	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2006	5	0	145	171	-15,2%	2	2	550	6	0	1	1	1	0	0
8	801	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0	1996	10	0	865	958	-9,7%	3	2	550	10	0	0	1	1	0	1
	802	3	0	1	1	1	1	0	0	1	0	1998/1999/2005	10	0	5362	5402	-0,7%	2	2	980	9	1	1	1	1	3	1
9	901	1	1	0	1	0	0	1	0	0	0	2005	6	0	711	1143	-37,8%	2	2	500	6	1	1	1	1	2	1
10	1001	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2006	15	0	221	303	-27,1%	2	2	850	6	0	1	1	1	0	0
	1002	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2007	15	1	107	116	-7,8%	2	2	950	28	0	1	1	1	0	0
	1003	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2005	5	0	127	180	-29,4%	4	2	720	3	0	1	1	1	2	0
	1004	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2007	10	0	328	412	-20,4%	1	2	1700	18	0	1	1	1	2	1
11	1101	1	0	1	1	0	0	0	0	1	0	1997	4	1	3218	4387	-26,6%	4	1	400	18	1	1	1	1	2	1
	1102	2	0	1	1	0	0	0	1	0	0	2006	1	1	1318	3130	-57,9%	2	2	300	15	1	1	1	1	2	5
	1103	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1996	4	1	332	437	-24,0%	2	2	400	18	0	1	1	1	2	0
	1104	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0	2000	6	0	351	441	-20,4%	3	2	300	8	0	0	1	1	2	0
	1105	1	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1997/ 1998	2	0	617	739	-16,5%	2	2	350	11	0	1	1	1	2	7
	1106	1	1	0	1	1	0	1	0	1	0	1997/ 1998	9	0	246	362	-32,0%	4	2	350	27	0	1	1	1	2	2
	1107	1	0	1	1	0	1	1	1	0	0	1998/ 1999	4	0	2025	4757	-57,4%	2	1	250	14	1	1	1	1	2	1
	1108	1	0	1	1	0	1	0	1	0	0	2007	4	0	1677	4194	-60,0%	3	2	300	17	1	1	1	1	0	1
	1109	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2005	2	0	498	709	-29,8%	2	2	230	14	1	0	1	1	0	8
	1110	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	1996	6	0	457	704	-35,1%	2	2	200	11	1	0	1	1	2	0
	1111	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	2000/ 2004	2	0	108	119	-9,2%	2	2	350	8	1	0	1	1	0	5
1112	1	0	1	1	0	1	0	1	0	0	2007	2	0	257	231	11,3%	2	2	350	6	0	0	1	1	2	1	

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılında Trabzon'da doğdu. İlk ve ortaokul eğitimini Trabzon Prof. İhsan Koz İlköğretim Okulu'nda, lise öğrenimini Trabzon Lisesi'nde tamamladı.

2001 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde lisans öğrenimine başladı, 2005 yılında aynı bölümden mezun oldu.

2005 yılında KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde Yüksek Lisans eğitime başladı. Aynı yıl Sinop Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü'ne atandı. 2006 yılında Trabzon Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü'ne tayin oldu. Halen aynı kurumda görev yapmakta olup, İngilizce bilmektedir.